

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DEKİ ORTA VE DÜŞÜK SEVİYELİ İŞ YERLERİNDE MOBİNG
FARKINDALIĞI VE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emre KURANOĞLU

İş Sağlığı ve Güvenliği Anabilim Dalı
İş Sağlığı ve Güvenliği Bilim Dalı

Mart, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DEKİ ORTA VE DÜŞÜK SEVİYELİ İŞ YERLERİNDE MOBİNG
FARKINDALIĞI VE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emre KURANOĞLU
(Y1613.220002)

İş Sağlığı ve Güvenliği Anabilim Dalı
İş Sağlığı ve Güvenliği Bilim Dalı

Tez Danışman: Prof. Dr. Hasan SAYGIN

Mart, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz İş Sağlığı ve Güvenliği Ana Bilim Dalı İş Sağlığı ve Güvenliği Tezli Yüksek Lisans Programı Y1613.220002 numaralı öğrencisi Emre KURANOĞLU'nun "TÜRKİYE'DEKİ ORTA VE DÜŞÜK SEVİYELİ İŞ YERLERİNDE MOBİNG FARKINDALIĞI VE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNE ETKİSİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 06.02.2019 tarih ve 2019/04 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından enxrlıq ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 20.02.2019

1) Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hasan SAYGIN

2) Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Filiz KATMAN

3) Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Özcan ERDOĞAN

[Handwritten signatures of Prof. Dr. Hasan Saygin, Dr. Öğr. Üyesi Filiz Katman, and Dr. Öğr. Üyesi Özcan Erdoğan]

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans olarak sunduğum “Türkiye’deki Az ve Orta Risk Seviyeli İş Yerlerinde Mobbing Farkındalığı ve İş Sağlığı ve Güvenliğine Etkisi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim (18/03/2019).

Emre KURANOĞLU

ÖNSÖZ

“Mobbing” gün geçtikçe daha sık karşılaşılmaya başlanan bir kavram haline gelmiştir. Günümüzde iş sağlığı ve güvenliği kapsamında verilen eğitimlerde, özellikle iş ve işçi sağlığı bakımından üzerinde durulmaktadır. Akla ilk getirdiği izlenim için üstün asta uyguladığı sistematik ve olumsuz davranışlar bütünü denilebilir. İşin aslı, mobbing bundan çok daha fazlasıdır, akranların birbirlerine karşı veya astın üste uyguladığı sistematik ve olumsuz davranışları da kapsar. Mobbing kelimesi ilgili çekici olduğu kadar muallaktır da. Sosyal ilişkilerden doğan bir davranış biçimi olmasıyla kesinlikle gizemli bir yanı olduğu söylenebilir. Sosyal yapılaşma bağlamında görmezden gelinen, yer yer kurulan ilişkiler çerçevesinde üzerine duvar örülen bir kavramdır. Toplumsal yaşantı içerisinde bunca zamandır bulunan fakat farkına yeni yeni varılmaya başlanan bu kavramın, ne kadar tanındığı ise merak konusudur. Acaba Türkiye’deki çalışanlar bu kavramın farkında olmadan fakat yaşattıklarının etkisinde çalışarak günlerini geçiriyor olabilir mi? Ya da acaba mobbing davranışına maruz kaldığından yakınan ve buna karşılık gerçek anlamda hiçbir zorlukla karşılaşmayan bireyler mi söz konusu? Bütün bunlar merak edilmesi gereken, iş ortamını dolayısıyla iş sağlığı ve güvenliğini doğrudan etkileyen sorulardır. Mobbing davranışının ciddi sağlıksal sonuçları vardır, kişi ve kişilere uzun vadede büyük zararlar verebilir. Dolayısıyla sağlıklı bir iş ortamı için mutlaka dikkate alınmalıdır. İşin en zor kısmı ise diğer iş sağlığı ve güvenliği kapsamında alınan önlemlerin aksine, Mobbing davranışına karşı alınacak önlemlerin de oldukça soyut olmasıdır. Görünmez kaza diye bir kavram vardır. Umulmadık zamanda, umulmadık şekilde oluşan kazaları tanımlamak için kullanılır. Mobbing kaynaklı oluşabilecek durumlar ise, psikolojik boyutlara ulaştığı için belki de görünmez kazanın da ötesindedir. Mobbing bazen çok bariz ve göz önünde olmasına rağmen hasar kişinin sosyal iletişim kanalından geldiği için dışarıdan iş yerini gözlemleyen biri için görünmez bir hal de alabilir.

“Mobbing” konusunun kesinlikle çok ilginç bir kelime olduğunu söyleyebiliriz. Bana bu konu üzerine çalışmam konusunda cesaret veren, fikirleriyle destekleyen ve yardımını esirgemeyen, Tez Danışmanı saygıdeğer hocam Prof. Dr. Hasan Saygın’a, tüm süreç boyunca yanımda olan ve beni destekleyen babam Recep Kuranoğlu’na ve son olarak sosyal medyada çeşitli platformlarda paylaştığım anketimi doldurma inceliğini gösteren herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ	xiii
ÖZET	xv
ABSTRACT	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1 Mobbing Kelime Kökeni ve Kullanımı	1
1.2 Mobbing Alanındaki Araştırmalar ve Çeşitli Tanımlar.....	2
1.3 İş Yerinde Mobbing İçin Eylemsel Tanım	3
1.4 Mobbing sonucu rastlanan sağlıksal bulgular.....	4
1.4.1 Mobbing davranışının Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği açısından yeri	6
2. ÇALIŞMA HAKKINDA	9
2.1 Yöntem	10
2.1.1 NAQ-TR ölçeği	11
2.1.2 PHQ-9 ölçeği	14
2.2 Katılımcılar.....	16
3. SONUÇLAR VE TARTIŞMA	23
3.1 Sonuçlar	23
3.1.1 Cronbach Alfa katsayısı.....	23
3.1.2. Faktör analizi ile Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testleri	23
3.1.3 Verilerin frekans istatistiklerinin analizi	28
3.1.4 Verilerin kadın ve erkek değişkenleri açısından incelenmesi	29
3.1.5 Verilerin çoklu cevap kombinasyonlarının çapraz tablo ile incelenmesi ..	29
3.1.5.1 Faktör öğelerinin genel sorular ve PHQ-9 puanları doğrultusunda	39
incelenmesi.....	39
3.1.5.2 Soru 1 için NAQ-TR ve PHQ-9 maddelerinin çapraz tablo ile	40
incelenmesi.....	40
3.1.5.3 PHQ-9 puanı 15 ve üzeri olan deneklerin NAQ-TR’ye ait “mesleğe	44
yönelik tehdit” maddeleri ile soru 1 bağlamında incelenmesi	44
3.1.5.4 PHQ-9 puanı 14 ve altı olan deneklerin NAQ-TR’ye ait “mesleğe	45
yönelik tehdit” maddeleri ile soru 1 bağlamında incelenmesi	45
3.1.5.5 Mesleğe yönelik tehdit analizinde alınan sonuç.....	47
3.1.5.6 Soru 2 için NAQ-TR ve PHQ-9 maddelerinin çapraz tablo ile	47
incelenmesi.....	47
3.1.5.7 PHQ-9 puanı 15 ve üzeri olan deneklerin NAQ-TR’ye ait “kişisel	51
tehdit ve izolasyon” maddeleri ile soru 2 bağlamında incelenmesi...51	51
3.1.5.8 PHQ-9 puanı 14 ve altı olan deneklerin NAQ-TR’ye ait “kişisel	53
tehdit ve izolasyon” maddeleri ile soru 2 bağlamında incelenmesi...53	53
3.1.5.9 Kişisel tehdit ve izolasyon analizinde alınan sonuç	54
3.1.5.10 Soru 3 için NAQ-TR ve PHQ-9 maddelerinin çapraz tablo ile	54
incelenmesi.....	54
3.1.5.11 PHQ-9 puanı 15 ve üzeri olan deneklerin NAQ-TR’ye ait	58
“destabilizasyon” maddeleri ile soru 3 bağlamında incelenmesi.....58	58

3.1.5.12 PHQ-9 puanı 14 ve altı olan deneklerin NAQ-TR'ye ait "destabilizasyon" maddeleri ile soru 3 bağlamında incelenmesi	59
3.1.5.13 Destabilizasyon analizinde alınan sonuç.....	61
3.1.5.14 Soru 4 için NAQ-TR ve PHQ-9 maddelerinin çapraz tablo ile incelenmesi.....	61
3.1.5.15 PHQ-9 puanı 15 ve üzeri olan deneklerin NAQ-TR'ye ait "aşırı iş yükü" maddeleri ile soru 4 bağlamında incelenmesi.....	64
3.1.5.16 PHQ-9 puanı 14 ve altı olan deneklerin NAQ-TR'ye ait "aşırı iş yükü" maddeleri ile soru 4 bağlamında incelenmesi.....	65
3.1.5.17 Aşırı iş yükü analizinde alınan sonuç	67
3.2 Tartışma ve Yorumlar	67
KAYNAKLAR.....	71
EKLER	73
ÖZGEÇMİŞ	95

KISALTMALAR

KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin
NAQ	: Negative Acts Questionnaire (Olumsuz Davranışlar Anketi)
NAQ-R	: Negative Acts Questionnaire Revised (Olumsuz Davranışlar Anketi Revize)
NAQ-TR	: Olumsuz Davranışlar Anketi Türkçe
PHQ	: Patient Health Questionnaire (Hasta Sağlık Anketi)
PHQ-9	: Patient Health Questionnaire 9 (Hasta Sağlık Anketi 9)

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : NAQ-TR maddeleri listesi.....	13
Çizelge 2.2 : Hasta Sağlığı Anketi-9 maddeleri listesi.....	16
Çizelge 3.1 : Saptanan öğeler için toplam varyans açıklaması	24
Çizelge 3.2 : Pattern matrix.....	24
Çizelge 3.3 : Kombinasyon 1 için durum özeti	30
Çizelge 3.4 : Kombinasyon 1 için çapraz tablo.....	30
Çizelge 3.5 : Kombinasyon 2 için durum özeti	31
Çizelge 3.6 : Kombinasyon 2 için çapraz tablo.....	32
Çizelge 3.7 : Kombinasyon 3 için durum özeti	33
Çizelge 3.8 : Kombinasyon 3 için çapraz tablo.....	33
Çizelge 3.9 : Kombinasyon 4 için durum özeti	36
Çizelge 3.10 : Kombinasyon 4 için çapraz tablo.....	36
Çizelge 3.11 : Kombinasyon 5 için durum özeti	38
Çizelge 3.12 : Kombinasyon 5 için çapraz tablo.....	38
Çizelge 3.13 : SORU 1, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 1.....	40
Çizelge 3.14 : SORU 1, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 1.....	41
Çizelge 3.15 : SORU 1, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üstü puanlar için çapraz tablo 2.....	41
Çizelge 3.16 : SORU 1, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 2.....	42
Çizelge 3.17 : SORU 2, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 1.....	48
Çizelge 3.18 : SORU 2, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 1.....	48
Çizelge 3.19 : SORU 2, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 2.....	49
Çizelge 3.20 : SORU 2, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 2.....	50
Çizelge 3.21 : SORU 3, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 1.....	55
Çizelge 3.22 : SORU 3, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 1.....	55
Çizelge 3.23 : SORU 3, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 2.....	56
Çizelge 3.24 : SORU 3, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 2.....	57
Çizelge 3.25 : SORU 4, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 1.....	61
Çizelge 3.26 : SORU 4, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 1.....	62
Çizelge 3.27 : SORU 4, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 2.....	62

Çizelge 3.28: SORU 4, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 2.....	63
Çizelge A.1 : Veri Ortalama ve Standart Sapma Değerleri Tablosu	81
Çizelge A.2 : Ankette bulunan sorular ve NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi - Türkçe) ile PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) maddeleri için frekans değerleri için çizelge	83

TÜRKİYE'DEKİ AZ VE ORTA RİSK SEVİYELİ İŞ YERLERİNDE MOBBİNG FARKINDALIĞI VE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNE ETKİSİ

ÖZET

Latince kökeni “mobile vulgus” olan ve İngilizce’deki “Mob” kelimesinden türetilen “Mobbing” aslen ilk olarak küçük hayvanların gruplar oluşturularak daha büyük gruplara yaptıkları saldırıları tanımlamak için kullanılmıştır. Sonrasında Peter Paul Heinemann’ın aynı kelimeyi okul düzeninde bir grup çocuğun tek bir çocuğa zorbalık uygulamasını tanımlamak için kullanmıştır. Yaptığı bu tanımlama ile Heinemann “Mobbing” kelimesine yeni bir boyut getirmiştir. Heinz Leymann’ın “Mobbing” kelimesini 1980’lerde iş yeri davranışlarını incelemesi sırasında kullanması ile beraber “Mobbing” kelimesi güncel ve popüler anlamını kazanmıştır. “Mobbing” kelimesinin iş yerinde kullanımını kapsayan tanımı ise, bir kişinin diğer kişi veya kişiler tarafından sistematik bir şekilde, maruz kalan kişiyi aciz ve savunmasız bir pozisyona düşüren, düşmanca ve etik olmayan iletişim biçimidir. İstatistiki olarak sıklık için en az haftada bir kriter olarak alınmakta ve davranışa maruz kalınan periyot için en az altı ay temel alınmaktadır. Araştırmada farklı ülkelerde Mobbing davranışı ile ilgili yürütülen çeşitli çalışmalar incelenmiştir. Avrupa’daki çalışmalar daha çok Mobbing adı altında yürütülürken, odaklanılan taraf Mobbing davranışına maruz olanıdır, İngilizce konuşulan ülkelerde ise “Bullying” kavramı esas alınmaktadır, Türkçe’de “zorbalık” terimine karşılık gelmektedir ve odaklanılan taraf zorbalığı uygulayan kişidir. Amaçlanan iş yerinde olumsuz davranışa maruz kalan kişilerin farkındalıklarını psikolojik semptomlar bağlamında incelemek olduğu için, araştırma kapsamında “Bullying” yerine “Mobbing” terimi üzerinden ilerlemek daha uygun bulunmuştur. Hazırlanan ankette farklı bir ölçek daha bulunması amacıyla, Mobbing maduru kişilerin ruh halleri ile ilgili veri toplamak, kişilerin verdikleri cevapların anlamlandırılması konusunda yardımcı olacaktır. İş yerinde karşılaşılan Mobbing davranışının psikolojik, psikosomatik ve hatta kendine zarar verme ya da başkasından görülen zararlar sonucunda açığa çıkan fiziksel hasarlara kadar ulaşabilen sonuçları olduğu, ayrıca madur kişilerde intihara eğilime sebep olduğu kaydedilmiştir. İspanya, Fransa ve Bosna-Hersek’te yapılan birtakım çalışmalarda veriler ortaya koyulmuştur. İş yerindeki Mobbing davranışının, kişiler üzerinde sağlıksal etkileri olduğu tasdiklendikten sonra konu iş sağlığı ve güvenliği açısından ele alınmıştır, bu doğrultuda kanuni haklar incelenmiştir. Türkiye’de İş Kanunu’nda veya diğer mevzuatlarda Mobbing hakkında doğrudan düzenlenmiş bir hüküm bulunmamasına rağmen hukuk sisteminde Mobbing davranışına maruz kalan bireylerin lehine yorumlanabilen hükümler mevcuttur. Anayasa, 4857 Sayılı İş Kanunu, 4721 Sayılı Medeni Kanun, 5237 Sayılı Ceza Kanunu maddeleri bu doğrultuda incelenmiştir. Elde edilen tüm bilgiler, yapılan çalışmanın ve anketin iskeletini oluşturmaktadır, bu bilgiler ışığında anket şekillendirilmiştir. Anket üç kısımdan oluşmaktadır, bu kısımları açıklamak için öncelikle NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Ölçeği Türkçe) ölçeğini anlatmak gerekir. NAQ-TR ölçeği, Einarsen, Hoel ve Notelaers’in üzerine çalıştığı NAQ-R (Negative Acts Questionnaire Revised) testinin Türkçe versiyonudur, negatif davranışları inceler. NAQ-TR çalışması sırasında yapılan faktör analizinde, ölçek maddeleri kişisel tehdit ve izolasyon, mesleğe yönelik tehdit, destabilizasyon ve aşırı iş yükü olmak üzere dört ana grupta sınıflandırılmıştır. Bu çalışma için hazırlanan anketteki ilk kısım, NAQ-TR ölçeğinin

kategorilendirildikleri faktörleri kapsar. Her bir faktörü temsil eden birer adet soru sorularak ankete başlanır. Amaçlanan ise ilk dört soruda, kişilerin her bir faktör için düşüncelerini öğrenmektir. Anketin ikinci kısmını kapsayan NAQ-TR ölçeğinde ise katılımcılar 21 maddeden oluşan ölçekte tarif edilen olumsuz davranışlar ile ne sıklık ile karşılaştıklarını cevaplamaktadırlar. NAQ-TR ölçeği cevaplanırken, son altı aylık süreç temel alınır. Katılımcılar eğer maddelerden en az ikisi ile haftada bir veya daha sık karşılaştıklarını belirtirlerse iş yerinde Mobbing davranışına maruz kaldıkları sonucuna varılabilir. Anketin son kısmı ise PHQ-9 (Patient Health Questionnaire veya Türkçe denklığı Hasta Sağlık Anketi 9) ölçeğidir. PHQ-9 ölçeği aslen birden fazla sağlıksal noktaya odaklanan PHQ anketinin (Patient Health Questionnaire) sadece depresyon semptomlarını ölçen kısmı kapsayan 9 soruluk bir ankettir. Katılımcılar anketin farklı bölümlerine verdikleri cevaplar ve bu cevapların kendi içerisindeki tutarlılık doğrultusunda değerlendirilmiştir. Toplam 218 kişi çalışmaya katılmıştır. Cronbach alfa katsayısı anketin tamamı için 0.956, sadece NAQ-TR ölçeğini kapsayan 21 adet maddeye verilen yanıtlar için 0.947, PHQ-9 için 0.908 olarak hesaplanmıştır. Bu durum anketteki soruların mükemmel bir iç tutarlılığa sahip olduğuna işaret etmektedir. Tüm sorular için yapılan faktör analizinde Kaiser-Meyer-Olkin değeri 0.934 hesaplanmıştır ve Bartlett testinden $p < 0.0001$ sonucu alınmıştır, değerlerin anlamlı olduğu anlamına gelmektedir. Verilen cevapların hangi faktörler altında toplandığını görebilmek adına faktör analizi yapılmıştır, toplamda 6 farklı öge olduğu gözlenmiştir. 6 öğeden özellikle altıncısı diğerlerine nazaran daha tutarsız maddeleri oluşturmaktadır. Bunun dışında diğer maddelerde ufak tutarsızlıklar vardır. Verilerin frekans analizleri yapılmıştır ve sonrasında Kadın-Erkek değişkenleri açısından bir şey ifade edip etmedikleri incelenmiştir, kayda değer bir cevap alınamamıştır. Son olarak çapraz tablolar ile ilk dört soruya, NAQ-TR maddelerine ve PHQ-9 maddelerine verilen cevaplar farklı kombinasyonlar kurgulanarak tutarsızlıklar incelenmiştir. Kurulan kombinasyonların anket genelinde spesifik bir cevap elde edilmesine çok yardımcı olamaması, daha ziyade çok istisna sonuçları sunması üzerine, inceleme aralığı daraltılarak NAQ-TR faktör ögesini temsil eden soru, ilgili sorunun temsil ettiği faktör ögesinin kapsadığı maddeler ve katılımcıların PHQ-9 puanları doğrultusunda tablolar oluşturulmuştur, tutarlı ve tutarlı olmayan cevapların sayılarına ve oranlarına ulaşılmıştır. “Mesleğe yönelik tehdit” faktör ögesi için verilen cevapların %17,3’ünün, “Kişisel tehdit ve izolasyon” faktör ögesi için verilen cevapların %18’inin, “Destabilizasyon” faktör ögesi için verilen cevapların %16,5’inin, “Aşırı iş yükü” faktör ögesi için verilen cevapların %48,2’sinin tutarsız olduğu tespit edilmiştir. Bu oranlar sayesinde ankete katılanların neredeyse yarısının tutarsız yanıt verdiği sonucu elde edilmiştir, oransal açıdan Mobbing farkındalığının düşük olduğu, bilinçlendirmenin üzerine gidilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Mobbing, İş Sağlığı ve Güvenliği, Depresyon, NAQ-TR, Mobbing farkındalığı*

MOBBING AWARENESS FOR THE COMPANIES WITH LOW AND MEDIUM RISK LEVELS IN TURKEY AND ITS EFFECT TO WORK HEALTH AND SAFETY

ABSTRACT

The latin race of the word is “mobile vulgus” and the word is coming from English “Mob” word, originally this term was used for describing the attacks of small animals to bigger ones by forming big groups. Later on Peter Paul Heinemann used the same word for describing bullying action of a children group to only one child in schools and he brought another dimension to “Mobbing” word. When Heinz Leymann used “Mobbing” word while he was studying work place behaviors in 1980s, “Mobbing” word had its essential meaning, which is referred by everybody today. The description which contains the usage of “Mobbing” word in workplace is an unfriendly and unethical way of communication which is done by one person or one group of workers to another worker systematically. This action puts the victim to helpless and defenseless position. Statistically at least “once per week” is accepted for the criteria of the frequency and the victim needs to be exposed to “Mobbing” behavior at least for six months period. Maureen Duffy and Len Sperry defined the mobbing behavior with “non-sexual harassment”. At the end of being exposed to mobbing for a while it is expected from the worker to lose its reputation and leave its job or gets fired or runs away by taking some false medical permissions. As result mobbing behavior does not only damage the psychosocial and health status of the worker but it also damages the worker financially and career-wise. At the research, different studies regarding Mobbing behavior, which had been held at different countries are examined. The studies in Europe is done mostly under the name of “Mobbing” word, while the focused side the one that suffers from Mobbing behavior. In English speaking countries “Bullying” is used as the main term and the focused side is the one that performs the Mobbing behavior. The aim of this study is to examine the awareness of the people who are exposed to negative acts in accordance with victims’ psychologic symptoms. Therefore in context of the research it is decided that it would be more convenient to proceed with “Mobbing” term instead of “Bullying”. Especially Heinz Leymann made many contributions to build today’s “Mobbing” term with his studies. It is also crucial to mention that in Europe Dieter Zapf made many remarkable studies for supporting this content. In order to have an extra and different item at the questionnaire which is prepared for the study, gathering data regarding the psychological state of the people who are suffering from mobbing, would be helpful to interpret the answers of the participants. Mobbing behavior which is been faced at work place has consequences which are observed as psychologic, psychosomatic and even physical damages which are being showed up when someone hurts itself or gets injured by someone else. Also it is recorded that the victim may have tendency to suicide because of been exposed to this behavior. The datas which were collected by several studies made in Spain, France and Bosna-Herzegovina are presented as examples of health consequences after being exposed to mobbing action. After confirming that work place mobbing action has effects on the health of the workers, the subject is approached in terms of work health and safety, accordingly the legal rights are investigated. In Turkey, while there is no provision at Labor Law or at other regulations which is pointing directly “Mobbing” situation, law system has provisions which can be used for protecting the

person who is suffering because of Mobbing behavior. The items of constitution, Labor Law no. 4857, Civil Law no. 4721, Criminal Law no. 5237 had been examined accordingly. All information gathered helped to build the main body of the study and the questionnaire, in the light of these information the anket is been shaped. The questionnaire has three sections, in order to be able to explain those sections firstly it is required to explain NAQ-TR (Negative Acts Questionnaire Turkish) scale. NAQ-TR scale is the Turkish version of NAQ-R scale which is studied by Einarsen, Hoel and Notelaers, it is about scaling the negative acts. NAQ-R is the short term used for "Negative Acts Questionnaire Revised". Factor analysis which had been done during the study of NAQ-TR, scale items are classified under four main groups which are named as "personal thread and isolation", "professional thread", "destabilization" and "work overload". The first phase of the survey which is prepared for this study, contains the factors which had been categorized from NAQ-TR scale. The survey starts by the questions that each corresponds to one factor. The target in here is that, having some information regarding the thoughts of the participants by analyzing their answers to first four questions. For "personal thread and isolation" factor the question "Do you think you are being teased about your personality in your work place?" is asked, for "professional thread" factor the question "Do you think you are being exposed to annoying behaviors about your job or your duty in your work place" is asked, for "destabilization" factor the question "Do you think it is possible that you are being underestimated in your work place?" is asked and for "work overload" item the question "Do you think it is possible that you are being exposed to over workload?" is asked. The second part of the survey is consisted from NAQ-TR scale which has 21 items. Participants answer this part of the survey by rating how much they are being exposed to the listed negative acts. The answers to NAQ-TR scale must be based on the period of last six months. In case the participants are indicating that they are facing at least two items in weekly basis or more frequently, it is possible to come to the conclusion that they are being exposed to mobbing behavior. The last section of the survey is PHQ-9 (Patient Health Questionnaire 9) scale. Originally PHQ-9 scale is a part of PHQ (Patient Health Questionnaire) scale. PHQ is a 3-page questionnaire and PHQ scale focuses on more than one health diagnoses (in total it assesses 8 diagnoses divided into threshold disorders and sub-threshold disorders while PHQ-9 is a 9 questioned part of it which only serves to find out whether it is possible to observe depressive symptoms on participant (i.e. depression module). PHQ-9 items are being answered by Likert scale at which the lowest frequency is "not at all" and highest frequency is "nearly everyday". PHQ-9 is being scored 0 for "not at all" option, 3 for "nearly every day" option. The score for PHQ-9 can range from 0 to 27. Participants are evaluated according to their answers to the different part of the survey and the consistency of their answers between themselves. In total there are 218 participants. Cronbach alfa coefficient is calculated 0.956 for whole survey, 0.947 for 21 items of NAQ-TR scale, 0.908 for the items of PHQ-9 scale, these results show that all items of the survey has a perfect internal consistency. For the factor analysis which is held for all questions Kaiser-Meyer-Olkin value is calculated as 0.934 and from Bartlett test the result of $p < 0.0001$ is obtained, which means that the collected datas are meaningful. In order to identify the given answers are being grouped under which factors, a factor analysis is done, it is observed that there are 6 different factors in total. Among 6 factors, especially the sixth one has the most incoherent items, it contains two items from first four questions, two items from NAQ-TR scale and one item from PHQ-7 item. Apart from that, other factor also have some small contradiction between their items. Generally it was possible to see that similar items (which means items from same factor group) of NAQ-TR were listed under same column. The exceptions that being observed while checking the pattern matrix, might be giving a hint about the irregularity of participants' answers. The perfect factor item among all was factor item number 2. At this item all PHQ-9 items were listed

together. The frequency analysis had been done for the data and later on the study continued by checking whether the results are meaning anything in terms of Woman-Man variables. Especially the frequency analysis is done for finding a meaning easier during the further studies. It is concluded that it does not mean anything regarding this matter. Finally, first four questions, NAQ-TR items and PHQ-9 items are examined by fictionalizing different combinations and by creating cross tables with regards to those combinations. Built combinations could not help to have a specific result which can be used to explain a characteristic statistic of the survey, mostly it gave exceptional results and therefore it was required to minimize examination range to have more significant result. Sub-cases are created for each factor of NAQ-TR. The question which represents related NAQ-TR factor item, the items which are related to the factor item and PHQ-9 scores. Multiple cross tables are created for different cases of the variants. This way it was possible to reach to the number and the ratio of coherent and incoherent answers. To identify whether the given answers were meaningful or not, the relation between three sections of the survey had been analyzed. There had been two main scenarios for realizing that the participant's answers were unreliable. At first scenario, while answering one of the first questions, participant says that he or she faces the negative act which is represented by the correspondent question, but while the participant fills-in the items of the related NAQ-TR factor he or she informs that the negative acts are not being exposed to him or to her very frequently (less than weekly basis) or they are being exposed maximum one negative act with high frequency (equal or more than once per week) and additionally the participant does not have a high score from PHQ-9 scale, which is equivalent to 14 or below points for this study. At the second scenario, participant gives a negative answer to the one of the four questions which represents the related NAQ-TR factors, in fact when the answers of the participant is reviewed it is observed that customer is being exposed to minimum two items of the related NAQ-TR factor with a frequency more than "once per week" and participant has a high PHQ-9 score, which should be understood as 15 points or more. PHQ-9 score is used as supplementary information but it did not used for defining a main argumentation. Because normally, depression may have many reasons, other than job related reasons. There had been some cases, in which participants say that they think they are facing a negative act and they support their thought with their answers to NAQ-TR scale but they may have a PHQ-9 result which is equal or less than 14. It is clarified that the main objective in here is not to expect from the participants to be depressive, but by imagining the participants are working approximately 40-45 hours per week and they are able to keep their psychological state in a good level, it was also necessary to indicate that low depression level and high exposure to negative acts are forming an unusual image. The incoherency ratios for each factor item is calculated as follows: %18 for "personal thread and isolation", %17,3 for "professional thread", %16,5 for "destabilization" and %48,2 for "work overload". It was surprising to see that mostly the participants said that they think they are being exposed to a negative act while by their answers actually they were not facing the reported negative act frequently. It can be understood like, mostly the participants tend to misinterpret their social relations in their work place. These ratios are telling that almost the half of the participants had given incoherent answers while filling up the survey. It is indicated that awareness of Mobbing is low and it supposed to be improved by education.

Keywords: *Mobbing, Work health and safety, Depression, NAQ-TR, Mobbing awareness*

1. GİRİŞ

Mobbing kavramı ile ilgili bir araştırmaya başlarken, tahmin edileceği üzere Mobbing kavramını anlamak gerekmektedir. Bu sayede ilerleyen safhalarda doğru değerlendirme yapılabilir.

Çalışmanın giriş kısmında Mobbing kavramı ele alınarak, kelime kökeninden içeriğini tanımlayan farklı alt başlıklara yönelinecektir. Mobbing davranışı sonucu karşılaşılan sağlıksal bulgular incelenerek en son iş sağlığı ve güvenliği bakımından değerlendirilecektir.

1.1 Mobbing Kelime Kökeni ve Kullanımı

“Mobbing” teriminin kelimesi köken olarak İngilizce “Mob” kelimesinden türetilmiştir. “Mob” kelimesi düzensiz bir kalabalığın kanunsuz bir şiddete dahil olmasını anlatmaktadır. Bu deyiş Latince’de kararsız kalabalık anlamına gelen “mobile vulgus” kelimelerinden türetilmiştir. [1]

Kelime İngilizce anlamının dışında terim olarak ilk defa hayvan şiddeti ve sürü davranışlarını tarif etmek amacıyla kullanılmıştır. [2]

Bir etolog olan Konrad Lorenz’in kullanımına göre Etoloji’de “Mobbing” küçük hayvanların oluşturdukları grupların daha büyük hayvanları hedef alan saldırılarına verilen addır. 1972 yılında Heinemann, Lorenz’in yaptığı 1968 yılındaki çalışmasından yola çıkarak, bir grup çocuğun tek bir çocuğu okul düzeninde kurban haline getirmesi ve yıkıcı davranışlarda bulunması durumunu tanımlamak için kullanmıştır. [2]

Heinz Leymann, 1980’lerin başında Heinemann’ın araştırmasında okul ortamındaki çocukların davranışı için kullandığı “Mobbing” kelimesinin anlamsal açıdan iş ortamında gözlemlendiği davranış biçimi ile bağdaştırması üzerine bu kelimeyi ödünç almıştır. Leymann özellikle “Bullying” yani zorbalık kelimesini seçmemiştir. Sebebi ise “Bullying”in anlamsal açıdan fiziksel şiddet ve tehditi çağırıştırması fakat Leymann’ın iş ortamında yaptığı gözlemlerde nadiren fiziksel şiddet unsurlarının görülmesi, daha ziyade kişiyi sosyal olarak izole etme gibi daha sofistike davranışların sergilenmesidir. Dolayısıyla “Bullying” kavramını çocuklara ve

gençlere bırakırken, “Mobbing” kelimesini yetişkin davranışlarında kullanmayı önermiştir. [3]

Bu çalışma Leymann’ın kullandığı Mobbing terimi ile alakalı olacaktır.

1.2 Mobbing Alanındaki Araştırmalar ve Çeşitli Tanımlar

Mobbing ile ilgili birçok farklı disiplinde araştırma mevcuttur. İsviçre’de Heinz Leymann’ın yaptığı çalışmalar, güncel Mobbing anlayışının oluşmasını sağlayan araştırmalara öncülük etmiştir.

Heinz Leymann’ın makalelerinde Mobbing kavramı, kurbanın diğer kişiler tarafından adil olmayan koşullarda (kişinin bireysel haklarına saldırarak) sistematik bir damgalanmaya maruz kalması sonucunda, genelde birkaç yıl sonra işsiz kalmasına ve iş bulamamasına sebebiyet verecek davranışlar bütünü olarak tanımlanmaktadır. [4]

Leymann’ın araştırmalarını takiben yürütülen çalışmaları incelendiğinde Avrupa’da öne çıkan bir diğer isim Dieter Zapf’dır. Dieter Zapf yaptığı çalışmaları Almanya’da yürütmüştür. Zapf, Mobbing davranışının iş yerinde aşırı seviyedeki bir sosyal stres etkeni olduğunu söyler. Fakat Mobbing Zapf tarafından normal stres etkenlerinin aksine, uzun süreli ve sürekli artan yoldırıcı davranışların sıklıkla ve sistematik bir şekilde tek kişiyi hedef alarak uygulandığı bir tutum olarak anlatılır. [5]

1999 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde ise Mobbing bir kişinin iş yerinden asılsız suçlamalar, aşağılamalar, genel taciz, duygusal taciz ve/veya tecavüz ile uzaklaşmasına sebep olan kötü teşebbüsleri içeren bir sendrom olarak tanımlanmıştır. [6]

Avusturalya’da ise Linda Shallcross’un araştırmaları dikkat çekmektedir. Shallcross’a göre, özellikle dünya çapında Mobbing ile ilgili bilinç ve bu bilince bağlı problemi tanımlama sürecinde İngilizce konuşan ülkeler tarafından bu problem daha az anlaşılmaktadır. [7] Shallcross’un Mobbing davranışının etkileri ve raporlanması üzerine yaptığı çalışmalar önemli bir yere sahiptir.

Esasen Shallcross’un kendi çalışmalarında özellikle Mobbing kavramının üzerinden ilerlemesi, “Bullying” (zorbalık) ve “Mobbing” kavramlarının anlamsal farkından kaynaklanır. [8]

İngilizce konuşulan ülkelerde yapılan araştırmalarda, “Bullying” adı altında Mobbing davranışına değinilmiştir. “Bullying” yani zorbalık tutumunun Mobbing davranışının bir parçası olduğu yadsınamaz. Bullying ile ilgili pek çok değerli çalışma yapılmıştır,

örnek olarak Loreleigh Keashly ve Karen Jagatic'in beraber yaptıkları çalışmada 1990larda Amerika Birleşik Devletlerinde kalıplaşmış iş yeri zorbalığını incelemeleri veya Amerikalı psikiyatrist Carroll Brodsky'nin yayınladığı iş yeri zorbalığı ile ilgili rapor verilebilir. [2, 6]

Dieter Zapf'a göre terminoloji farkı sebebiyle İskandinav ve Alman araştırmalar daha çok bir veya daha fazla kişinin saldırısına maruz kalan kurbanı odaklanırken, Britanyalı araştırmalarda daha çok saldırgan davranışı sergileyen kişiye odaklanılmaktadır. [5]

Leymann'ın Mobbing tanımını yeniden incelendiğinde, Leymann'ın neden özellikle kendi araştırmalarında "Mobbing" ve "Bullying" terimleri arasına kalın bir çizgi çizmek istediği anlaşılmaktadır. [3]

Bu çalışmada daha kapsayıcı bir tanımı olması ve sadece tek bir davranışı değil , içerik bakımından aynı amaca hizmet eden farklı davranışları da barındırması sebebiyle Mobbing terimi tercih edilmektedir.

1.3 İş Yerinde Mobbing İçin Eylemsel Tanım

Mobbing kelimesini sadece bir davranış biçimi olarak ele almak yerine süregelenleşebilen bir eylem olarak da incelemek daha sağlıklıdır.

Heinz Leymann Mobbing kelimesinin eylemsel tanımını (eylemsel tanımdan kasıt, Mobbing kavramının iş hayatında gözlemlenen tanımıdır) bir kişiye karşı diğer bir kişi veya kişiler tarafından sistematik bir şekilde yapılan, maruz kalan kişiyi aciz ve savunmasız bir pozisyona düşüren, düşmanca ve etik olmayan iletişim biçimi olarak yapar. Bazı durumlarda ise Mobbing iki kişi tarafından biri yenik düşene kadar karşılıklı uygulanmaktadır. Bu tip eylemler sıklıkla ve uzun bir periyot boyunca uygulanır, bu sıklık ve süre sebebiyle de psikolojik, psikosomatik ve kişinin sosyal açıdan sefilliğe düştüğü sonuçlara sebep olur. Leymann, anlık anlaşmazlıkları hariç tutmak ve psikososyal durumun başlayarak psikiyatrik ve psikosomatik açıdan patolojik ortamın sağlandığı dönüm noktasına odaklanmak amacıyla tanımına sıklık ve süre etkenlerini eklemiştir. [3, 4]

Nao Zanolli Davenport, Ruth Schwartz ve Gail Elliot ise Mobbing tanımlarını, lider veya liderler aracılığıyla bir araya gelerek organizasyon, üst, denk veya alta karşı sistematik ve belirli bir sıklıkla "Mob-benzeri" davranışta bulunmaktır diyerek zenginleştirirler. Tanımlarını Leymann ile benzer şekilde bitirirler: sonuç her zaman yaralanmadır, fiziksel veya mental sıkıntı veya hastalık, sosyal yoksunluk ve genellikle iş yerinden atılmadır. [9]

Maureen Duffy ve Len Sperry ise tanımlarında “seksüel olmayan taciz” kelime grubunu kullanarak dikkat çekmektedirler. Mobbing’in bir iş arkadaşı veya bir organizasyona ait grup üyeleri tarafından uygulanan, bireyseli grup ve ilgili organizasyona ait dinamikleri barındıran ve sonucunda aşağılanma, itibarsızlaştırılma, kişinin kendi değerini kaybetmesi ve aşağılanma gibi durumlara sebep olan, kişinin profesyonel saygınlığını yitirmesi ve genellikle kişinin genellikle organizasyondan kovularak, istifa ederek veya tıbbi izin alarak uzaklaşması durumu olduğunu anlatmaktadırlar. Sonuç olarak tıpkı diğerleri gibi psikososyal ve sağlık ile ilgili kayıplara değinmekle kalmayıp, farklı olarak finansal ve kariyer kayıplara da dikkat çekmektedirler. [10]

1.4 Mobbing sonucu rastlanan sağlıksal bulgular

Mobbing için yapılan eylemsel tanımlarda da görüleceği üzere, iş yerindeki Mobbing davranışının psikolojik, psikosomatik ve hatta fiziksel hasara kadar varan sonuçları olabilmektedir. Mobbing konusunun çarpıcı olmasının ve araştırmacıların ilgisini çekmesinin sebebini tahmin etmek çok zor değil. Tüm tanımlamalarda da yer verildiği üzere, Mobbing pek çok açıdan tahrip edici sonuçlara sahip olan bir süreçtir. [3,4,9,10]

Yapılan çalışmalar sonucunda Mobbing veya iş yeri kabadayılığına maruz kalan deneklerin çoğunun, uzun vadede ciddi hastalıklar veya intihara eğilim olduğu gözlenmiştir. [4] Fakat tabii ki Mobbing davranışının kişiler üzerinde doğrudan bu tip uç etkileri olduğu söylenemez. Yukarıda da belirtildiği üzere, araştırmalarda sağlıksal bulgular hem psikolojik, hem psikosomatik, hem de fiziksel sonuçlar açısından incelenmiştir. Psikolojik bulgular kişiyi belirli davranış ve hislere yöneltirken, psikosomatik bulgular psikolojik kaynaklı görülen fiziksel semptomları (kas iskelet sistemi ağrıları veya kardiyovasküler belirtiler örnek olarak verilebilir) temsil etmektedir. Fiziksel sonuçlar ise, kişinin Mobbing sonucu kendisine verdiği zarar veya başkasından gördüğü şiddet sonucunda aldığı hasarlardır. Sağlıklı bir araştırma adına bulgular sadece Mobbing ve sağlıksal sonuçlar ekseninde incelenmemiştir, aynı zamanda araştırma ortamı da dikkate alınmıştır. [11]

Mobbing her ne kadar sağlıksal bulguların sebebi olsada arada etkiyi tepkiye dönüştüren bir takım faktörler vardır. Bu faktörler arasından en etkinisi strestir. Mobbing stresi besler, stres ise insanların kendi bünyelerinde etkisini göstererek kişiler üzerinde bir takım semptomların gözlenmesine sebep olur. Güneydoğu İspanya’da, meyve ve sebze üretim sektörüne hizmet veren çeşitli firmaların çalışanları ile beraber yürütülen, işyerinde Mobbing ve işçilerin sağlıkları üzerine

etkisini inceleyen bir araştırma sonucunda deneklerin %30'unun "Vücudunun belirli kısımlarında keskin bir ağrı veya ağrı hissi", %27.5'inin "sabahları yatakta kalmak için büyük istek", %25.5'inin "yüksek derecede yorgunluk veya bitkinlik" hissettiği, %23.8'inin ise "migren veya baş ağrısı" probleminden şikayetçi olduğu kaydedildi. Buradaki deneyin özel yanı ölçümün deneklerin hissettikleri stresi de bir değişken olarak hesaba katılarak yapılmasıdır. Paylaşılan bulgularda stres ile bağlantılı psikosomatik bulguların belirlenmesi sırasında yukarıda bahsi geçen şikayetler ile "nispeten" ve "oldukça" sık karşılaştığını belirten deneklerin cevapları dikkate alınmıştır. Özetle, Mobbing kaynaklı yaratılan ortamın veya Mobbing ile beslenen ilişkinin oluşturduğu stresin etkisi zamanla negatif zihinsel ve fiziksel sonuçlar olarak açığa çıkmaktadır. Bu aşamaya kadar yapılan tanımların da üzerinden geçildiğinde akla ilk gelmesi gereken nokta Mobbing davranışının sistematik olduğudur. Belirli frekanslarla yapılan bu eylem, stres ortamını besler, stres ortamı ise birey üzerinde etkisini gösterir. [12]

Bilimsel birçok çalışmanın odaklandığı ve mevcut çalışmada "en temel bulgulardan biri" olarak adlandırılabilir belirti ise depresyondur. Öncelikle Mobbing ve stres faktörlerinin iş yerindeki çalışma ortamını doğrudan etkileyeceğini kabul etmek gerekiyor. Béjean ve Trontin Fransa'da iş yeri ortamındaki stres ve çalışanlara olan etkilerini inceledikleri çalışmada depresyonu iş yerinde stres altında çalışanlarda görülen üç ana semptomdan biri olarak belirtmiştir [11], Figueiredo-Ferraz, Gil-Monte ve Olivarez-Faundez İspanya'daki zihinsel engelli bireyler ile çalışanlara yapılan Mobbing davranışının depresif semptomlar üzerine olan etkisini incelemiştir, bir yıl içerisinde Mobbing davranışına maruz kalan ve kalmayan denekler üzerinde gözlenen depresif semptomlar arasında büyük bir farklılık olduğunu ortaya koymuşlardır (tabii ki Mobbing maduru olan deneklerin bir sene sonraki depresif semptomları artmaktaydı) [13], Bosna-Hersek'de yapılan bir çalışmada ise Mobbing, stres ve çalışılabilirlik göstergeleri arasındaki bağıntı incelenmiştir ve burada Mobbing davranışına maruz kalan deneklerden %31'i tipik bir depresif sendrom olan uykusuzluktan muzdarip olduğunu belirtmiş ve %19'u açıkça depresif hissettiğini bildirmiştir. [14]

Araştırmada Türkiye'deki Mobbing farkındalığı üzerine yoğunlaşılacaktır. Pek tabii ki Mobbing sonucu fiziksel şiddet gördüğü halde yaşadığının Mobbing olduğunun farkında olmayan bireyler olabilir. Fakat araştırmanın hedef kitesini oluşturan bireyler üzerinde bu ihtimalin oldukça düşük olduğu varsayılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada depresif semptomlar üzerinden ilerlenmiştir.

1.4.1 Mobbing davranışının Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği açısından yeri

İş yerinde maruz kalınan Mobbing davranışını ve neticesinde karşılaşılan sağlıksal bulgular göz önünde bulundurulduğunda, Mobbing davranışının iş sağlığı ve güvenliği kapsamında önlem alınması gereken bir olgu olduğu, sağlık açısından çalışana zarar veren bir tutum olduğu söylenebilir.

Mobbing ile alakalı olarak İş Kanunu hükümlerinde veya diğer mevzuatlarda açık ve doğrudan bir düzenleme bulunmamakla beraber, Türkiye’deki mevcut hukuk sistemince Mobbing davranışına maruz kalan bireyin lehine olacak şekilde bir takım hükümler bulunmaktadır:

- a. Anayasa bakımından çalışanın sadece emeğini sunan bir varlıktan ibaret olmadığı sonucuna varılabileceği, “Onurlu Çalışma Hakkı” olarak da adlandırılan maddeler mevcuttur. Örnek olarak madde 12/I “Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir”, madde 17/I “Herkes, yaşama maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkında sahiptir.”, madde 17/III “Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz, kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz” gösterilebilir.
- b. 4857 Sayılı İş Kanunu hükümleri incelendiğinde 8. madde “İş sözleşmesi, bir tarafın (işçi) bağımlı olarak iş görmeyi, diğer tarafın (işveren) da ücret ödemeyi üstlenmesinden oluşan bir sözleşmedir.” der. Burada bağımlılık ve sadakat kavramları doğrultusunda oluşan her iki tarafın üzerine düşen sorumluluklar vardır, bu işveren açısından işçiyi gözetme ve eşit davranmadır. Bunun dışında İş Kanunu’nda 24/II-d ve 25/II-c maddelerde işçi fiziki tacize karşı, 24/II-b ve 24/II-c maddelerinde işçi psikolojik tacize karşı korunmaktadır. İşçinin haklı nedenlerle fesih hakkına sahip olduğu durumlar:
 - 24/II-d sayılı madde: “İşçinin diğer bir işçi veya üçüncü kişiler tarafından işyerinde cinsel tacize uğraması ve bu durumu işverene bildirmesine rağmen gerekli önlemler alınmazsa.”
 - 25/II-c sayılı madde: “İşçinin işverenin başka bir işçisine cinsel tacizde bulunması.”
 - 24/II-b sayılı madde: “İşveren işçinin veya ailesi üyelerinden birinin şeref ve namusuna dokunacak şekilde sözler söyler, davranışlarda bulunursa veya işçiye cinsel tacizde bulunursa.”

- 24/II-c sayılı madde: “İşveren işçiye veya ailesi üyelerinden birine karşı sataşmada bulunur veya gözdağı verirse yahut işçiye veya ailesi üyelerinden birini kanuna karşı davranışa özendirir, kışkırtır, sürükler yahut işçiye ve ailesi üyelerinden birine karşı hapsi gerektiren bir suç işlerse yahut işçi hakkında şeref ve haysiyet kırıcı asılsız ağır isnad veya ithamlarda bulunursa.”

İş Kanunu aynı zamanda işvereni de işçiye karşı korur. İşverenin derhal fesih hakkı olduğu durumlar:

- 25/II-b sayılı madde: “İşçinin, işveren yahut bunların aile üyelerinden birinin şeref ve namusuna dokunacak sözler sarfetmesi veya davranışlarda bulunması yahut işveren hakkında şeref ve haysiyet kırıcı asılsız ihbar ve isnadlarda bulunması.”
 - 25/II-d sayılı madde: “İşçinin işverene yahut onun ailesi üyelerinden birine yahut işverenin başka işçisine sataşması, işyerine sarhoş yahut uyuşturucu madde almış olarak gelmesi ya da işyerinde bu maddeleri kullanması.”
- c. 4721 Sayılı Medeni Kanun incelendiğinde “Kişiliğin Korunması” üst başlığı altındaki 24. ve 25. maddeler gereğince üçüncü şahıslar tarafından gerçekleştirilebilecek kişiliğe yönelik saldırılara karşın düzenlemelerde bulunulmuştur:

II. Saldırıya karşı

1. İlke

Madde 24- Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir.

Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır.

2. Davalar

Madde 25- Davacı, hâkimden saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini isteyebilir.

Davacı bunlarla birlikte, düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanması isteminde de bulunabilir.

Davacının, maddî ve manevî tazminat istemleri ile hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekâletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunma hakkı saklıdır.

Manevî tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; mirasbırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez.

Davacı, kişilik haklarının korunması için kendi yerleşim yeri veya davalının yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilir.”

d. 5237 Sayılı Ceza Kanunu incelendiğinde 125/l sayılı madde öne çıkmaktadır:

“Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ya da yakıştırmalarda bulunmak veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi gerekir.”
[15].

2. ÇALIŞMA HAKKINDA

Mobbing, iş sağlığı ve güvenliği kapsamında önlem alınan diğer tehlikeli durumlar ile karşılaştırıldığında (örneğin düşme, elektrik kazası veya radyasyon gibi), daha yeni tanınmaya ve tanımlanmaya başlanmış bir kavramdır. Bu durum konuyu daha ilgi çekici bir hale getirmektedir.

Türkiye'deki Mobbing kavramı hakkında fikir sahibi olmak için 4857 sayılı İş Kanunu hükümleri incelenmelidir. 4857 sayılı İş Kanunu gereğince Mobbing davranışı ve etkilerine karşı dolaylı yoldan bir takım önlemler alınmıştır. Ancak, ilgili kanunda Mobbing ifadesi doğrudan kullanılmamıştır. Günümüz iş yerlerinde, Mobbing kavramını kapsayan psikolojik ve fiziki şiddet kavramlarına karşı önlemler alınması beklenmektedir. Buna karşın 4857 sayılı İş Kanunu hükümlerinde Mobbing sözcüğü kullanılmamıştır veya tanımlanmamıştır. Bu da doğrudan Mobbing davranışına karşı önlemler alındığına değil, yorumlar ile Mobbing davranışını kapsayabilecek bir takım tutumlara karşı önlem alındığı anlamına gelmektedir.

Psikolojik olarak çalışana zarar veren Mobbing davranışı, yeni bir kavramdır. Dolayısıyla bu araştırmada öncelikli olarak "Mevcut çalışma şartları altında, Türkiye'deki Mobbing farkındalığı nedir?" sorusuna odaklanılmıştır.

Mobbing davranışı iş güvenliği ve sağlığı açısından tehlikeli olarak tanımlandığı bir gerçektir. Mobbing davranışı ile ilgili farkındalık seviyesi çok önemlidir. Araştırma gereğince, sonuçlar iş sağlığı ve güvenliği çerçevesinde incelenmelidir. Dolayısıyla sorulması gereken soru "Türkiye'de Mobbing davranışının iş sağlığı ve güvenliğine etkisi nedir?" olmalıdır.

Bu iki sorunun birleşimi, Türkiye'deki Mobbing farkındalığı ile iş sağlığı ve güvenliğine ait mevcut durumu, sınırlı da olsa bir perspektif açısından tanımlama konusunda yardımcı olacaktır.

Bu araştırmada orta ve düşük risk seviyeli iş yerlerinde Mobbing davranışı üzerine yoğunlaşmıştır. Yüksek risk seviyeli iş yerlerinde, iş ortamı şartları sebebiyle çalışanlar arasındaki ilişkinin mizacı orta ve düşük risk seviyeli iş yerleri ile karşılaştırıldığında daha serttir. Yüksek tehlikeli iş yerlerinde çalışanların genelde iş ortamı kuralları ekseninde belirli sorumluluk ile daha kısıtlı oldukları görülür. Çalışanlar arasındaki ilişki daha zayıf olacağı için bu araştırmada, 27.02.2017 tarihli

Resmi Gazete’de yayınlanan “İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği” gereğince “Çok Tehlikeli” olarak tanımlanan işyerleri dışında çalışan, daha çok insan ilişkisine dayalı ve kalifiye insanların düşünsel çatışmalarına daha sık rastlanabilecek iş yerleri dikkate alınmıştır. Çalışmadaki katılımcılar bu doğrultuda seçilmiştir.

2.1 Yöntem

Araştırmada deneklere sosyal medya hesapları üzerinden ulaşılmıştır. Sosyal medya üzerinde araştırma kapsamı hakkında detaylı bilgi vermeyen (bir başka deyişle Mobbing farkındalığını ölçtüğümüz konusunda karşı tarafı bilgilendirmeyen) fakat hedef kitleye ulaşması amacıyla daraltıcı ifadeler kullanılmıştır.

Sosyal medya hesapları üzerinden ulaşılabilen test, bir anket sitesi aracılığı ile düzenlenmiştir. Anket sitesinde, daha önce araştırılması yapılmış olan güvenilir testler ve araştırmamızda ulaşmak istediğimiz sonuç konusunda yardımcı olabilecek bir takım yardımcı sorulardan faydalanılmıştır.

Anket katılımcının çalıştığı sektörü, cinsiyeti ve yaşını sorarak başlamaktadır. Takiben sadece “Evet” ve “Hayır” olarak cevaplanabilen, katılımcıların farkındalıklarını ölçülmesine yardımcı olacak dört adet soru sorulmuştur:

- Çalışma ortamınızda, yaptığınız iş veya görev ile ilgili rahatsız edici davranışlara maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?
- Çalışma ortamınızda kişiliğinize yönelik bir sataşma olduğunu düşünüyor musunuz?
- Çalışma ortamınızda dikkate alınmıyor olabilir misiniz?
- Aşırı iş yüküne maruz kalıyor olabilir misiniz?

Bunlar ön hazırlık sorularıdır. Anketin devamında denek ister istemez, kendisine yöneltilen sorular doğrultusunda belirli bir farkındalığa erişebilir, anket ile beraber bir süredir sorgulamadığı noktalar olduğunu fark edebilir ve anket sonucunda fikirleri değişebilir. Bu sorular deneğin kendi iş hayatında tecrübe ettikleri konusunda derinleşmeden önce, olabildiğince yüzeysel ve ilk vereceği tepkileri sınıflandırmak amacıyla kullanılmıştır.

Anket ön hazırlık sorularının sonrasında NAQ-TR ölçeği maddeleri ve PHQ-9 ölçeği maddeleri devam etmektedir. NAQ-TR, iş yerinde yıldırıma maruz kalımı ölçmek için kullanılan olumsuz davranışlar anketidir. PHQ-9 ise 9 soruluk bir hasta sağlık anketidir ve katılımcının ne kadar depresyon semptomu gösterdiğini ölçmek amacıyla kullanılır.

Amaç NAQ-TR ile kişinin maruz kaldığı olumsuz eylemleri puanlaması ve PHQ-9 testi ile depresyon semptomlarını ne kadar gösterdiğini yanıtlamasıdır. Bu sayede ilk dört soru ile dolaylı yoldan kişinin mobbing davranışına maruz kalıp kalmadığı ile ilgili genel fikrini öğrenebilir, sonrasında daha derinlemesine sorular sorarak kişinin yaşadığı olumsuz olayları puanlaması sağlanabilir. Önemli nokta kişinin her olumsuz davranışı mobbing olarak sayıp saymadığının bilinemeyeceği gerçeğidir. Katılımcı kendi fikrinde mobbing davranışına maruz kalmadığını düşünebilir fakat aslen mobbing mağduru olabilir. Son adımda katılımcının PHQ-9 testi ile gösterdiği depresyon semptomları incelenir. Katılımcının gördüğü olumsuz davranışları puanlaması ve mobbing davranışına uğradığına dair fikri ile depresif semptomlar arasında tutarlı bir ilişki olup olmadığına bakılır.

Mobbing farkındalığına dair değerlendirme birden fazla farklı şekilde yapılabilir. İşin özü mobbing davranışını doğru tanımlayabilmeye dayanıyor. Mobbing farkındalığındaki eksikliğe dair akla farklı senaryolar gelmektedir. Bunlar;

- Çalışanın iş yerinde mobbing davranışına maruz kaldığı ve maruz kaldığı davranışın mobbing olduğunu bilmemesi,
- İşverenin çalışanları tarafından mobbing davranışına maruz kalması ancak bu durumu tanımlayamaması
- Mobbing hakkında kulaktan dolma bilgiye sahip bir çalışanın, sistematik bir olumsuz davranışa maruz kalmamasına rağmen iş yerindeki en ufak kötü hareketi mobbing olarak yorumlaması gibi örneklenebilir.

Anketin farklı kısımlarına verilen cevaplar (ilk dört soru, NAQ-TR ölçeği ve PHQ-9 ölçeğine verilen cevaplar) arasında tutarsızlık olması, mobbing farkındalığı hakkında bir takım problemler olduğuna işaret edecektir.

Üç farklı değişken arasındaki korelasyonlar incelenip, bu doğrultuda bir sonuca varmak amaçlanmaktadır. Anket soruları EK1’de sunulmuştur.

2.1.1 NAQ-TR ölçeği

NAQ-TR ölçeği aslen Einarsen, Hoel ve Notelaers’in üzerine çalıştığı NAQ-R testinin Türkçe’ye çevrilmiş versiyonudur. Aslen NAQ ölçeğinin yeniden düzenlenmiş versiyonudur. Orijinal NAQ ölçeği 23 maddeden oluşur, yapılan literatür etütlerine ve deneylere istinaden kişisel ve iş bağlantılı negatif davranışları içerir. Yapılan araştırmalar sonrasında NAQ ölçeğini revize etme ihtiyacı duymuştur. Bu ihtiyaç öncelikle, NAQ ölçeği her ne kadar yüzeysel ve yapısal geçerliliği iyi olsa da, içerik olarak şiddetli bir biçimde zarar gören insanların bakış açısından fazlaca etkilenmiş olmasından kaynaklanmaktaydı. Ayrıca çalışmanın Kuzey ülkelerinde gerçekleştirilmesi sebebiyle geçerliliğinin limitli bir İskandinav bağlamında test

edilmiş olması bir problem yaratıyordu. Özellikle İngilizce'ye çevrildiğinde bazı maddelerin yüzeysel geçerliliğinin tartışmaya açık olması bu problemin kaynağıydı. NAQ ölçeğinin bir kısmının da kültürel önyargıları açığa çıkartıyor olması, ölçeğin evrensel olarak kullanılmasını zorlaştırıyordu. Sonuç olarak diğer ülkelerde kullanılabilir yeni bir ölçeğe aslen ihtiyaç duyulmaktaydı. [16]

NAQ-R ölçeği 22 adet maddeden oluşmakta ve zorbalığın doğrudan ve dolaylı yönlerine değinmektedir. İçerik olarak iş ortamında maruz kalınan zorbalık, kişiler tarafından maruz kalınan zorbalık ve fiziksel yıldırma ana başlıklarını kapsar. Beşli Likert tipi bir ölçektir, "hiç", "ara sıra", "ayda bir", "haftada bir" ve "her gün" seçenekleri mevcuttur. Maddelerde yer alan tüm davranışsal terimler "zorbalık" veya "yıldırma" terimlerini içermemektedir. Maddeler kişinin kendini etiketleyeceği bir yaklaşımdansa, cevaplayan kişinin bilgiyi aktarma sırasında harcayacağı bilişsel ve duygusal süreci azaltarak, daha objektif bir şekilde zorbalık içeren davranışları ortaya çıkartması amaçlanarak hazırlanmıştır. [16]

Ölçek puanlanırken son altı ay göz önünde bulundurulmalıdır. Katılımcı son altı ay içerisinde NAQ-R maddelerinden en az ikisine, en seyrek haftada bir sıklıkta maruz kalıyorsa NAQ-R gereğince deneğin mobbing davranışına maruz kaldığı kabul edilebilir. NAQ-R ölçeğinin özellikle Anglo-Amerikan kültüre bağlı olarak hazırlanmış olması, birebir Türkçe ölçek olarak kullanılması önündeki tek engeldir. Dolayısıyla NAQ-TR geliştirilmek durumunda kalınmıştır. [16]

NAQ-TR hazırlanırken, NAQ-R ölçeği transkültürel uyarlama ilkeleri gereğince, İngilizce Türkçe çeviri, Türkçe İngilizce geri çeviri, çeviri tutarlılığı, önerilen farklı sözcükler için Delphi tekniği ile uzmanlar tarafından karar verilen Türkçede anlaşılabilirlik ve uygulanabilirlik dikkate alınarak yapılmıştır. Sonrasında yapılan geri çeviriler asıllarıyla karşılaştırılmış ve Türkçede anlaşılabilirliği ve uygulanabilirliği yönünden psikiyatri, halk sağlığı, iş sağlığı ile çalışma ve endüstriyel ilişkiler uzmanlarından oluşan bir grup tarafından incelenmiştir. NAQ-TR 21 maddeden oluşmaktadır. Yapılan çalışmalar sonucunda Türkçe konuşan bireyler üzerinde kullanılması önerilmektedir. [17]

NAQ-TR ölçeğinde dört farklı alanda ölçüm yapılmaktadır. Bunlar yapılan faktör analizi çalışması sonucunda tespit edilmişlerdir. Söz konusu dört farklı alan: kişisel tehdit ve izolasyon, mesleğe yönelik tehdit, destabilizasyon ve aşırı iş yüküdür. [17] Çalışmanın ilerleyen kısımlarında bu dört farklı alandan ve faktör çalışması ile elde edilen diğer bulgulardan bahsederken "öge" kelimesini kullanılacaktır. Anketin

başlangıcında sorulan dört sorunun her biri dört öğeden birini temsilen sorulmuştur. Daha detaylı bir şekilde açıklamak gerekirse:

Soru 1: Çalışma ortamınızda, yaptığınız iş veya görev ile ilgili rahatsız edici davranışlara maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz? Mesleğe yönelik tehdit alanını temsilen sorulmuştur.

Soru 2: Çalışma ortamınızda kişiliğinize yönelik bir sataşma olduğunu düşünüyor musunuz? Kişisel tehdit ve izolasyon alanını temsilen sorulmuştur.

Soru 3: Çalışma ortamınızda dikkate alınmıyor olabilir misiniz? Destabilizasyon alanını temsilen sorulmuştur.

Soru 4: Aşırı iş yüküne maruz kalıyor olabilir misiniz? Aşırı iş yükü alanını temsilen sorulmuştur.

İlerleyen aşamalarda yapılacak incelemelerde kolaylık sağlması adına, NAQ-TR ölçeğinin maddelerini, çalışma sırasında kullanılması tercih edilen madde kodlarını ve NAQ-TR araştırması gereğince hangi öğelere ayrıldığını belirtmek, çalışmanın anlaşılabilirliği açısından faydalı olacaktır (bkz. çizelge 2.1). [17]

Çizelge 2.1: NAQ-TR maddeleri listesi

Madde kodu	Madde	Öğe/Alan
NAQ01	Birinin performansınızı etkileyebilecek bir bilgiyi saklaması	Destablizasyon
NAQ02	Yeterlilik düzeyinizin altındaki işlerde çalıştırılarak küçük düşürülmek	Destablizasyon
NAQ03	Yeterlilik düzeyinizin altındaki işleri yapmanızın emredilmesi	Destablizasyon
NAQ04	Önemli alanlardaki sorumluluklarınızın kaldırılması veya önemsiz veya tatsız görevlerle değiştirilmesi	Destablizasyon
NAQ05	Hakkınızda dedikodu ve söylentilerin yayılması	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ06	Görmezden gelinme, dışlanma	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ07	Kişiliğiniz (ör: alışkanlıklar ve görgü), tutumlarınız veya özel hayatınız hakkında hakaret veya aşağılayıcı sözler söylenmesi	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ08	Bağırılmak veya anlık öfkenin (veya hırsın) hedefi olmak	Mesleğe Yönelik Tehdit
NAQ09	Parmakla göstermek, kişisel alanına saldırı, itme, yolunu kesme gibi sindirici davranışlar	Kişisel Tehdit ve İzolasyon

Çizelge 2.1 (devam): NAQ-TR maddeleri listesi

Madde kodu	Madde	Öge/Alan
NAQ10	İşinizi bırakmanız yönünde işaret ve imalar	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ11	Hatalarınızın tekrar tekrar hatırlatılması	Mesleğe Yönelik Tehdit
NAQ12	Yaklaştığınız zaman düşmanca tepkilerle karşılaşmak veya aldırılmamak	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ13	İşinizin ve çabanızın sürekli eleştirilmesi	Mesleğe Yönelik Tehdit
NAQ14	Düşünce ve görüşlerinize aldırılmaması	Mesleğe Yönelik Tehdit
NAQ15	İyi geçinmediğiniz insanların şaka yapması	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ16	Mantıksız veya imkansız hedefleri veya son teslim tarihleri olan görevler verilmesi	Aşırı İş Yükü
NAQ17	Sizin aleyhinizde iddialarda bulunulması	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ18	İşinizin aşırı izlenmesi	Mesleğe Yönelik Tehdit
NAQ19	Hakkı olan şeylerin istenmemesi için baskı yapılması (örneğin hastalık izni, tatil hakkı, seyahat harcırahı)	Aşırı İş Yükü
NAQ20	Aşırı sataşmalara konu olmak	Kişisel Tehdit ve İzolasyon
NAQ21	Üstesinden gelinemeyecek miktarda iş yüküne maruz bırakılmak	Aşırı İş Yükü

2.1.2 PHQ-9 ölçeği

PHQ-9 ölçeğini tanımlamadan önce PHQ ölçeğinden bahsetmek gerekir PHQ'nun açılımı Patient Health Questionnaire'dir, Türkçeye Hasta Sağlığı Anketi olarak tercüme edilir. PHQ üç sayfalık bir ankettir, hasta tarafından kendi kendini raporlamaya dayanır. Tamamlanan anket klinikçi tarafından taranır, pozitif cevaplar doğrulanır ve her sayfanın alt kısmında bulunan tanı algoritmalarını uygular. PHQ 8 tanıyı değerlendirmektedir. Bu tanıların tamamı depresif bozukluk, panik bozukluğu, diğer anksiyete bozukluğu ve bulimia nervosa gibi spesifik mental bozukluklar veya spesifik mental bozuklukların herhangi birine oranla daha az semptom göstermenin yeterli olduğu diğer depresif bozukluk, olası alkol bağımlılığı, somatoform

rahatsızlığı (bireyin bedensel eksiklik veya hastalığı andıran şikayetlerinin olması durumu) ve aşırı yeme rahatsızlığıdır. [18]

PHQ-9 ise tam PHQ ölçeğinden türetilmiş, 9 maddeden oluşan bir depresyon modülüdür. 9 depresif semptomdan 5 tanesi veya daha fazlasının “günlerin yarısından fazlasında” veya üstü olacak şekilde işaretlenmesi ve depresif ruh hali veya anhedoni, bir başka deyişle bir şeyleri yapmaktan zevk alamama semptomlarından birinin gözlenmesi halinde (bu semptomlar 1 ve 2. maddelerde sorgulanmaktadır) ağır depresyon tanısı koyulmaktadır. Eğer 2, 3 veya 4 depresif semptom “günlerin yarısından fazlasında” olarak işaretlenmişse ve depresif veya anhedoni semptomlarından biri gözleniyorsa diğer depresyon tanısı koyulmaktadır. Kişi kendini değerlendirirken anketi doldurduğu tarihten önceki iki haftayı göz önünde bulundurmalıdır. 9 adet semptomdan sonuncusu, “Ölmüş olsanız daha iyi olacağınız veya bir şekilde kendinize zarar verme düşünceleri”, son 2 hafta içerisinde olup olmadığı gözetmeksizin sayılır. [18]

Her bir madde dörtlü likert ölçeğine sahiptir. “Hiçbir zaman”, “Bazı günler”, “Günlerin yarısından fazlasında” ve “Hemen hemen her gün” seçenekleri bulunur. [19]

PHQ-9 ölçeği 0 ile 27 arasında bir değere sahip olacak şekilde puanlanabilir. Testin sonunda puanlamaya eklenmeyen bir madde daha vardır: “Bu sorunlardan herhangi birini işaretlediyseniz, bu sorunlar işinizi yapmanızda, evinizle ilgili işleri halletmenizde veya diğer insanlarla olan ilişkilerinizde ne kadar zorluk yarattı?”. Bu soruya dörtlü likert ölçeğinde cevap verilebilmektedir: “Hiç zorluk yaratmadı”, “Oldukça zorluk yarattı”, “Çok zorluk yarattı” ve “Aşırı derecede zorluk yarattı”.

Puanlamaya dahil olan maddelere verilen cevaplar en düşük 0, en yüksek 3 olacak şekilde puanlanır. 1-4 arası puanlama asgari sonuçtur, 5-9 arası hafif depresyondur, 10-14 arası orta derecede depresyondur, 15-19 arası kısmen şiddetli depresyondur, 20-27 arası şiddetli depresyondur. [19]

PHQ-9’un Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması 2016 yılında Yunus Emre Sarı ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilmiştir. PHQ-9’un çevirisi üç farklı araştırmacı tarafından yapılmış olup, çeviri işlemi sonrasında fikirbirliği sağlamak üzere ayrıca bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Araştırmacıların hem fikir kaldığı Türkçe metin bağımsız profesyonel bir çevirmen tarafından İngilizce diline geri çevirilmiştir. Geri çeviri ile elde edilen İngilizce metin ile kaynak olarak kullanılan metin arasındaki anlam ve anlaşılabilirlik karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırma sonucunda iki metin arasında hiçbir fark olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sayede araştırmacılar metnin içeriğinin doğruluğu konusunda hemfikir kaldıkları ve aynı zamanda metnin

doğruluğu geri çeviri ile tasdiklenen final versiyonunu elde etmişlerdir. Ölçeğin Türkçe dilindeki versiyonunun güvenilirliğini ölçmek amacıyla her bir soru için Cronbach alfa değeri hesaplanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda PHQ-9 ölçeğinin güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. [19]

İlerleyen aşamalarda yapılacak incelemelerde kolaylık sağlaması adına, PHQ-9 ölçeğinin maddelerini ve çalışma sırasında kullanılması tercih edilen madde kodlarını belirtmek, çalışmanın anlaşılabilirliği açısından faydalı olacaktır (bkz. çizelge 2.2). [19]

Çizelge 2.2: Hasta Sağlığı Anketi-9 maddeleri listesi

Madde kodu	Madde
PHQ1	Bir şeyleri yapmaya az ilgi veya zevk duymak
PHQ2	Üzgün, depresif veya umutsuz hissetmek
PHQ3	Uykuya dalmada veya uyumaya devam etmekte zorluk veya çok fazla uyumak
PHQ4	Yorgun hissetmek veya enerjinizin az olması
PHQ5	İştahsızlık veya çok fazla yemek
PHQ6	Kendinizi kötü hissetmeniz - veya kendinizi başarısız ya da kendinizi veya ailenizi hayal kırıklığına uğrattığınızı düşünmeniz
PHQ7	Gazete okumak veya televizyon seyretmek gibi faaliyetlerde dikkatinizi toplamakta güçlük çekmeniz
PHQ8	Başkalarının fark edebileceği kadar yavaş hareket etmeniz veya konuşmanız? Veya tam aksine - normalden çok daha fazla hareket edecek kadar kıpır kıpır veya huzursuz olmanız
PHQ9	Ölmüş olsanız daha iyi olacağınız veya bir şekilde kendinize zarar verme düşünceleri
Madde kodu belirtilmemiş	Son 9 soruda belirtilen sorunlardan herhangi birini işaretlediyseniz, bu sorunlar işinizi yapmanızda, evinizle ilgili işleri halletmenizde veya diğer insanlarla olan ilişkilerinizde ne kadar zorluk yarattı?

2.2 Katılımcılar

İnternet ortamında yapılan ve çeşitli sosyal medya sitelerinde paylaşılan ankete toplamda 218 kişi katılmıştır.

Katılımcılardan 85 kişi erkek (%38.99), 133 kişi kadındır (%61.01).

Katılımcıların yaş ortalaması 35'dir. Katılımcıların yaş aralıkları:

- 18-24 yaş arası, 15 kişi (%6.88)
- 25-34 yaş arası 96 kişi (%44.04)
- 35-44 yaş arası, 57 kişi (%26.15)
- 45-60 yaş arası, 47 kişi (%21.56)
- 60 yaş ve üstü 3 kişi (%1.37)

Katılımcılardan:

- 14 kişi Bilişim sektöründe (%6.42),
- 31 kişi Sağlık sektöründe (%14.22),
- 5 kişi Gıda sektöründe (%2.29),
- 15 kişi Bankacılık ve Finans Sektöründe (%6.88),
- 13 kişi Medya sektöründe (%5.96),
- 3 kişi Sanat/Tasarım sektöründe (%1.38),
- 44 kişi Üretim/Endüstri sektöründe (%20.18),
- 2 kişi Lojistik sektöründe (%0.93),
- 27 kişi Eğitim sektöründe (%12.39),
- 21 kişi Hizmet sektöründe (%9.63),
- 8 kişi Kamuda (%3.67)
- 13 kişi İnşaat sektöründe (%5.96),
- 7 kişi Hukuk sektöründe (%3.21),
- 11 kişi Turizm ve Seyahat sektöründe (%5.05) ve
- 4 kişi ise Gayrimenkul sektöründe (%1.83) çalıştığını bildirmiştir.

İş sağlığı ve güvenliğinde iş yerleri az tehlikeli, tehlikeli ve çok tehlikeli olmak üzere üç farklı sınıfa ayrılır. Araştırmada ilgilenen sınıflar orta ve düşük risk seviyeli iş yerleri olduğu için odaklanan iş yerleri az tehlikeli ve tehlikeli iş yerleri olacaktır. Burada belirtilen sektörlerden bir kısmı hem tehlikeli, hem de çok tehlikeli iş yerlerini kapsayabilmektedir. Dolayısıyla bu sektörlerde hangi uygulamaya faaliyetlerinin dikkate alındığına açıklık getirmek gerekir. Sınıflandırma sırasında 27.02.2017 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan “İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği” baz alınmıştır. [20]

Sağlık sektöründe dikkate alınan faaliyet alanları [21]:

- Aile ve toplum sağlığı merkezleri tarafından sağlanan yatılı olmayan genel hekimlik uygulama faaliyetleri (yatılı hastane faaliyetleri ile ebeler, hemşireler ve fizyoterapistlerce gerçekleştirilen paramedikal faaliyetler hariç)
- Özel sağlık kurumları tarafından polikliniklerde sağlanan yatılı olmayan genel hekimlik uygulama faaliyetleri (özel muayene ve yatılı hastane faaliyetleri ile eve, hemşire ve fizyoterapistlerin paramedikal faaliyetleri hariç)
- Özel muayenehanelerde sağlanan yatılı olmayan genel hekimlik uygulama faaliyetleri (hastane ve poliklinik faaliyetleri ile ebe, hemşire ve fizyoterapistlerin paramedikal faaliyetleri hariç)
- Diğer yatılı olmayan genel hekimlik uygulama faaliyetleri (ev, iş yeri, okul vb. yerlerde sağlananlar dahil, ebe, hemşire ve fizyoterapistlerin paramedikal faaliyetleri hariç)
- Özel muayenehanelerde sağlanan uzman hekimlik ile ilgili yatılı olmayan uygulama faaliyetleri (hastane ve poliklinik faaliyetleri ile ebe, hemşire ve fizyoterapistlerin paramedikal faaliyetleri hariç)
- Özel sağlık kurumları tarafından poliklinik ve yatılı olmayan tıp merkezlerinde sağlanan uzman hekimlik ile ilgili uygulama faaliyetleri (yatılı hastane faaliyetleri ile ebe, hemşire ve fizyoterapistlerin paramedikal faaliyetleri hariç)
- Aile ve toplum sağlığı merkezleri tarafından sağlanan yatılı olmayan uzman hekimlik uygulama faaliyetleri (yatılı hastane faaliyetleri ile ebe, hemşire ve fizyoterapistlerin paramedikal faaliyetleri hariç)
- Özel sağlık kurumları tarafından sağlanan diş hekimliği uygulama faaliyetleri (yatılı hastane faaliyetleri ile diş hijyenistleri gibi paramedikal diş sağlığı personelinin faaliyetleri hariç)
- Özel muayenehanelerde sağlanan diş hekimliği uygulama faaliyetleri (yatılı hastane faaliyetleri ile diş hijyenistleri gibi paramedikal diş sağlığı personelinin faaliyetleri hariç)
- Kamu kurumları tarafından sağlanan diş hekimliği uygulama faaliyetleri (yatılı hastane faaliyetleri ile diş hijyenistleri gibi paramedikal diş sağlığı personelinin faaliyetleri hariç)

- Hemşirelik hizmetleri (evdeki hastalar için bakım, koruma, anne bakımı, çocuk sağlığı ve hemşirelik bakımı alanındaki benzeri hizmetler dahil, hemşireli yatılı bakım tesislerinin faaliyetleri ile tıp doktorlarının hizmetleri hariç) (hastane dışı)
- Ebe, sağlık memuru, sünnetçi, iğneci, pansumancı vb.leri tarafından verilen hizmetler (tıp doktorları dışında yetkili kişilerce sağlanan gebelik süresince ve doğum sonrası izleme ve tıbbi işlemleri kapsayan aile planlaması hizmetleri dahil) (hastane dışı)

İnşaat sektöründe dikkate alınan faaliyet alanları [21]:

- Açık yüzme havuzlarının inşaatı
- Prefabrik yapıların montajı ve kurulması (prefabrik binalar hariç her çeşit prefabrik sokak düzeneklerinin (otobüs durağı, telefon kulübesi, bank vb.) kurulumu vb.)
- Başka yerde sınıflandırılmamış diğer uzmanlaşmış inşaat işleri (şömine, barbekü dahil)
- İnşaat malzemesinin bir ücret veya sözleşmeye dayalı olarak toptan satışını yapan aracılar (inşaat demiri ve kerestesi hariç)
- Bina ve bina dışı inşaat iş makinelerinin toptan ticareti (inşaat pompaları, dozer, greyder, kepçe vb. dahil)
- Çimento, alçı, harç, kireç, mozaik vb. inşaat malzemeleri toptan ticareti
- İnşaat amaçlı alçı ürünlerin imalatı (kartonpiyer, levhalar, panolar, paneller, vb.)
- İnşaat ve inşaatın parçaları için metal çatı ya da iskeletlerin imalatı (kuleler, direkler, destekler, köprüler vb.) (kepenk ve yangın merdiveni ile prefabrik yapılar hariç)
- İşletme ve diğer idari danışmanlık faaliyetleri (bir organizasyonun stratejik, mali, pazarlama, üretim, iş süreçleri, proje vb. yönetim hizmetleri ile ticari marka ve imtiyaz konularında danışmanlık)
- Mimarlık faaliyetleri ve mimari danışmanlık faaliyetleri
- Peyzaj mimarisi faaliyetleri ve peyzaj konusunda mimari danışmanlık faaliyetleri
- Bina projelerine yönelik mühendislik ve danışmanlık faaliyetleri

- Su, kanalizasyon ve drenaj projelerine yönelik mühendislik ve danışmanlık faaliyetleri (içme suyu dağıtım sistemleri, pompa istasyonları, yağmur suyu yönetim sistemleri, atık suların toplanması vb. projeler)
- Diğer projelere yönelik mühendislik ve danışmanlık faaliyetleri (telekomünikasyon ve yayıncılık projeleri, doğalgaz ve buhar dağıtım projeleri ve diğerleri ile inşaat projelerinin yönetimi dahil)

Gıda Sektöründe dikkate alınan faaliyet alanları [21]:

- Lokallerde içecek sunum faaliyeti (alkollü-alkolsüz)
- Bar, meyhane ve birahanelerde içecek sunum faaliyetleri (alkollü-alkolsüz)
- Gazino, gece kulübü, taverna, diskotek, kokteyl salonları, vb. yerlerde içecek sunum faaliyetleri (alkollü-alkolsüz)
- Trenlerde ve gemilerde işletilen barların faaliyetleri (alkollü-alkolsüz)
- Gıda maddelerinin bir ücret veya sözleşmeye dayalı olarak toptan satışını yapan aracılar (aracı üretici birlikleri dahil, yaş sebze ve meyve hariç)
- Yaş sebze ve meyvelerin bir ücret ve sözleşmeye dayalı olarak toptan satışını yapan aracılar (kabzımallık ve aracı üretici birlikleri dahil)
- Taze pastane ürünleri imalatı (yaş pasta, kuru pasta, poğaç, kek, börek, pay, turta vb.)
- Fırın ürünleri imalatı (ekmek, sade pide, simit vb. dahil, taze pastane ürünlerinin imalatı hariç)
- Döner, lahmacun ve pidedilik (içli pide (kıymalı, peynirli vb.)) faaliyeti (garson servisi sunanlar ile self servis sunanlar dahil, imalatçıların ve al götür tesislerin faaliyetleri ile seyyar olanlar hariç)
- Ciğer, kokoreç, köfte ve kebabçılığın faaliyeti (garson servisi sunanlar ile self servis sunanlar dahil, imalatçıların ve al götür tesislerin faaliyetleri ile seyyar olanlar hariç)
- Diğer lokanta ve restoranların (içkili ve içkisiz) faaliyetleri (garson servisi sunanlar ile self servis sunanlar dahil, imalatçıların ve al götür tesislerin faaliyetleri ile seyyar olanlar hariç)

Üretim ve endüstri sektöründe dikkate alınan faaliyet alanları:

- Su, kanalizasyon ve drenaj projelerine yönelik mühendislik ve danışmanlık faaliyetleri (içme suyu dağıtım sistemleri, pompa istasyonları, yağmur suyu yönetim sistemleri, atık suların toplanması vb. projeler)
- Sanayi ve imalat projelerine yönelik mühendislik ve danışmanlık faaliyetleri (haddehaneler, rafineriler, ulaşım araçları, sanayi makineleri, vb.)
- Enerji projelerine yönelik mühendislik ve danışmanlık faaliyetleri (kömür, petrol ve gaz gibi enerji yakıtları kullananlar ile nükleer, su, güneş, rüzgar ve diğer enerjiler için santrallere ve enerji iletim ve dağıtım hatlarına yönelik hizmetler)
- Diğer projelere yönelik mühendislik ve danışmanlık faaliyetleri (telekomünikasyon ve yayıncılık projeleri, doğalgaz ve buhar dağıtım projeleri ve diğerleri ile inşaat projelerinin yönetimi dahil)
- Doğal jüt, keten ve diğer bitkisel tekstil elyaflarının imalatı (kardelenmesi, taraklanması vb.) (pamuk hariç)
- Pamuk elyafının bükülmesi ve iplik haline getirilmesi
- Yün ve tiftik elyafının bükülmesi ve iplik haline getirilmesi
- Kot kumaşı imalatı
- Tekstil elyaf ve ipliklerini ağartma ve boyama hizmetleri (kasarlama dahil)
- Plastikten mamul halde tüp, boru, hortum ve bunların bağlantı elemanlarının imalatı (suni bağırsaklar dahil)
- Plastikten yarı mamul halde profil, çubuk, tabaka, levha, blok, film, folyo, şerit, vb. ile monofilament imalatı (naylon brandalar dahil)
- Plastik poşet, çöp torbası, çanta, torba, çuval, file, sandık, kutu, kasa, damacana, şişe, bidon, makara, masura, bobin, tıpa, kapak, kapsül vb. paketleme malzemelerinin imalatı (idrar torbası dahil)
- Plastikten/PVC'den kapı, pencere, bunların kasaları, pervazları, kapı eşikleri, vb. imalatı
- Lamba ve aydınlatma teçhizatının, ışıklı işaretlerin, isim tabelalarının ve benzeri cam parçalarının imalatı (cam tabelaların imalatı dahil)

- Laboratuvar, hijyen veya eczacılık ile ilgili cam eşyalar ile cam ampullerin (serum ampulleri) imalatı (ambalajlama ve taşımada kullanılanlar hariç)
- Çelikten/demirden yapılmış tüp, boru, içi boş profiller ve ilgili bağlantı parçalarının imalatı (soğuk çekilmiş veya soğuk haddelenmiş)
- Merkezi ısıtma kazanları imalatı (kombi, kat kaloriferi ve diğer merkezi ısıtma kazanları) (buhar jeneratörleri ve kızgın su üreten kazanlar hariç)
- Metallerin dövülmesi, preslenmesi, baskılanması ve damgalanması
- Metallerin makinede işlenmesi (torna tesviye işleri, metal parçaları delme, tornalama, freze)

3. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

3.1 Sonuçlar

3.1.1 Cronbach Alfa katsayısı

Anketteki soruların iç tutarlılığı ölçmek amacıyla Cronbach alfa katsayısı kullanılmıştır. Anketin tamamı için bu değer 0.956 çıkarken ki verilen yanıtların değerlendirme açısından mükemmel bir tutarlılık olduğuna işaret eder, sadece NAQ-TR ölçeğini kapsayan 21 adet maddeye verilen yanıtlar için bu değer 0.947'yi gösterirken, PHQ-9 için 0.908 değerini vermiştir. Cronbach alfa katsayısı hesaplamalarında 0.9 üzeri değerlerin tamamı mükemmel kabul edilmektedir. Alınan değerlerin tamamı tutarlılık açısından bir problem olmadığına işaret etmektedir.

3.1.2. Faktör analizi ile Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testleri

Tüm sorular için yapılan faktör analizinde Kaiser-Meyer-Olkin değeri (KMO) 0.934 bulunmuştur. Bu değer elde edilen verilerin faktör analizi için mükemmel olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca Bartlett testinden alınan sonuç $p < 0.0001$ olup, değerlerin anlamlı olduğuna işaret etmektedir.

Bu doğrultuda faktör analizi yapılarak hangi öğelerin kesiştiğini tespit etmek gerekecektir. Burada faktör analizi sırasında PHQ-9 maddelerinin benzer öğeye dahil olacak şekilde sonuçlandırılması, NAQ-TR testinde de, daha önceki araştırmalarda bulunduğu üzere kişisel tehdit ve izolasyon, mesleğe yönelik tehdit, destabilizasyon ve aşırı iş yükü sınıflandırmalarına benzer öğe gruplarının oluşması beklenti dahilindedir. Tespit edilmek istenen, ilk sorulan ilave 4 soru, PHQ-9 ve NAQ-TR maddelerinin herhangi ortak bir paydada birleşip birleşmediğidir. Faktör analizi alınan sonuçların incelenmesi bakımından yol gösterici olacaktır.

Yapılan faktör analizi çalışması sonucunda 6 farklı öğe olduğu saptanmıştır. Anket toplamda NAQ-TR ölçeği dahilinde dört adet, PHQ-9 dahilinde bir adet faktör öğesi bulundurmaktadır. Faktör analizinde hangi maddelerin birbirleri ile denk geldiğinin incelenmesi gerekmektedir.

Çizelge 3.1: Saptanan öğeler için toplam varyans açıklaması

Öge	Başlangıç özdeğerleri			Yüklenen faktörlerin karelerinin dağılımı			Yüklenen faktörlerin rotasyon dağılımı
	Toplam	% Varyans	% Kümülatif	Toplam	% Varyans	% Kümülatif	
1	14.641	41.831	41.831	14.641	41.831	41.831	10.633
2	2.837	8.106	49.937	2.837	8.106	49.937	9.137
3	1.994	5.697	55.634	1.994	5.697	55.634	8.432
4	1.302	3.720	59.354	1.302	3.720	59.354	4.607
5	1.170	3.342	62.696	1.170	3.342	62.696	2.019
6	1.060	3.029	65.725	1.060	3.029	65.725	3.917

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Çizelge 3.2: Pattern matrix

Maddeler	Öğeler					
	1	2	3	4	5	6
Çalışma ortamınızda, yaptığınız iş veya görev ile ilgili rahatsız edici davranışlara maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?			335			-458
Çalışma ortamınızda kişiliğinize yönelik bir sataşma olduğunu düşünüyor musunuz?						-536
Çalışma ortamınızda dikkate alınmıyor olabilir misiniz?			416		456	
Aşırı iş yüküne maruz kalıyor olabilir misiniz?				799		
NAQ01			415			
NAQ02			867			
NAQ03			858			
NAQ04			725			
NAQ05	735					
NAQ06	352		410			

Çizelge 3.2 (devam): Pattern matrix

Maddeler	Öğeler					
	1	2	3	4	5	6
NAQ07	723					
NAQ08					503	
NAQ09	896					
NAQ10	657					
NAQ11	400				469	
NAQ12	752					
NAQ13	560				332	
NAQ14			476			
NAQ15	609					
NAQ16				542		
NAQ17	746					
NAQ18						-587
NAQ19	302				-341	-322
NAQ20	718					
NAQ21				609		
PHQ1		649				
PHQ2		758				
PHQ3		769				
PHQ4		792				
PHQ5		734				
PHQ6		800				
PHQ7		700				341
PHQ8		564				
PHQ9		550				

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

Faktör analizi burada yeni faktör öğelerinin belirlenmesi için kullanılmamaktadır. Onun yerine hangi öğelerin benzer psikolojik alt yapıda gruplandırıldığını gözlemlenecektir. Normalde faktör analizi sırasında çıkartılan “Pattern matrix” tablosunda aynı maddenin farklı faktör öğelerine dahil olması çok istenmez, çünkü amaç değişkenleri sınıflandırmaktır. Aksine, bu çalışmada amaçlanan hangi alakasız maddelerin aynı faktör altında kesiştiğini tespit etmektir.

Çizelge 3.2’de bulunan “Pattern matrix” tablosu incelendiğinde öncelikle 1 numaralı öğede NAQ-TR’ye ait 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 19 ve 20. maddelerin aynı sütunda yer aldıklarını görülmektedir. NAQ-TR’ye göre 5, 6, 7, 9, 10, 12, 15, 17 ve 20. sorular “Kişisel tehdit ve izolasyon” öğesi kapsamındadır. 11 ve 13 numaralı maddeler mesleğe yönelik tehdit, 19 numaralı madde ise aşırı iş yükü öğesine aittir. Alınan bu sonuç kısmen tutarlı olarak değerlendirilebilir. En kalabalık madde bütününe sahip olan kişisel tehdit ve izolasyon öğesinin tamamının tek bir sütun altında toplanmış olması güvenilir bir tablo ortaya çıkartıyor. Tabii ki anketin tamamındaki madde sayısının daha fazla olduğunu ve beklentinin farklı öğe gruplarında farklı bütünlere elde etmek olduğunu her zaman göz önünde bulundurmak lazım. Eksik olan kısım ise normalde ikinci madde (ya da ikinci soru), “Çalışma ortamınızda kişiliğinize yönelik bir sataşma olduğunu düşünüyor musunuz?” kişisel tehdit ve izolasyon faktör öğesini temsilen eklenmişti. Fakat görünüşe göre verilen cevaplar doğrultusunda aynı faktör öğesi altında sınıflandırılmamışlar. Aynı olayı doğrudan ve dolaylı olarak değerlendirme ve raporlama açısından bakıldığında, sataşma kelimesi kullanıldığında kişilerin bunu belirtmekten kaçındığını, öte yandan dolaylı yoldan sataşma eylemi sorgulandığında kişilerin kendini ifade ettiği gözlenmektedir. Bir önceki bölümlerde de belirtildiği üzere NAQ ölçeğinden sonra NAQ-R ölçeğinin geliştirilmesinin sebeplerinden biri de NAQ ölçeğinin içerik olarak daha kışkırtıcı olmasıydı. Bu yüzden NAQ-R zorbalık veya suistimal etme gibi ifadeleri doğrudan içermiyordu. Peki, başka bir bakış açısıyla bakıldığında farklı şekilde sorulan iki sorunun aynı şekilde yanıtlanmaması neyin işareti olabilir? Farkındalık eksikliği olarak yorumlamak mümkün. Davranışın sıklığını tanımlayıp bu tanımlamaya paralel olarak rahatsız edici davranış kategorisine ekleyip eklememe, bir açıdan mobbing davranışını doğru rapor edememe olarak da algılanabilir.

2 numaralı öğeye bakıldığında ise tüm Hasta Sağlığı Anketi-9’a ait maddelerin tek bir sütunda toplandığı görülmektedir. Faktör analizinin başarılı olduğuna dair bir ipucu olarak değerlendirmek doğru olacaktır. Tüm maddeler aynı faktörü irdelemektedir, tüm anket sadece depresyonu ölçmektedir.

3 numaralı öğeye bakıldığında NAQ-TR'ye ait 1, 2, 3, 4, 6 ve 14 numaralı maddelerin aynı sütunun altında yer aldığını görülmektedir. NAQ-TR'ye ait 1, 2, 3 ve 4 numaralı maddeler destabilizasyon ögesi kapsamındadır. Madde 6 kişisel tehdit ve izolasyon kapsamına girerken, madde 14 mesleğe yönelik tehdit kapsamına girer. 1 numaralı öğede gözlemlenen duruma benzer olarak burada NAQ-TR'de destabilizasyon ögesi için sınıflandırılan maddelerin tamamı tek bir sütunun altında toplanmıştır. İlave olarak mesleğe yönelik tehditi temsilen sorulan bir numaralı soru ile destabilizasyonu temsilen sorulan üçüncü soru da aynı sütun altında sınıflandırılmış gözüküyor. İçerik ve dağılım bakımından değerlendirildiğinde, yanıtlayan kişilerin noktaları doğru bağlamda birleştiği yorumuna ulaşılabılır. Başka bir deyişle, destabilizasyon kavramını kapsayan ve doğrudan sorulan soru ile dolaylı olarak sorulan sorular aynı paydada birleşiyor. Demek ki özellikle destabilizasyon için doğru bir şekilde algılandığı ve farkındalık sonucunun olumlu olduğu sonucu çıkartılabilir.

4 numaralı öğede NAQ-TR'ye ait 16 ve 21 numaralı maddeler ile dördüncü sorumuz aynı sütun altında yer alıyor. 16 ve 21 numaralı maddeler ve dördüncü soru aynı öğeyi temsil etmektedir, bu öğe aşırı iş yüküdür. 4 numaralı öğeyi tamamen başarılı sayılabilir, aşırı iş yükünün farkındalığı konusunda olumlu bir sonuç alınmıştır.

5 numaralı öğede NAQ-TR ölçeğine ait 8, 11, 13 ve 19 numaralı maddeler aynı sütunun altında bulunuyor. Pozitif değerli olan 8, 11 ve 13 numaralı maddeler aynı zamanda mesleğe yönelik tehdit ögesine aittir. Negatif değerli 19 numaralı madde ise aşırı iş yükü dahilinde değerlendiriliyor. Destabilizasyonu temsilen eklenen üçüncü soru da ilaveten bu seriye dahil olmuş gözüküyor. Öncelikle mesleğe yönelik tehdit ögesine ait maddelerin bir arada bulunuyor olması bir tutarlılık olduğuna işaret ediyor. Beraberinde bu öğelerin mesleğe yönelik tehdit yerine destabilizasyon ile aynı sütunda çıkması belki de destabilizasyonun bir tehdit olarak algılandığına ya da iki kavramın çağrışımının karışıklık yarattığına işaret ediyor olabilir. 8, 11 ve 13 numaralı maddelerin içeriği tekrar belirtilmiştir:

- Madde 8: Bağırılmak veya anlık öfkenin (veya hırsın) hedefi olmak
- Madde 11: Hatalarınızın tekrar tekrar hatırlatılması
- Madde 13: İşinizin ve çabanızın sürekli eleştirilmesi

6 numaralı ve son öğede, NAQ-TR ölçeğinde 18 ve 19. maddeler, Hasta Sağlık Anketi-9'dan 7. madde ve ilk soru ile ikinci soru aynı sütunda yer alıyor. Her bir maddenin içeriği tekrar belirtilmiştir:

- Soru 1: Çalışma ortamınızda, yaptığınız iş veya görev ile ilgili rahatsız edici davranışlara maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz? (Mesleğe yönelik tehdit)
- Soru 2: Çalışma ortamınızda kişiliğinize yönelik bir sataşma olduğunu düşünüyor musunuz? (Kişisel tehdit ve izolasyon)
- NAQ-TR 18. madde: İşinizin aşırı izlenmesi (Mesleğe yönelik tehdit)
- NAQ-TR 19. madde: Hakkı olan şeylerin istenmemesi için baskı yapılması (ör; hastalık izni, tatil hakkı, seyahat harcırahı) (Aşırı iş yükü)
- Hasta Sağlık Anketi-9 7. madde: Gazete okumak veya televizyon seyretmek gibi faaliyetlerde dikkatinizi toplamakta güçlük çekmeniz

Bu öğelerin benzer alt yapıda sınıflandırıldığı görülmektedir. Her bir öğe için cevap ortalamaları kontrol edildiğinde ne çok yüksek ne de çok düşük oldukları görüldü. İçerik olarak yorumlamak gerekirse de, maruz kalma açısından deneklerin ya çok fazla maruz kaldıkları istisnai olaylar bütünü ya da zaten maruz kalmadıkları olaylar bütünü olma ihtimalleri var. İlk ve ikinci soruda açıkça belirtilen şiddet eylemlerinin yanı sıra, NAQ-TR ölçeğindeki 18 ve 19 numaralı maddelerin sebep oldukları durumlar, maruz kalan kişiyi süreğen olarak etkilemektedir. Hasta Sağlık Anketi-9 ölçeğinin 7 numaralı maddesi de diğer maddelerin aksine algısal süreçteki aksaklıkların raporlanması için geliştirilmiştir. 6 numaralı faktör öğesi anlamlı bir bütün oluşturmamaktadır.

3.1.3 Verilerin frekans istatistiklerinin analizi

Bu bölümde sadece sorulara verilen cevapların, Likert ölçeğine göre puanlanması doğrultusunda, puan ortalamalarını ve standart sapmalarına dair bilgileri paylaşılmıştır.

Veri ortalama ve standart sapma değerleri tablosu ile ankette bulunan sorular ve NAQ-TR ile PHQ-9 maddelerinin tamamı için hazırlanan detaylı frekans tablosu eklerde mevcuttur (bakınız EK 2, çizelge A.1 ve EK 3, çizelge A.2).

NAQ-TR ölçeği için ortalama puan değeri 0.53 olarak ölçülmüştür. Puanlama Likert ölçeği doğrultusunda “Hiç” cevabı için sıfır (0), “Her gün” cevabı için dört (4) olacak şekilde, ölçekte her cevap için birer puan artırılarak yapılmıştır.

PHQ-9 ölçeği için ortalama puan değeri 9.77 olarak ölçülmüştür. Ankete katılanların ortalamasının yaklaşık olarak orta derecede depresyon semptomuna denk geldiği söylenebilir.

3.1.4 Verilerin kadın ve erkek değişkenleri açısından incelenmesi

Verileri kadın ve erkek değişkenleri açısından incelendiğinde, kadın ve erkek için 1, 2, 3 ve 4 numaralı sorular karşılaştırıldığında alınan sonuçlar:

- Birinci soru için olumlu yanıt oranı, Pearson $\chi^2=1.237$ (Pearson Ki-Kare oranı için kullanılan semboldür) ve $p=0.266$ (p değeri geçerli hipotezi reddetme olasılığını temsil etmektedir) olmak üzere erkeklerde %41.18 kadınlarda %45.86,
- İkinci soru için olumlu yanıt oranı Pearson $\chi^2=0.070$ ve $p=0.791$ olmak üzere erkeklerde %24.71 kadınlarda %26.32,
- Üçüncü soru için olumlu yanıt oranı Pearson $\chi^2=4.321$ ve $p=0.038$ olmak üzere erkeklerde %18.82 kadınlarda %31.58,
- Dördüncü soru için olumlu yanıt oranı Pearson $\chi^2=0.617$ ve $p=0.432$ olmak üzere erkeklerde %64.71 kadınlarda %59.40 değerleri bulunmuştur.

Hiçbir soru için istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç ortaya çıkmamıştır.

NAQ-TR ölçeği için kadın ve erkek değişkenleri arasındaki istatistiksel farklılıklar Ki-Kare testi ile incelendiğinde Pearson $\chi^2= 45.144$ ve $p=0.705$ bulunmuştur. Yüzdesele dağılımlar benzerdir, örnek vermek gerekirse testin tamamına “Hiç” cevabını veren kişi oranı erkeklerde %7.05 iken kadınlarda bu oran %5.26’dır veya testin tamamına her gün cevabını veren kişi oranı erkeklerde %1.18 iken kadınlarda bu oran %0.75’tir. NAQ-TR için maalesef cinsiyet bağlamında istatistiki bir değerlendirme yapılamamaktadır.

Hasta Sağlık Anketi-9 incelendiğinde Pearson $\chi^2=27.308$ ve $p=0.393$ sonuçlarına ulaşılmıştır. Katılımcı erkeklerin %10.59’u kısmen şiddetli depresyon veya şiddetli depresyon semptomlarına denk gelen puanlamaya sahipken, katılımcı kadınların %29.32’si kısmen şiddetli depresyon veya şiddetli depresyon semptomlarına sahiptir. Alınan sonuçlara istinaden kadın katılımcıların kısmen şiddetli ve şiddetli depresyon açısından daha yüksek bir orana sahip olduğu görülüyor olsa da, diğer dağılımlar ve Ki-Kare testi sonuçları göz önünde bulundurulduğunda maalesef istatistiki açıdan anlamlı bir sonuç elde edilememektedir.

3.1.5 Verilerin çoklu cevap kombinasyonlarının çapraz tablo ile incelenmesi

Çalışma hakkında bilgi verilen kısımda da söz edildiği üzere, yapılan anket sonucunda çıkan tutarsızlıklar ilgi çekicidir. Yorum yapabilmek için farklı birkaç durumun incelenebileceği bir takım tablolar hazırlamıştır. Durumların bir kısmı tutarsız bilgi içerecek şekilde, bir kısmı tutarlı olacak şekilde seçilmiştir.

İlk çizelgede (bkz. çizelge 3.3 ve çizelge 3.4) alınan anket sonuçlarından aşağıdaki kombinasyon dahilindeki yapan katılımcı sayıları incelenmiştir:

- İlk dört sorudan en az birine “Evet” yanıtı veren,
- NAQ-TR ölçeğine verdiği cevaplar doğrultusunda puanı ortalama minimum 3, maksimum 4 olan.
- Hasta Sağlık Anketi-9 sonucunda 15 puan ve üzeri bir değere sahip olan.
- Bu kombinasyon için “Kombinasyon 1” adı uygun görülmüştür.

Bu tip bir katılımcı farkındalığı yerinde, yaşadığı ağır durumu dile getirebilen ve beklentiler doğrultusunda, içinde bulunduğu depresif ruh halini doğru değerlendiren biri olmalıdır.

Çizelge 3.3: Kombinasyon 1 için durum özeti

	Durumlar					
	Geçerli		Eksik		Toplam	
	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde
Kombinasyon 1	4	2%	214	98%	218	100%

Çizelge 3.4: Kombinasyon 1 için çapraz tablo

Sorular		NAQ-TR Ortalama		Toplam	
		3.00	4.00		
Soru 1	PHQ-9	19.00	1	0	1
	Toplam Değeri	23.00	1	0	1
		24.00	0	1	1
		25.00	1	0	1
	Toplam		3	1	4
Soru 2	PHQ-9	19.00	1	0	1
	Toplam Değeri	23.00	1	0	1
		24.00	0	1	1
		25.00	1	0	1
	Toplam		3	1	4
Soru 3	PHQ-9	23.00	1	0	1
	Toplam Değeri	24.00	0	1	1
		25.00	1	0	1
	Toplam		2	1	3

Çizelge 3.4 (devam): Kombinasyon 1 için çapraz tablo

Sorular			NAQ-TR Ortalama		Toplam
			3.00	4.00	
Soru 4	PHQ-9	19.00	1	0	1
	Toplam	23.00	1	0	1
	Değeri	24.00	0	1	1
		25.00	1	0	1
Toplam			3	1	4

Yüzelikler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Soruların tamamında (SORU 1, SORU 2, SORU 3 ve SORU 4) "Evet" cevabı incelenmiştir.

Çizelgede de görüldüğü üzere verilen şartların tümünü sağlayan toplamda 4 denek vardır ki bu da katılımcıların %2'sine denk gelmektedir.

EK 2'de bulunan çizelge A.1'e istinaden, frekans bilgileri gözden geçirildiğinde, NAQ-TR ölçeği için verilen cevapların ortalama değerinin puan bazında 0.53 olarak ölçüldüğü kaydedilmiştir. Dolayısıyla hem ilk dört sorudan en az birine olumlu cevap verip, hem de NAQ-TR puan ortalaması 3 ve üzerinde olan denekler zaten istisnai bir gruba aittir. 4 kişinin tutarlı bir şekilde işaretlediği sonucuna ulaşılmıştır. Doğru bir karşılaştırma yapabilmek adına, her ne kadar istisnai bir durum olsa da ikinci kombinasyonda tutarlı cevap vermeyenler incelenecektir.

İkinci kombinasyondaki parametreler aşağıdaki gibidir:

- İlk dört sorudan en az birine "Evet" yanıtı veren,
- NAQ-TR ölçeğine verdiği cevaplar doğrultusunda puanı ortalama minimum 3, maksimum 4 olan.
- Hasta Sağlık Anketi-9 sonucunda 14 puan ve altı bir değere sahip olan.
- Bu kombinasyon için "Kombinasyon 2" adı uygun görülmüştür.

Çizelge 3.5: Kombinasyon 2 için durum özeti

	Durumlar					
	Geçerli		Eksik		Toplam	
	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde
Kombinasyon 2	3	1%	215	99%	218	100%

Çizelge 3.6: Kombinasyon 2 için çapraz tablo

Sorular		NAQ-TR Ortalama		Toplam
		3.00		
Soru 1	PHQ-9	11.00	1	1
	Toplam			
	Değeri	12.00	1	1
		14.00	1	1
	Toplam		3	3
Soru 2	PHQ-9	11.00	1	1
	Toplam			
	Değeri	12.00	1	1
		14.00	1	1
	Toplam		3	3
Soru 3	PHQ-9	11.00	1	1
	Toplam			
	Değeri	12.00	1	1
		14.00	1	1
	Toplam		3	3
Soru 4	PHQ-9	11.00	1	1
	Toplam			
	Değeri	12.00	1	1
		14.00	1	1
	Toplam		3	3

Yüzdellikler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Soruların tamamında (SORU 1, SORU 2, SORU 3 ve SORU 4) “Evet” cevabı incelenmiştir.

Çizelge 3.5 ve çizelge 3.6 incelendiğinde, göze çarpan noktalar ankete katılan 3 kişinin NAQ-TR puan ortalamasının 3 ve üzeri olduğu fakat gösterdikleri depresif semptomların orta derecede depresyon kapsamında değerlendirilmediğidir. Elde edilen yüzdellik değer tekrar çok düşük olduğu için önemli bir istatistik olarak kayda alınamıyor. Maruz kaldıkları olumsuz davranışlar karşılığında, ileri derecede depresyon semptomlar göstermemeleri bir eksiklik olarak değerlendirilemez. Mobbing davranışına maruz kalan kişilerde görülen sonuçlardan yalnızca biri depresyondur. Dolayısıyla analiz yapılırken katılımcılarda depresyon dışında bir sağlıksal bulguya rastlanacağı gözden kaçırılmamalıdır.

Araştırmaya katılan 218 kişi arasından 7 katılımcı NAQ-TR ölçeğindeki olumsuz davranışları kapsayan maddelerin tamamına veya büyük bir çoğunluğuna yüksek sıklıkla uğradığını raporlamıştır ve ilk dört soruya verdikleri “Evet” cevabı ile

farkındalıklarını beyan etmiştir. İlgili katılımcılar oransal olarak teste katılanların %3'ünü temsil etmektedirler.

NAQ-TR ölçeğinde kişinin mobbing davranışına maruz kaldığı sonucuna ulaşmak için listelenen olumsuz davranışlardan herhangi ikisi ile son altı ay içerisinde en az haftada bir sıklıkta karşılaşılıyor olmak yeterlidir. Düzenlenecek bir sonraki kombinasyonda, NAQ-TR ölçeğinde verdiği cevaplarda “Haftada bir” ve “Her gün” seçeneklerini işaretleyen fakat kısmen şiddetli depresyon veya şiddetli depresyon semptomlarına sahip katılımcılar incelenecektir.

Üçüncü kombinasyondaki parametreler aşağıdaki gibidir:

- İlk dört sorudan en az birine “Evet” yanıtı veren,
- NAQ-TR ölçeğine verdiği cevaplarda “Haftada bir” ve “Her gün” seçeneklerini işaretleyen.
- Hasta Sağlık Anketi-9 sonucunda 14 puan ve altı bir değere sahip olan.
- Bu kombinasyon için “Kombinasyon 3” adı uygun görülmüştür.

Çizelge 3.7: Kombinasyon 3 için durum özeti

	Durumlar					
	Geçerli		Eksik		Toplam	
	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde
Kombinasyon 3	61	28%	157	72%	218	100%

Çizelge 3.8: Kombinasyon 3 için çapraz tablo

Sorular		NAQ-TR Cevaplar		Toplam	
		Haftada bir	Her gün		
Soru 1	PHQ-9	2.00	2	2	1
	Toplam	3.00	5	1	2
	Değeri	4.00	2	0	2
		5.00	3	4	4
		6.00	3	6	2
		7.00	7	1	3
		8.00	22	10	6
		9.00	14	6	8
		10.00	21	7	5

Çizelge 3.8 (devam): Kombinasyon 3 için çapraz tablo

Sorular	NAQ-TR Cevaplar		Toplam			
	Haftada bir	Her gün				
	11.00	17	25	6		
	12.00	3	16	3		
	13.00	6	4	2		
	14.00	10	15	3		
	Toplam	115	97	47		
Soru 2	PHQ-9	3.00	1	1	1	
	Toplam	4.00	1	0	1	
	Değeri	5.00	1	5	3	
		6.00	3	5	1	
		8.00	14	6	4	
		9.00	8	4	5	
		10.00	16	1	3	
		11.00	12	21	3	
		12.00	2	16	2	
		13.00	4	4	1	
		14.00	10	18	4	
		Toplam	72	81	28	
	Soru 3	PHQ-9	3.00	4	0	1
		Toplam	4.00	1	0	1
Değeri		5.00	1	3	1	
		6.00	0	1	1	
		7.00	4	4	2	
		8.00	14	3	4	
		9.00	5	3	3	
		10.00	18	6	4	
		11.00	16	23	5	
		12.00	4	16	4	
		14.00	4	14	2	
		Toplam	71	73	28	

Çizelge 3.8 (devam): Kombinasyon 3 için çapraz tablo

Sorular	NAQ-TR Cevaplar		Toplam		
	Haftada bir	Her gün			
Soru 4	PHQ-9	2.00	2	2	1
	Toplam	3.00	4	0	1
	Değeri	4.00	0	1	1
		5.00	3	3	3
		6.00	0	2	1
		7.00	11	5	6
		8.00	24	10	7
		9.00	11	5	7
		10.00	23	9	8
		11.00	17	25	6
		12.00	3	16	3
		13.00	6	4	2
		14.00	4	14	2
	Toplam		108	96	48

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Soruların tamamında (SORU 1, SORU 2, SORU 3 ve SORU 4) “Evet” cevabı incelenmiştir.

Çizelge 3.7 ve çizelge 3.8 incelendiğinde, 218 kişiden, %28 oranına denk gelen, 61 kişinin, ilk dört sorunun en az birini olumlu yanıtlamasına ve NAQ-TR ölçeğinde en az bir soruya “haftada bir” veya “her gün” cevabını vermesine rağmen kısmen şiddetli veya şiddetli depresyon semptomuna sahip olmadıkları görülmektedir. İki ihtimal vardır. Birinci ihtimal kişiler olumsuz davranış ve depresyon semptomları bağlamında bilgi eksikliği (veya yanlış bilgilendirilme) sebebiyle tutarsız cevap verdikleridir. İkinci ihtimal ise Kombinasyon 2’de de belirtildiği üzere, kişilerin maruz kaldıkları olumsuz davranışlar neticesinde depresyon dışında semptomlar göstermeleridir.

Dördüncü kombinasyondaki parametreler aşağıdaki gibidir:

- İlk dört sorudan en az birine “Evet” yanıtı veren,
- NAQ-TR ölçeğine verdiği cevaplarda “Haftada bir” ve “Her gün” seçeneklerini işaretleyen.
- Hasta Sağlık Anketi-9 sonucunda 9 puan ve altı bir değere sahip olan.

- Bu kombinasyon için “Kombinasyon 4” adı uygun görülmüştür.

Çizelge 3.9: Kombinasyon 4 için durum özeti

	Durumlar					
	Geçerli		Eksik		Toplam	
	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde
Kombinasyon 4	37	17%	181	83%	218	100%

Çizelge 3.10: Kombinasyon 4 için çapraz tablo

Sorular		NAQ-TR Cevaplar			Toplam
		Haftada bir		Her gün	
Soru 1	PHQ-9	2.00	2	2	1
	Toplam	3.00	5	1	2
	Değeri	4.00	2	0	2
		5.00	3	4	4
		6.00	3	6	2
		7.00	7	1	3
		8.00	22	10	6
		9.00	14	6	8
		Toplam		58	30
Soru 2	PHQ-9	3.00	1	1	1
	Toplam	4.00	1	0	1
	Değeri	5.00	1	5	3
		6.00	3	5	1
		8.00	14	6	4
		9.00	8	4	5
		Toplam		28	21
Soru 3	PHQ-9	3.00	4	0	1
	Toplam	4.00	1	0	1
	Değeri	5.00	1	3	1
		6.00	0	1	1
		7.00	4	4	2
		8.00	14	3	4

Çizelge 3.10 (devam): Kombinasyon 4 için çapraz tablo

Sorular	NAQ-TR Cevaplar		Toplam		
	Haftada bir	Her gün			
	9.00	5	3	3	
	Toplam	29	14	13	
Soru 4	PHQ-9	2.00	2	2	1
	Toplam Değeri	3.00	4	0	1
		4.00	0	1	1
		5.00	3	3	3
		6.00	0	2	1
		7.00	11	5	6
		8.00	24	10	7
		9.00	11	5	7
	Toplam	55	28	27	

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Soruların tamamında (SORU 1, SORU 2, SORU 3 ve SORU 4) “Evet” cevabı incelenmiştir.

Çizelge 3.9 ve çizelge 3.10 incelendiğinde, ilk dört sorudan en az birine “Evet” cevabını veren ve NAQ-TR ölçeğinde en az bir tane “haftada bir” veya “her gün” seçeneğini işaretleyen kişilerin sayısı 37, oranı ise %17’dir. Bir önceki kombinasyona göre daha az depresif semptom gösteren deneklere yoğunlaştırılmıştır. Kayda değer bir veri elde edilememiştir.

Beşinci kombinasyondaki parametreler aşağıdaki gibidir:

- İlk dört sorudan en az birine “Hayır” yanıtı veren,
- NAQ-TR ölçeğine verdiği cevaplarda “Haftada bir” ve “Her gün” seçeneklerini işaretleyen.
- Hasta Sağlık Anketi-9 sonucunda 15 puan ve üstü bir değere sahip olan.
- Bu kombinasyon için “Kombinasyon 5” adı uygun görülmüştür.

Burada denek anket başlangıcındaki hızlı sorulara cevaben iş yerinde sorun yaşamadığını belirtmiş olup, sonrasında ankette NAQ-TR maddelerinden birine en az “haftada bir” veya “her gün” maruz kaldığını belirtmiş ve PHQ-9 ölçeğinden 15 puan ve üzeri bir sonuç almıştır. Kişi her ne kadar kendisine sorulduğunda rahatsız edici bir davranışa maruz kalmadığını söylese de detaylı bir inceleme sonrasında PHQ-9 modülüne ve NAQ-TR ölçeğine verdiği cevaplar ile ilk dört sorudaki beyanları çelişir.

Çizelge 3.11: Kombinasyon 5 için durum özeti

	Durumlar					
	Geçerli		Eksik		Toplam	
	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde
Kombinasyon 5	27	12%	191	88%	218	100%

Çizelge 3.12: Kombinasyon 5 için çapraz tablo

Sorular		NAQ-TR Cevaplar			Toplam
		Haftada bir		Her gün	
Soru 1	PHQ-9	15.00	0	1	1
	Toplam	17.00	1	1	1
	Değeri	18.00	1	0	1
		21.00	6	3	2
	Toplam		8	5	5
Soru 2	PHQ-9	15.00	8	7	4
	Toplam	16.00	5	4	2
	Değeri	17.00	2	4	2
		18.00	5	7	4
		20.00	2	1	1
		21.00	14	18	4
	Toplam		36	41	17
Soru 3	PHQ-9	15.00	8	7	4
	Toplam	16.00	5	3	2
	Değeri	17.00	2	0	1
		18.00	4	3	3
		19.00	10	7	1
		20.00	2	1	1
		21.00	7	8	3
		23.00	3	5	1
		24.00	0	5	1
		27.00	0	3	1
	Toplam		41	42	18

Çizelge 3.12 (devam): Kombinasyon 5 için çapraz tablo

Sorular			NAQ-TR Cevaplar		Toplam
			Haftada bir	Her gün	
Soru 4	PHQ-9	15.00	0	1	1
	Toplam				
	Değeri	17.00	7	3	1
		18.00	1	4	1
		20.00	0	6	1
		21.00	1	0	1
		24.00	0	5	1
	Toplam		9	19	6

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Soruların tamamında (SORU 1, SORU 2, SORU 3 ve SORU 4) “Hayır” cevabı incelenmiştir.

Çizelge 3.11 ve çizelge 3.12 incelendiğinde, ankete katılan kişilerden 27’si veya %12’sinin ilk dört sorudan en az birine “Hayır” cevabı verdiğini fakat ilerleyen safhalarda rahatsız edici davranışlardan bir ya da daha fazlasına maruz kaldığını raporladığını ve PHQ-9 testinden kısmen şiddetli ve şiddetli depresyon sonucu aldıkları görülmektedir. Tamamiyle tutarsız bir durumdur. Araştırma kapsamında karşılaşılmak istenen tutarsız durumlar için güzel bir örnek teşkil etmektedir.

İncelenen ilk beş kombinasyonda bir takım düzensizlikler olduğuna dair ipuçları var fakat alınan sonuçlar oldukça yüzeysel kalmakta. Faktör analizinde teyidi alındığı üzere, soruyu cevaplayanlar genel olarak NAQ-TR değerlerini tanımlanan faktör öğeleri ile benzer gruplarda değerlendirilecek şekilde cevaplamışlar.

Bu durumda her bir soru için temsil ettikleri öğe ile ve PHQ-9 sonuçları bağlamında inceleyerek daha detaylı bir şekilde tutarsızlıkları incelemek, daha tutarlı sonuçların alınmasına yardımcı olacaktır. Araştırmanın devamı, NAQ-TR ölçeğine ait her bir faktör öğesininin temsil ettiği soru, ölçeğin ilgili faktör öğesini kapsayan maddeler ve katılımcıların PHQ-9 ölçeğine verdikleri cevapların tutarlılığının incelenmesi doğrultusunda ilerleyecektir.

3.1.5.1 Faktör öğelerinin genel sorular ve PHQ-9 puanları doğrultusunda incelenmesi

Hazırlanan çizelgelerden tüm sorular için sonuçlar hem “Evet” hem de “Hayır” cevapları bakımından incelenecektir. Her soru için iki farklı tablo hazırlanacaktır.

İlk çizelgede ilgili soruya verilen “Evet” ve “Hayır” cevapları, ilgili soruyu kapsayan maddelere verilen “Haftada bir” ve “Her gün” cevapları ve PHQ-9 anketi sonucunda 15 ve üzeri puanların birbiri içerisindeki dağılımı incelenecektir. İkinci çizelgede ise birinci çizelgeden farklı olarak PHQ-9 anketi sonucunda 14 puan ve altındaki puanlar baz alınacaktır.

Sonra çalışmanın bire bir aynısı NAQ-TR ölçeğindeki maddelere verilen “Hiç”, “Ara sıra” ve “Ayda bir” cevapları için yapılacaktır, her soru için aynı şekilde ikişer adet çizelge yapılacaktır, diğer uygulamada olduğu gibi ilk çizelge PHQ-9 ölçeğinden 15 puan ve üzeri sonuç alanlar, ikinci çizelge PHQ-9 ölçeğinden 14 puan ve altı alanlar için hazırlanacaktır.

3.1.5.2 Soru 1 için NAQ-TR ve PHQ-9 maddelerinin çapraz tablo ile incelenmesi

İlk soru NAQ-TR ölçeğinin “Mesleğe yönelik tehdit” faktör öğelerini temsil etmektedir. “Mesleğe yönelik tehdit” öğesine ait toplamda 5 madde vardır.

Çizelge 3.13: SORU 1, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 1

Soru 1		NAQ-TR Mesleğe Yönelik Tehdit		Toplam
		Haftada bir	Her gün	
Hayır	PHQ-9 Toplam Değeri	21.00	1	1
	Toplam		1	1
Evet	PHQ-9 Toplam Değeri	15.00	2	2
		16.00	0	1
		17.00	4	10
		18.00	0	2
		19.00	4	1
		20.00	2	4
		21.00	5	2
		23.00	6	4
		24.00	0	9
		25.00	0	5
	27.00	0	3	
Toplam			23	42

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Çizelge 3.14: SORU 1, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 1

Soru 1		NAQ-TR Mesleğe Yönelik Tehdit			Toplam	
		Haftada bir	Her gün			
Hayır	PHQ-9 Toplam Değeri	4.00	0	1	1	
		6.00	0	2	2	
		7.00	2	3	2	
		10.00	0	1	1	
		Toplam		2	7	6
Evet	PHQ-9 Toplam Değeri	2.00	1	1	1	
		3.00	2	1	2	
		5.00	1	2	3	
		6.00	1	0	1	
		7.00	1	1	1	
		8.00	8	4	5	
		9.00	3	5	6	
		10.00	6	1	4	
		11.00	2	6	4	
		12.00	0	5	1	
		13.00	2	1	2	
		14.00	1	6	2	
		Toplam		28	33	32

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Çizelge 3.15: SORU 1, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üstü puanlar için çapraz tablo 2

Soru 1		NAQ-TR Mesleğe Yönelik Tehdit			Toplam	
		Hiç	Ara sıra	Ayda bir		
Hayır	PHQ-9 Toplam Değeri	15.00	4	1	0	1
		16.00	8	7	0	3
		17.00	10	5	0	3
		18.00	1	4	0	1
		20.00	3	2	0	1
		21.00	1	4	3	2
		22.00	5	0	0	1

Çizelge 3.15 (devam): SORU 1, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üstü puanlar için çapraz tablo 2

Soru 1		NAQ-TR Mesleğe Yönelik Tehdit			Toplam	
		Hiç	Ara sıra	Ayda bir		
		24.00	0	5	0	1
	Toplam		32	28	3	13
Evet	PHQ-9	15.00	4	10	3	4
	Toplam	16.00	2	8	4	3
	Değeri	17.00	1	5	5	5
		18.00	5	12	1	4
		19.00	0	2	3	2
		20.00	6	6	2	4
		21.00	3	6	4	4
		23.00	3	1	1	2
		24.00	2	4	0	2
		27.00	3	4	0	2
	Toplam		29	58	23	32

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Çizelge 3.16: SORU 1, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 2

Soru 1		NAQ-TR Mesleğe Yönelik Tehdit			Toplam	
		Hiç	Ara sıra	Ayda bir		
Hayır	PHQ-9	.00	15	0	0	3
	Toplam	1.00	18	2	0	4
	Değeri	2.00	11	9	0	4
		3.00	28	2	0	6
		4.00	33	11	0	9
		5.00	61	23	1	17
		6.00	64	18	1	17
		7.00	41	29	0	15
		8.00	42	28	0	14
		9.00	13	12	0	5
	10.00	8	8	3	4	

Çizelge 3.16 (devam): SORU 1, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 2

Soru 1	NAQ-TR Mesleğe Yönelik Tehdit			Toplam		
	Hiç	Ara sıra	Ayda bir			
	11.00	4	6	0	2	
	12.00	5	5	0	2	
	14.00	6	6	3	3	
	Toplam	349	159	8	105	
Evet	PHQ-9	2.00	2	1	0	1
	Toplam	3.00	2	4	1	2
	Değeri	4.00	9	5	1	3
		5.00	13	11	3	6
		6.00	11	8	0	4
		7.00	20	12	1	7
		8.00	15	12	1	8
		9.00	11	18	3	8
		10.00	3	9	11	6
		11.00	15	22	5	10
		12.00	2	9	4	3
		13.00	2	4	1	2
		14.00	4	8	1	3
		Toplam	109	123	32	63

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

İlk soruyu kapsayan cevaplar ile bu cevaplar doğrultusunda oluşturulan çizelge 3.13, çizelge 3.14, çizelge 3.15 ve çizelge 3.16 incelendiğinde NAQ-TR ölçeğindeki “Mesleğe yönelik tehdit” faktör ögesi dahilindeki maddeleri “Haftada bir” ve “Her gün” seçeneklerinden en az birini yanıtlayan ve PHQ-9 ölçeğinden 15 puan ve üzeri sonuç alan 28 kişi, tam tersi durum olarak 14 puan ve altı sonuç alan 38 kişi vardır.

“Mesleğe yönelik tehdit” ögesi kapsamında “Haftada bir” ve “Her gün” seçeneklerinden en az birini yanıtlayan toplamda 66 kişi vardır, anketi yanıtlayan kişilerin %30’una denk gelmektedir.

NAQ-TR ölçeğindeki “Mesleğe yönelik tehdit” faktör ögesi dahilindeki maddeleri “Hiç”, “Ara sıra” ve “Ayda bir” seçeneklerinden en az birini yanıtlayan ve PHQ-9

ölçeğinden 15 puan ve üzeri sonuç alan 45 kişi, tam tersi durum olarak 14 puan ve altı sonuç alan 168 kişi vardır.

“Mesleğe yönelik tehdit” ögesi kapsamındaki maddeleri “Hiç”, “Ara sıra” ve “Ayda bir” seçeneklerinden en az birini yanıtlayan toplamda 213 kişi vardır, anketi yanıtlayan kişilerin %97,7’sine denk gelmektedir.

3.1.5.3 PHQ-9 puanı 15 ve üzeri olan deneklerin NAQ-TR’ye ait “mesleğe yönelik tehdit” maddeleri ile soru 1 bağlamında incelenmesi

PHQ-9 ölçeğinden 15 puan ve üzerinde sonuç alanlar için hazırlanan çizelge 3.13 incelendiğinde, ilk soruya “Hayır” cevabını veren 1 adet katılımcı vardır. Aynı katılımcı “Mesleğe yönelik tehdit” sorularından birine “Haftada bir”, bir diğerine ise “Her gün” cevabını vermiştir. Katılımcı mesleğe yönelik tehdit açısından Mobbing davranışına maruz kaldığını, 21 puan ile şiddetli depresyon semptomları gösterdiğini fakat çalışma ortamında, yaptığı iş veya görev ile ilgili rahatsız edici davranışlara maruz kaldığını düşünmediğini belirtmiştir. Kombinasyon 5 ile tespit ettiğimiz %12’lik dilime dahildir, yanlış tanımlama ve ifade bütünlüğünde tutarsızlık mevcuttur.

Çizelge 3.15’i incelendiğinde, ilk soruya “Hayır” cevabını veren ve PHQ-9 değerleri 15 ve üzeri puanlara denk gelen katılımcılardan sadece 13 tanesinin düşük frekanslı cevapları işaretlediğini görülmektedir. Çıkarılan sonuca istinaden kişiler “Mesleğe yönelik tehdit” ögesi bakımından Mobbing davranışına maruz kalmamakta ve bu tip davranışların maddelerinin bir kısmına seyrek bir sıklıkta ve hatta hiç karşılaşmadığını belirtmektedir. Fakat kişilerin depresyon değerleri kısmen şiddetli ve şiddetli depresyon seviyesindedir. Tabii ki kişilerin tek depresyon sebebi iş yerinde yaşadığı zorluklar olamaz. Ayrıca buradaki tablo depresyon değerini verilen olumsuz yanıtlar üzerinden tek bir faktör bazında incelemektedir, diğer faktörlerin etkileri mevcut anket soruları ile ölçülememektedir (dolayısıyla bilinemez). İstisnai derecede enteresan olan örnek PHQ-9 anketinden 17 puan sonucunu alıp 5 sorunun tümünü “Hiç” veya “Ara sıra” seçeneklerini işaretleyerek cevaplayan 3 kişidir. Sorunlarının mesleğe yönelik tehditten kaynaklanmadığı kesindir.

Çizelge 3.13 ve çizelge 3.15 “Hayır” cevabını verenler bağlamında, beraber incelendiğinde ulaşılan sonuç, PHQ-9 ölçeğinden 21 puan alan 2 kişiden birinin kesinlikle iş yerinde mesleğe yönelik tehdit davranışı dolayısıyla madur olduğu yönündedir. Geriye kalan 12 kişinin ilk soruya cevapları ile NAQ-TR ölçeğine verdikleri cevaplar tutarlıdır, fakat PHQ-9 sonuçları başka bir takım problemler ile yüzleştiklerine işaret etmektedir. Yanıtları dolayısıyla kelimenin tam anlamıyla istisna olan 1 kişi vardır, toplamın %0.5’ine denk gelmektedir.

Çizelge 3.13'de ilk soruya "Evet" yanıtını verenler için sıra dışı bir durum yoktur. Toplamda 27 kişi beklenebileceği üzere maruz kaldığı olumsuz davranışlar karşısında kısmen şiddetli veya şiddetli depresyon belirtileri göstermektedirler.

Çizelge 3.15'de ilk soruya "Evet" cevabı veren, fakat NAQ-TR ölçeği maddelerini düşük frekanslı olarak cevaplayan, yüksek PHQ-9 değerli katılımcılara ait veriler mevcuttur. Tablo analizi sonucunda yüksek depresyon değerli kişilerin bir kısmının en azından mesleğe yönelik tehdit konusunda zorlanmadığı yorumu yapılabiliyor. Elde edilen veriler tek tablo bazlı incelendiğinde maalesef başka hiçbir ipucu vermiyor.

Çizelge 3.13 ve çizelge 3.15 ile alınan sonuçlar, verilen "Evet" cevapları bağlamında değerlendirildiğinde, ilk sorudaki cevapları ile NAQ-TR cevapları çelişen kişi sayısı, PHQ-9 puanı 15 olan 1 kişi, 16 olan 3 kişi, 17 olan en az 2 kişi, 18 olan 4 kişi, 19 olan 1 kişi, 20 olan en az 1 kişi, 21 olan en az 1 kişi, 23 olan en az 2 kişi, 27 olan 1 kişi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplamda çelişkili ifadede bulunan en az 16 kişi vardır, toplamın %7.3'üne denk gelmektedir.

3.1.5.4 PHQ-9 puanı 14 ve altı olan deneklerin NAQ-TR'ye ait "mesleğe yönelik tehdit" maddeleri ile soru 1 bağlamında incelenmesi

PHQ-9 ölçeğinden 14 puan ve altında sonuç alanlar açısından çapraz tablo incelendiğinde (bkz. çizelge 3.14), hem ilk soruya "Hayır" cevabı veren hem de beklenenin altında depresif semptomlar gösteren 6 adet katılımcı vardır, toplamda 9 adet "Haftada bir" veya "Her gün" cevabı verilmiştir. Ölçeği kapsayan 5 adet madde olduğu düşünülürse en az 1 kişinin Mobbing davranışına maruz kalması gerekiyor olması gerektiği matematiksel olarak kesindir. Çizelge 3.14 üzerinde görüldüğü üzere söz konusu mobbing davranışına maruz kalan 1 kişinin PHQ-9 ölçeğinden 7 puan alan katılımcı olduğu çıkarımı yapılabiliyor. İlgili katılımcı çalışma ortamında, yaptığı iş veya görev ile ilgili rahatsız edici davranışlara maruz kaldığını düşünmediğini belirtmesine rağmen, NAQ-TR ölçeğindeki rahatsız edici davranışları kapsayan maddelere haftalık veya günlük maruz kaldığını bildirmiştir. PHQ-9 ölçeği maddelerine verdiği cevaplar dolayısıyla hafif depresyon semptomlarına sahip olduğu kaydedilmiştir.

Anketlerin yorumlanmasında depresyon belirtisi göstermemek bir hata gibi algılanmamalıdır ancak bir şeylerin yanlış yorumlandığı, kanıksandığı veya görmezden gelindiği şeklinde yorumlanabilir.

Çizelge 3.16'da hem ilk soruya "Hayır" cevabını veren, hem düşük PHQ-9 puanı olan hem de "Mesleğe yönelik tehdit" ögesine ait 5 maddeden en az birine düşük

frekans ile cevap veren 105 kişi vardır. Buradan anlaşılacağı üzere “Mesleğe yönelik tehdit” ögesi için alınan cevaplar kısmen tutarlıdır. Özellikle en düşük PHQ-9 puanları bağlamında tablodaki veriler karşılaştırıldığında, alınan sonuçların tutarlılık bakımından mükemmelere yakın olduğunu barizdir. Deneklerin verdikleri cevaplar, depresyon değerleri ve ilgili NAQ-TR faktör ögesi açısından maruz kaldıkları olumsuz davranış sıklığı oldukça düşüktür (PHQ-9 0 değeri için 3 kişinin tamamı, 1 değeri için 4 kişinin tamamı, 2 değeri için 4 kişinin tamamı, 3 değeri için 6 kişinin tamamı, 4 değeri için 9 kişinin sekizi, 5 değeri için 17 kişinin tamamı düşük frekanslı seçeneği işaretlemiştir).

Çizelge 3.14 ve çizelge 3.16'deki veriler, sonuçlara verilen “Hayır” cevapları bağlamında incelendiğinde, tutarlı cevap veren katılımcı sayısı en az 104 adettir. Tek tutarsız cevap potansiyeli, PHQ-9 ölçeğinden 7 puan alanların bulunduğu katılımcı grubunda vardır. Çizelgeler karşılaştırıldığında anlaşılacağı üzere en az 1 en fazla 2 kişi tutarsız yanıt vermiştir. Tutarsız cevap verenlerin oranı yüzdesel olarak toplam denek sayısının en az %0.5'ine denk gelmektedir.

Çizelge 3.14'de rahatsız edici davranışlara maruz kaldığını raporlayan, bu durumun sıklıkla gerçekleştiğini belirten ve fakat psikolojik olarak ağır depresyon semptomu göstermeyen bireyler mevcuttur. Örneğin PHQ-9 ölçeğinden 2 puan alan 1 kişi ve 3 puan alan 1 kişi, “Mesleğe yönelik tehdit” ögesi kapsamındaki 5 maddeden ikisini “Haftada bir” veya “Her gün” deneyimlediğini bildirmiştir. Aynı zamanda ankete başlarken “Mesleğe yönelik tehdit” ögesini yaşadıklarını onaylamışlardır.

Dikkat çeken sonuçlardan biri PHQ-9 puanı 12 olan fakat 5 adet “Mesleğe yönelik tehdit” maddesinin hepsine “Her gün” cevabını veren katılımcıya aittir. Katılımcı orta ölçekli depresyon semptomu göstermektedir ve diğer yandan her gün en az beş negatif davranışa maruz kalmaktadır.

Çizelge 3.14'de gözlenen sonuç, ağırlıklı olarak katılımcıların NAQ-TR ölçeği gereğince olumsuz davranışlar ile sıklıkla karşılaştıklarını raporlamaları ve ilgili faktör ögesini kapsayan soruyu olumlu cevaplandırmalarının aksine PHQ-9 gereğince orta seviye ve altı depresyon semptomlarını göstermeleridir. Sebebi deneklerin durumu dert etmemesinden kaynaklanıyor olabilir. Durumun dert edilmesi gerektiğinin kişilere empoze edilmesi de Mobbing hakkında eğitim almanın bir parçasıdır. Soruna tepki verilmeden üzerine gidilemez. Kişilerin yargıları detaylı bir şekilde incelenemese de alınan sonuçta beklenen tutarlılık yok. Durum tahayyül edilirken deneklerin sıklıklarını bildirdikleri davranışlara en az 6 aydır maruz kaldıkları gerçeğini de unutmamak lazım. Tam zamanlı bir çalışanın iş yerinde

yaklaşık 40-45 saat vakit geçirdiği de göz önünde bulundurulduğunda muhakkak bir etki beklenmektedir.

Yapılan anket kapsamında ölçmenin mümkün olmadığı bir takım sonuçlar da gözleniyor olabilir. Ne de olsa Mobbing davranışı sonucunda gözlenen tek sağlıksal bulgu depresyon değildir. Fakat yapılan anket, sosyal medya üzerinden paylaşılması sebebiyle kısıtlıdır. Katılımcıların ilgisini çekmek adına içeriğin uzamasından kaçınılmıştır. Bu sebeple ankette sadece PHQ-9 depresyon modülü mevcuttur, ki depresyon en yaygın görülen Mobbing sonucu sağlıksal bulgular arasında yer almaktadır.

Çizelge 3.16'da ilk soruya "Evet" cevabını veren, hem düşük PHQ-9 puanı olan hem de "Mesleğe yönelik tehdit" ögesine ait 5 adet NAQ-TR maddesinden en az birine düşük frekans ile cevap veren 63 kişi vardır. NAQ-TR maddelerine verilen cevaplara istinaden, kişilerin genel olarak "Mesleğe yönelik tehdit" ile seyrek olarak karşılaştıkları çıkarımı yapılmıştır. İlk soruya verdikleri "Evet" cevabı ile NAQ-TR ölçeğindeki maddelere verdikleri cevaplar arasında tutarsızlık mevcuttur.

Çizelge 3.14 ve çizelge 3.16 beraber incelendiğinde daha net bir tablo ortaya çıkmaktadır. PHQ-9 puanı 2, 4, 6 ve 12 olan katılımcıların verdikleri cevaplar kesinlikle tutarlıdır. PHQ-9 puanı 3 ve 5 olan katılımcıların cevaplarında en iyi ihtimal %100 tutarlılık, en kötü ihtimal 1 adet istisna bulunur. Kalan PHQ-9 puan değerlerinde 7 puan için en az 1 kişi, 8 puan için en az 3 kişi, 9 puan için en az 6 kişi, 10 puan için en az 3 kişi, 11 puan için en az 6 kişi, 13 puan için en az 1 kişi ve 14 puan için en az 1 kişinin çelişkili cevap vermiştir.

Toplamda çelişkili cevap veren kişi sayısı en az 21 kişidir, toplamın %9,6'lık oranına denk gelmektedir.

3.1.5.5 Mesleğe yönelik tehdit analizinde alınan sonuç

Farklı cevap gruplarına ve kategorilere ait tüm istisnaları toplandığında, "Mesleğe yönelik tehdit" faktör ögesi için verilen cevapların %17,3'ünün tutarsız olduğu bilgisi elde edilmiştir.

3.1.5.6 Soru 2 için NAQ-TR ve PHQ-9 maddelerinin çapraz tablo ile incelenmesi

İkinci soru NAQ-TR ölçeğinin "Kişisel Tehdit ve İzolasyon" faktör öğelerini temsil etmektedir. "Kişisel Tehdit ve İzolasyon" ögesine ait toplamda 9 madde vardır.

Çizelge 3.17: SORU 2, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 1

Soru 2		NAQ-TR Kişisel Tehdit ve İzolasyon			Toplam
		Haftada bir	Her gün		
Hayır	PHQ-9	15.00	0	2	1
	Toplam	16.00	1	0	1
	Değeri	18.00	2	0	2
		21.00	6	8	3
	Toplam		9	10	7
Evet	PHQ-9	16.00	2	2	1
	Toplam	17.00	9	2	3
	Değeri	19.00	10	1	2
		20.00	0	5	2
		23.00	6	8	3
		24.00	0	19	3
		25.00	1	8	1
		27.00	2	1	1
Toplam			30	46	16

Yüzdellikler ve toplamalar için katılımcılar baz alınmıştır.

Çizelge 3.18: SORU 2, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 1

Soru 2		NAQ-TR Kişisel Tehdit ve İzolasyon			Toplam
		Haftada bir	Her gün		
Hayır	PHQ-9	2.00	1	0	1
	Toplam	4.00	1	0	1
	Değeri	7.00	2	1	3
		8.00	2	2	2
		9.00	1	0	1
		10.00	1	4	1
		11.00	1	0	1
		12.00	1	0	1
Toplam			10	7	11

Çizelge 3.18: SORU 2, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 1

Soru 2		NAQ-TR Kişisel Tehdit ve İzolasyon			Toplam
		Haftada bir	Her gün		
Evet	PHQ-9 Toplam Değeri	4.00	1	0	1
		6.00	1	2	1
		8.00	1	0	1
		9.00	2	0	1
		10.00	5	0	2
		11.00	5	5	2
		12.00	1	5	2
		13.00	1	0	1
		14.00	5	4	3
		Toplam		22	16

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Çizelge 3.19: SORU 2, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 2

Soru 2		NAQ-TR Kişisel Tehdit ve İzolasyon			Toplam	
		Hiç	Ara sıra	Ayda bir		
Hayır	PHQ-9 Toplam Değeri	15.00	32	6	5	
		16.00	32	11	1	5
		17.00	31	5	0	4
		18.00	26	8	0	4
		20.00	15	3	0	2
		21.00	10	12	0	4
		22.00	9	0	0	1
		24.00	4	5	0	1
		Toplam		159	50	6
Evet	PHQ-9 Toplam Değeri	16.00	2	2	1	1
		17.00	8	11	6	4
		18.00	3	6	0	1
		19.00	1	4	2	2
		20.00	9	13	0	3

Çizelge 3.19 (devam): SORU 2, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 2

Soru 2		NAQ-TR Kişisel Tehdit ve İzolasyon			Toplam
		Hiç	Ara sıra	Ayda bir	
	21.00	7	10	1	2
	23.00	7	4	2	2
	24.00	3	4	1	2
	27.00	6	7	2	2
	Toplam	46	61	15	19

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Çizelge 3.20: SORU 2, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 2

Soru 2			NAQ-TR Kişisel Tehdit ve İzolasyon			Toplam
			Hiç	Ara sıra	Ayda bir	
Hayır	PHQ-9	.00	27	0	0	3
	Toplam	1.00	33	3	0	4
	Değeri	2.00	39	5	0	5
		3.00	56	6	1	7
		4.00	86	12	0	11
		5.00	138	41	1	20
		6.00	149	21	1	19
		7.00	142	43	1	21
		8.00	130	18	1	17
		9.00	51	17	3	8
		10.00	33	10	6	6
		11.00	53	16	2	8
		12.00	16	8	2	3
		13.00	5	2	2	1
		14.00	16	10	1	3
	Toplam		974	212	21	136

Çizelge 3.20 (devam): SORU 2, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 2

Soru 2			NAQ-TR Kişisel Tehdit ve İzolasyon			Toplam	
			Hiç	Ara sıra	Ayda bir		
Evet	PHQ-9 Toplam Değeri	3.00	7	1	1	1	
		4.00	3	4	1	1	
		5.00	18	8	1	3	
		6.00	5	10	0	2	
		7.00	6	3	0	1	
		8.00	24	20	0	5	
		9.00	13	20	10	5	
		10.00	10	12	9	4	
		11.00	11	14	1	3	
		12.00	11	10	0	3	
		13.00	4	3	1	1	
		14.00	11	11	5	4	
		Toplam		123	116	29	33

Yüzdelikler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Çizelge 3.17, çizelge 3.18, çizelge 3.19 ve çizelge 3.20'ye istinaden ankette NAQ-TR ölçeğinin "Kişisel tehdit ve izolasyon" ögesine ait maddelerinden en az birini yüksek sıklık ile işaretleyen toplamda 48 kişi vardır, bu da toplamın %22.1 oranına denk gelmektedir. NAQ-TR ölçeğindeki "Kişisel tehdit ve izolasyon" faktör ögesi dahilindeki maddeleri "Hiç", "Ara sıra" ve "Ayda bir" seçeneklerinden en az birini yanıtlayan toplamda 214 kişi vardır, anketi yanıtlayan kişilerin %98.2'sine denk gelmektedir.

3.1.5.7 PHQ-9 puanı 15 ve üzeri olan deneklerin NAQ-TR'ye ait "kişisel tehdit ve izolasyon" maddeleri ile soru 2 bağlamında incelenmesi

Çizelge 3.17'de bulunan, iş yerinde kişisel tehdit ve izolasyona uğradığını düşünmeyen (ikinci soruya "Hayır" cevabını veren) fakat NAQ-TR ölçeğinde ilgili faktör ögesini kapsayan maddeler ile sıklıkla karşılaştığını belirten ve PHQ-9 ölçeğinden kısmen şiddetli veya şiddetli depresyon sonucu alan 7 kişi vardır, toplamın %3.2'sine denk gelmektedir. 7 kişiden en az ikisi en fazla dördü kesinlikle kişisel tehdit ve izolasyon kaynaklı Mobbing davranışına maruz kalmaktadır.

Çizelge 3.19'da, ikinci soruya "Hayır" cevabı veren, PHQ-9 ölçeğinden 15 puan ve üzeri sonuç alan ve NAQ-TR ölçeğinde düşük frekanslı katılımcıların cevapları genel anlamda tutarlıdır. 26 kişiden en az 17'si NAQ-TR ölçeğinin "Kişisel tehdit ve izolasyon" faktör ögesi dahilindeki 9 adet maddenin tamamı için düşük frekanslı seçeneklerden birini işaretlemiştir. Çizelge 3.19 ile elde edilen veriler tutarlıdır.

Çizelge 3.17 ve çizelge 3.19'a ait veriler, "Hayır" cevabı verenler bağlamında analiz edildiğinde çelişkili ifadeye bulunan katılımcı sayısının toplamda 3 adet olduğu sonucuna varılmaktadır (PHQ-9 puanı 15 olan 1 kişi, 21 olan 2 kişi olmak üzere), oran olarak %1,4'e denk gelmektedir.

Çizelge 3.17'de, ikinci soruya "Evet" cevabını veren, NAQ-TR ölçeğinde ilgili faktör ögesini kapsayan maddeler ile sıklıkla karşılaştığını belirten ve PHQ-9 ölçeğinden kısmen şiddetli veya şiddetli depresyon sonucu alan 16 kişi vardır, toplamın %7.3 oranına denk gelmektedir. 16 kişiden biri 9 maddenin tamamı ile sıklıkla karşılaştığını belirtmiştir ve 25 puan ile şiddetli depresyon semptomu göstermektedir. Bu istisna araştırmanın temellendirildiği mobbing maduru çalışanlarda depresyon semptomlarına rastlama olasılığının yüksek olacağı yargısını doğrular niteliktedir. Bunun dışında alınan sonuçlar beklendiği gibidir, kişilerin beyanları tutarlıdır.

Çizelge 3.19'da ikinci soruya "Evet" cevabını veren, PHQ-9 ölçeğinden 15 puan ve üzeri sonuç alan ve NAQ-TR ölçeğinde düşük frekanslı seçenekleri işaretleyen deneklerin sayıları mevcuttur. Çizelgenin bu kısmında katılımcı sayısının fazla gözükmesi, daha önce de açıklandığı üzere tutarsızlığa işaret eder. Çünkü kişilerin Soru 2'ye verdikleri cevap ile iş yerlerinde kişisel tehdit ve izolasyon benzeri bir davranışa maruz kaldıklarını belirtmelerine rağmen aslen NAQ-TR ölçeği maddelerine verdikleri cevaplara istinaden düşük frekansta olumsuz davranışlara uğradıkları gözlenmekte ve PHQ-9 modülünce depresif açıdan nispeten ağır semptomlar göstermektedirler. PHQ-9 ölçeğinden 17 puan alan 4 kişiden en az biri matematiksel olarak istisnaya sebep olmaktadır, PHQ-9 ölçeğinden 18 puan alan 1 kişi ise ilgili ölçeği kapsayan maddelerin tamamını işaretleyerek ikinci soruya verdiği cevap ile taban tabana zıt bir tablo ortaya çıkartmıştır, PHQ-9 ölçeğinden 20 puan alan üç kişiden en az 1 kişi tutarsız beyanda bulunmaktadır, 21 puan alan 2 kişinin her ikisi de ilgili ölçeği kapsayan maddelerin tamamını işaretleyerek çelişkili ifadeye bulunmuşlardır, 23 puan alan en az 1 kişinin ve 27 puan alan en az 1 kişinin NAQ-TR maddelerine yüksek frekans ile maruz kaldıklarını belirterek tutarsız sonuca sebebiyet verdiklerini gözlüyoruz. Yapılan hesaplamada tutarsız cevap veren katılımcı sayısı toplamı en az 7 kişiye denk gelmektedir.

Çizelge 3.17'deki sonuçlar ile çizelge 3.19'dakiler için, sadece "Evet" cevabı verenleri dikkate alarak karşılaştırma yapıldığında, PHQ-9 ölçeğinden 17 puan alan 4 kişiden birinin ölçek ile ilgili soruların tamamına düşük frekanslı cevaplar verdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Kalan düşük frekanslı ve yüksek frekanslı cevaplar toplandığında, en az 1 kişinin daha çelişkili cevap veriyor olması gerektiği ortaya çıkar. 4 kişi toplamda 25 adet düşük frekanslı cevap vermiştir, eğer aralarından bir kişi 9 adet düşük frekanslı cevabın tamamını işaretlediyse (ki iki tablo karşılaştırıldığında bu sonuç açıkça görülmektedir) geriye 16 adet düşük frekanslı cevap kalır. Matematiksel hesap ile devam edildiğinde, bir kişinin Mobbing davranışına uğramıyor sayılması için 9 sorudan 8 adetini düşük frekanslı olarak işaretlemesi gerekir, söz gelimi 3 kişiden ikisi eğer 8 adet düşük frekanslı cevap işaretlerse kalan 1 kişi kesinlikle yüksek frekanslı cevaplar çoğunlukta olacak şekilde işaretlemek zorundadır, cevap en az 1 kişi çıkar. Dolayısıyla bu kombinasyon için çıkan katılımcı sayısı minimum 8 kişidir ve %3.7 oranına denk gelir.

3.1.5.8 PHQ-9 puanı 14 ve altı olan deneklerin NAQ-TR'ye ait "kişisel tehdit ve izolasyon" maddeleri ile soru 2 bağlamında incelenmesi

Çizelge 3.18 incelendiğinde, iş yerinde kişisel tehdit ve izolasyona uğradığını düşünmeyen (ikinci soruya "Hayır" cevabını veren) fakat NAQ-TR ölçeğinde ilgili faktör ögesini kapsayan maddeler ile sıklıkla karşılaştığını belirten ve PHQ-9 ölçeğinden düşük puan alan 11 kişi vardır. Toplam katılımcıların %5 oranına denk gelmektedir. 11 kişiden en az ikisi kesinlikle Mobbing davranışına maruz kalmaktadır. İkinci soruya verdikleri cevap, psikolojik durum ve NAQ-TR ölçeğindeki olumsuz davranışlara maruz kalınma sıklıkları bağlamında tutarsızlık vardır.

Çizelge 3.20'de bulunan, ikinci soruya "Hayır" cevabı verip, PHQ-9 puanı 14 değerinin altında bulunan katılımcıların ilgili NAQ-TR'nin ilgili faktörünü kapsayan maddelere verdikleri cevaplar karşılaştırıldığında büyük oranda tutarlılık vardır.

Çizelge 3.18 ile çizelge 3.20 karşılaştırıldığında, PHQ-9 değeri 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13 ve 14 olan deneklerin tamamı beyanları ile doğru orantılı olacak şekilde iş yerinde kişisel tehdit veya izolasyon davranışına maruz kalmamaktadır. PHQ-9 puanı 8 ve 10 olan denek gruplarında ise, 8 puan için en az 1 kişi istisnadır (veya minimum 15 kişi tutarlıdır); 10 puan için ise kesin olarak 1 kişi istisnadır (kalan 5 kişi kesin olarak tutarlıdır). Ankete katılanlardan en az 133 kişinin ya da %61'inin tutarlı cevap verdiği, en az 2 kişinin ya da %0.92'sinin tutarsız olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.18’de bulunan, ikinci soruya “Evet” cevabını veren, NAQ-TR ölçeğinde ilgili faktör ögesini kapsayan maddeler ile sıklıkla karşılaştığını belirten ve PHQ-9 ölçeğinden orta ve altı depresyon semptomlarını işaret eden sonuç alan 14 kişi vardır, toplam katılımcıların %6.4’üne denk gelmektedir. Göze çarpan değer PHQ-9 puanı 11 olan 2 kişidir. Buradan yapabilecek olan çıkarım, en az bir en fazla iki kişinin iş yerinde kişisel tehdit ve izolasyon kapsamında kesinlikle Mobbing davranışına maruz kaldığı fakat şiddetli bir depresyon semptomu göstermediğidir.

Çizelge 3.20’de bulunan ikinci soruya “Evet” cevabı veren, PHQ-9 puanına göre orta ve altı depresif semptomlar gösteren deneklerin NAQ-TR’nin ilgili faktörü bağlamında incelendiğinde ise büyük oranda tutarsızlık olduğu görülmektedir.

İnceleme doğrudan çizelge 3.18 ve çizelge 3.20’den alınan sonuçlar tek bir paydada birleştirilerek yapıldığında PHQ-9 puanı 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 13 olan deneklerin tamamı düşük frekanslı seçenekleri işaretleyerek çelişkili yanıt verdiği görülmektedir. PHQ-9 puanı 6 olan katılımcılardan kesin olarak 1 kişi, 10 olan katılımcılardan en az 3 kişi, 12 olan katılımcılardan en az 1 kişi ve 14 olan katılımcılardan en az 1 kişi tutarsız cevap vermiştir. Hesaplama yapıldığında, toplamda en az 25 kişinin ya da deneklerin %11.5’inin çelişkili cevap verdiği sonucuna varılmaktadır.

3.1.5.9 Kişisel tehdit ve izolasyon analizinde alınan sonuç

Farklı cevap gruplarına ve kategorilere ait tüm istisnaları toplandığında, “Kişisel tehdit ve izolasyon” faktör ögesi için verilen cevapların %18’inin tutarsız olduğu bilgisi elde edilmiştir.

3.1.5.10 Soru 3 için NAQ-TR ve PHQ-9 maddelerinin çapraz tablo ile incelenmesi

Üçüncü soru NAQ-TR ölçeğinin “Destabilizasyon” faktör ögelerini temsil etmektedir. “Destabilizasyon” ögesine ait toplamda 4 madde vardır.

Çizelge 3.21: SORU 3, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 1

Soru 3			NAQ-TR Destabilizasyon		Toplam		
			Haftada bir	Her gün			
Hayır	PHQ-9 Toplam Değeri	15.00	4	3	3		
		16.00	1	0	1		
		18.00	1	0	1		
		19.00	1	3	1		
		20.00	2	0	1		
		21.00	3	0	1		
		23.00	0	3	1		
		27.00	0	1	1		
		Toplam			12	10	10
		Evet	PHQ-9 Toplam Değeri	16.00	1	3	1
17.00	0			9	4		
18.00	0			3	1		
19.00	2			1	1		
20.00	1			1	2		
21.00	0			4	2		
23.00	4			4	2		
24.00	0			4	1		
25.00	1			2	1		
27.00	0			1	1		
Toplam			9	32	16		

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Çizelge 3.22: SORU 3, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 1

Soru 3			NAQ-TR Destabilizasyon		Toplam
			Haftada bir	Her gün	
Hayır	PHQ-9 Toplam Değeri	4.00	1	0	1
		5.00	2	0	2
		6.00	1	3	1
		7.00	3	0	3
		8.00	2	1	2
		Toplam			

Çizelge 3.22 (devam): SORU 3, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 1

Soru 3		NAQ-TR Destabilizasyon			Toplam
		Haftada bir	Her gün		
		9.00	3	0	3
		10.00	1	1	2
		11.00	1	2	1
		13.00	3	1	2
		14.00	1	0	1
	Toplam		18	8	18
Evet	PHQ-9	3.00	3	0	1
	Toplam	5.00	1	2	1
	Değeri	6.00	0	1	1
		8.00	7	1	3
		10.00	2	1	3
		11.00	7	7	5
		12.00	1	4	2
		14.00	0	3	1
		Toplam		21	19

Yüzdelikler ve toplamalar için katılımcılar baz alınmıştır.

Çizelge 3.23: SORU 3, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 2

Soru 3		NAQ-TR Destabilizasyon			Toplam	
		Hiç	Ara sıra	Ayda bir		
Hayır	PHQ-9	15.00	5	3	1	3
	Toplam	16.00	14	5	0	5
	Değeri	17.00	3	5	0	2
		18.00	6	4	1	3
		20.00	0	6	0	2
		21.00	4	5	0	3
		22.00	1	2	1	1
		23.00	0	0	1	1
		24.00	6	2	0	2
		27.00	1	2	0	1
	Toplam		40	34	4	23

Çizelge 3.23 (devam): SORU 3, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 2

Soru 3			NAQ-TR Destabilizasyon			Toplam
			Hiç	Ara sıra	Ayda bir	
Evet	PHQ-9	15.00	2	0	2	1
	Toplam	17.00	1	12	2	6
	Değeri	18.00	0	5	0	2
		19.00	0	0	1	1
		20.00	4	6	0	3
		21.00	4	4	0	3
		24.00	0	4	0	1
		25.00	0	0	1	1
		27.00	0	3	0	1
		Toplam		11	34	6

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Çizelge 3.24: SORU 3, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 2

Soru 3			NAQ-TR Destabilizasyon			Toplam
			Hiç	Ara sıra	Ayda bir	
Hayır	PHQ-9	.00	11	1	0	3
	Toplam	1.00	14	2	0	4
	Değeri	2.00	9	8	3	5
		3.00	25	3	0	7
		4.00	32	11	0	11
		5.00	50	27	5	21
		6.00	49	18	1	17
		7.00	38	36	3	20
		8.00	46	23	0	18
		9.00	17	18	2	10
		10.00	3	9	2	4
		11.00	7	7	3	5
		12.00	4	4	0	2
		13.00	0	4	0	2
		14.00	4	11	4	5
	Toplam		309	182	23	134

Çizelge 3.24 (devam): SORU 3, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 2

Soru 3			NAQ-TR Destabilizasyon			Toplam	
			Hiç	Ara sıra	Ayda bir		
Evet	PHQ-9	3.00	0	1	0	1	
	Toplam	4.00	2	2	0	1	
	Değeri	5.00	2	3	0	2	
		6.00	3	6	2	3	
		7.00	6	2	0	2	
		8.00	6	2	0	3	
		9.00	2	6	4	3	
		10.00	3	14	4	6	
		11.00	2	10	2	5	
		12.00	3	7	1	3	
		14.00	0	5	0	2	
		Toplam		29	58	13	31

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Ankette NAQ-TR ölçeğinin “Destabilizasyon” ögesine ait maddelerinden en az birini yüksek sıklık ile işaretleyen toplamda 61 kişi vardır, bu da toplamın %28 oranına denk gelmektedir. NAQ-TR ölçeğindeki “Destabilizasyon” faktör ögesi dahilindeki maddeleri “Hiç”, “Ara sıra” ve “Ayda bir” seçeneklerinden en az birini yanıtlayan toplamda 207 kişi vardır, anketi yanıtlayan kişilerin %95’ine denk gelmektedir.

3.1.5.11 PHQ-9 puanı 15 ve üzeri olan deneklerin NAQ-TR’ye ait “destabilizasyon” maddeleri ile soru 3 bağlamında incelenmesi

Çizelge 3.21 incelendiğinde, iş yerinde destabilizasyona uğradığını düşünmeyen ve bu doğrultuda üçüncü soruya olumsuz cevap veren, fakat NAQ-TR ölçeğinde ilgili faktör ögesini kapsayan maddelerden en az biri ile sıklıkla karşılaştığını belirten ve PHQ-9 ölçeğinden kısmen şiddetli veya şiddetli depresyon sonucu alan 10 kişi vardır. Toplam katılımcıların %4.6 oranına denk gelmektedir. Çizelgede PHQ-9 puanı 19, 20, 21 ve 23 olan katılımcılar kesinlikle çelişkili beyanda bulunmuştur.

Çizelge 3.23’de bulunan, üçüncü soruya olumsuz yanıt veren fakat NAQ-TR ölçeğinden en az bir madde ile yüksek sıklıkta karşılaştığını belirten ve PHQ-9 ölçeğinde yüksek puan alan denekler incelendiğinde, toplamda 23 kişi olduklarını ve

toplamin %10.6'sına denk geldikleri görülmektedir. Sadece çizelge 3.23 açısından sonuçlar incelendiğinde ifadelerinin tutarlı olduğu kesin olan denek grupları PHQ-9 ölçeğinden 16, 17, 18, 22, 24 ve 27 puan sonucunu alanlardır.

Çizelge 3.21 ve çizelge 3.23'de bulunan veriler sentezlendiğinde, kesin sonuca ulaşıyor: PHQ-9 puanı 15,19, 20, 21 ve 23 olan deneklerden birer kişi çelişkili ifadeye bulunmuştur, toplamda 5 kişi eder ve toplamın %2.3'üne denk gelir. Karşılaştırmadan anlayacağımız üzere toplamda 20 kişi tutarlı ifadeye bulunmuştur fakat depresyon ölçeğinde yüksek puan almıştır. 20 kişi toplamın %9,2'sine denk gelmektedir.

Çizelge 3.21'de bulunan ve üçüncü soruya olumlu yanıt veren, NAQ-TR ölçeği için yüksek frekanslı seçeneklerden en az birini işaretleyen ve PHQ ölçeğinden 15 ve üzeri sonuç alan deneklerin analizi ile araştırma devam edecektir. Toplamda 16 kişidirler ve %7.3'lük bir orana sahiptirler. Artık belirli bir pratik ile araştırma devam ettiği için, buradaki yüksek tutarlılığın yüksek frekanslı yanıtların çoğunluğu ile doğru orantılı olduğu bilgisine hali hazırda ulaşılmıştır. Tutarlılığı kesin olan denekler ise PHQ-9 puanı 16, 18, 19, 23, 24 ve 25 olanlardır. Söylemleri, sıklık ölçütlendirmeleri ve depresif durumları beklendiği gibidir.

Çizelge 3.23'de bulunan, üçüncü soruyu olumlu yanıtlayan, NAQ-TR ölçeğini düşük frekanslı seçeneklerden en az biri ile yanıtlayan ve PHQ ölçeğinden 15 ve üzeri sonuç alan denekleri incelendiğinde, toplamda 19 kişi olduğunu ve %8.7'lik bir orana sahip oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Buradaki çizelgede tutarsız olan grubun tespit edilmesi daha kolaydır. PHQ-9 puanı 15, 24 ve 27 olan kişilerin tamamı tutarsız yanıt vermiştir.

Çizelge 3.21 ve çizelge 3.23 karşılaştırmalı olarak incelendiğinde ortaya çıkan nihai sonuçlarda, PHQ-9 puanı 17 olan en az 2 kişi, 18 olan kesin 1 kişi, 21 olan en az 1 kişi; istisnaya sebep olan toplamda 4 kişi olduğu görülmektedir. Bu da toplam oranın %1,8'ine denk gelmektedir.

3.1.5.12 PHQ-9 puanı 14 ve altı olan deneklerin NAQ-TR'ye ait "destabilizasyon" maddeleri ile soru 3 bağlamında incelenmesi

İncelemeye çizelge 3.22 ile başlanacaktır. Üçüncü soruya olumsuz yanıt veren, yüksek frekanslı seçeneklerden en az birini seçen ve PHQ-9 değeri 14 puan veya altında olan 18 kişi vardır ki bu da oran olarak toplamın %8.2'sine denk gelmektedir. Çizelgeye bakıldığında kesin olan oranların oldukça az olduğu göze çarpmaktadır, bu da yüksek tutarlılığa işaret eder. PHQ-9 ölçeğinden aldıkları puanlar 6 ve 11 olan katılımcıların cevapları kesinlikle tutarsızdır.

Çizelge 3.24'de üçüncü soruya olumsuz yanıt veren ve tutarlı bir şekilde düşük frekanslı seçeneklerden en az birini seçen ve tekrar tutarlı bir şekilde PHQ-9 değeri 14 puan veya altında olan 134 kişi vardır, toplam oranın %61.4'üne eşittir. Çizelge 3.24'de de PHQ-9 puanı 0, 1, 2, 3, 4, 6, 23 ve 14 olan grupların tamamı tutarlı yanıt vermiştir. Geride kalanların tespiti için karşılaştırmalı inceleme yapmak gerekmektedir.

Daha ayrıntılı bir inceleme yapabilmek için gibi iki çizelgenin karşılaştırmalı olarak incelenmesi gerekmektedir. Çizelge 3.22 ve çizelge 3.24 karşılaştırıldıklarında ortaya çıkan kesin sonuçlar şu şekildedir, PHQ-9 puanı 5 olan 21 kişinin tamamı, 7 olan 22 kişinin tamamı, 8 olan 18 kişinin onyedisi, 9 olan 10 kişinin tamamı, 10 olan 14 kişinin tamamı, 11 olan 5 kişinin dördü kesin olarak tutarlı yanıt vermiştir. PHQ-9 puanı 13 olanların ise en düşük ihtimalle hiçbiri tutarlı yanıt verememiştir. Yukarıda söz edilen tutarsız yanıt veren kişilere, çizelgelerin karşılaştırılmasıyla beraber PHQ-9 ölçeğinden 8 puan alan 1 kişi ve 13 puan alan en az 1 kişi daha eklenmiştir, tutarsız istisnaların sayısı 4 kişiye çıkmış, oranları %1.8 olmuştur. Tutarlı yanıt verdiği kesin olan ise 130 kişi vardır, oransal açıdan %59.6'ya denk gelmektedir.

Çizelge 3.22'de bulunan ve üçüncü soruya "Evet" cevabını veren, NAQ-TR ölçeğinde yüksek frekanslı seçeneklerde en az birini işaretleyen ve PHQ-9 ölçeğine göre orta ve altı şiddette depresif semptom gösteren 17 kişi vardır, toplamın %7.8'ine denk gelmektedir. Burada özellikle en az 2 adet yüksek frekanslı seçeneği işaretleyenlerin cevapları bir bakımdan daha tutarlı gibi gözükse dahi öte yandan sürekli rahatsız edici davranışa maruz kalan bu kimselerin düşük seviyede depresif semptom göstermeleri de sıra dışı bir durum olarak değerlendirilebilir. Çizelgeye bakıldığında üçüncü soru ile NAQ-TR maddeleri arasındaki cevapları için tutarlılığından emin olunan gruplar PHQ-9 puanı 3, 5 ve 14 olanlardır. Aslında PHQ-9 puanı 3 veya 5 olan denekler incelendiğinde, üç farklı destabilizasyon davranışına maruz kalıp hiç depresif semptom göstermemek de oldukça ilginç bir durumdur. Kişilerden her ne kadar ağır depresif vakalar olması dilenmese de, bu iki istisna duyarsız olarak yorumlana da bilir. Başka sağlık testi yapılmadığı için bir katılımcının gösterdiği veya gösteremediği sağlıksal bulgular incelenememektedir.

Çizelge 3.24'te bulunan değerleri incelendiğinde, üçüncü soruyu olumlu yanıtlayan, NAQ-TR ölçeğinde düşük frekanslı seçeneklerden en az birini işaretleyen ve PHQ-9 ölçeğine göre orta ve altı şiddette depresif semptom gösteren kişi sayısı 31'dir ve toplamın %14.2'sine denk gelmektedir. Tutarsızlığı kesin olan katılımcılar PHQ-9 puanı 4 olan 1 kişi, PHQ-9 puanı 6 olan 3 kişi, PHQ-9 puanı 7 olan 2 kişi, PHQ-9 puanı 9 olan 3 kişi ve PHQ-9 puanı 12 olan 3 kişidir.

Çizelge 3.22 ve çizelge 3.24 beraber incelendiğinde, elde edilen minimum tutarsız kişi sayısı PHQ-9 puanı 4 olan 1 kişi, 5 olan 1 kişi, 6 olan 3 kişi, 7 olan 2 kişi, 8 olan en az 1 kişi, 9 olan 3 kişi, 10 olan 6 kişi, 11 olan en az 2 kişi, 12 olan 3 kişi, 14 olan 1 kişi vardır. Toplamda tutarsız cevap veren kişi sayısı en az 23 olmaktadır ve %10,6'lık bir orana denk gelmektedir.

3.1.5.13 Destabilizasyon analizinde alınan sonuç

Farklı cevap gruplarına ve kategorilere ait tüm istisnaları toplandığında, "Destabilizasyon" faktör ögesi için verilen cevapların %16,5'inin tutarsız olduğu bilgisi elde edilmiştir.

3.1.5.14 Soru 4 için NAQ-TR ve PHQ-9 maddelerinin çapraz tablo ile incelenmesi

Üçüncü soru NAQ-TR ölçeğinin "Aşırı iş yükü" faktör öğelerini temsil etmektedir. "Aşırı iş yükü" ögesine ait toplamda 3 madde vardır.

Çizelge 3.25: SORU 4, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 1

Soru 4		NAQ-TR Aşırı İş Yükü		Toplam	
		Haftada bir	Her gün		
Evet	PHQ-9	15.00	2	1	2
	Toplam	16.00	4	1	2
	Değeri	17.00	3	2	4
		18.00	2	2	2
		19.00	1	2	2
		20.00	0	1	1
		21.00	5	4	5
		23.00	3	5	3
		24.00	0	3	1
		25.00	0	3	1
		27.00	0	3	2
		Toplam		20	27

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Çizelge 3.26: SORU 4, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 1

Soru 4			NAQ-TR Aşırı İş Yüğü		Toplam
			Haftada bir	Her gün	
Hayır	PHQ-9	5.00	0	1	1
	Toplam Değeri	9.00	0	1	1
		14.00	3	0	1
	Toplam		3	2	3
Evet	PHQ-9	2.00	0	1	1
	Toplam Değeri	6.00	0	1	1
		7.00	3	0	2
		8.00	5	2	4
		9.00	5	0	4
		10.00	8	1	5
		11.00	1	5	2
		12.00	1	2	2
		13.00	0	2	1
		14.00	0	5	2
Toplam		23	19	24	

Yüzdellikler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Çizelge 3.27: SORU 4, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 2

Soru 4			NAQ-TR Aşırı İş Yüğü			Toplam
			Hiç	Ara sıra	Ayda bir	
Hayır	PHQ-9	15.00	3	2	1	2
	Toplam Değeri	16.00	5	1	0	2
		17.00	0	1	2	1
		18.00	2	0	1	1
		20.00	0	3	0	1
		21.00	0	2	1	1
		22.00	2	1	0	1
		24.00	3	2	1	2
Toplam		15	12	6	11	

Çizelge 3.27 (devam): SORU 4, NAQ-TR ve PHQ-9 15 ve üzeri puanlar için çapraz tablo 2

Soru 4			NAQ-TR Aşırı İş Yükü			Toplam
			Hiç	Ara sıra	Ayda bir	
Evet	PHQ-9	15.00	0	3	3	3
	Toplam Değeri	16.00	4	1	2	3
		17.00	7	5	4	7
		18.00	2	6	0	3
		19.00	0	1	2	2
		20.00	2	9	0	4
		21.00	3	0	3	4
		23.00	1	0	0	1
		24.00	0	3	0	1
		27.00	0	2	1	2
		Toplam		19	30	15

Yüzdeler ve toplamlar için katılımcılar baz alınmıştır.

Çizelge 3.28: SORU 4, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 2

Soru 4			NAQ-TR Aşırı İş Yükü			Toplam
			Hiç	Ara sıra	Ayda bir	
Hayır	PHQ-9	.00	6	0	0	2
	Toplam Değeri	1.00	12	0	0	4
		2.00	6	0	0	2
		3.00	11	1	0	4
		4.00	9	6	0	5
		5.00	29	8	1	13
		6.00	30	8	1	13
		7.00	10	5	0	5
		8.00	29	7	0	12
		9.00	4	3	1	3
		10.00	4	2	0	2
		11.00	8	3	1	4
		12.00	5	1	0	2

Çizelge 3.28 (devam): SORU 4, NAQ-TR ve PHQ-9 14 ve altı puanlar için çapraz tablo 2

Soru 4	NAQ-TR Aşırı İş Yüğü			Toplam		
	Hiç	Ara sıra	Ayda bir			
	14.00	1	0	2	1	
	Toplam	164	44	6	72	
Evet	PHQ-9	.00	3	0	0	1
	Toplam	2.00	4	4	0	3
	Değeri	3.00	7	5	0	4
		4.00	12	7	2	7
		5.00	14	15	1	10
		6.00	12	11	0	8
		7.00	21	25	2	17
		8.00	14	9	0	9
		9.00	9	14	2	10
		10.00	3	8	4	8
		11.00	6	11	1	6
		12.00	2	6	1	4
		13.00	0	1	3	2
		14.00	3	3	4	4
	Toplam	110	119	20	93	

Yüzdelikler ve toplamalar için katılımcılar baz alınmıştır.

Ankette NAQ-TR ölçeğinin “Aşırı iş yükü” ögesine ait maddelerinden en az birini yüksek sıklık ile işaretleyen toplamda 52 kişi vardır, bu da toplamın %33,9 oranına denk gelmektedir. NAQ-TR ölçeğindeki “Destabilizasyon” faktör ögesi dahilindeki maddeleri “Hiç”, “Ara sıra” ve “Ayda bir” seçeneklerinden en az birini yanıtlayan toplamda 206 kişi vardır, anketi yanıtlayan kişilerin %94,5’ine denk gelmektedir.

3.1.5.15 PHQ-9 puanı 15 ve üzeri olan deneklerin NAQ-TR’ye ait “aşırı iş yükü” maddeleri ile soru 4 bağlamında incelenmesi

Çizelge 3.25’te şaşırtıcı bir sonuç alınmıştır. Dördüncü soru için “Hayır” yanıtını verip, NAQ-TR’ye ait “Aşırı İş Yüğü” faktör ögesine ait maddelerden birine yüksek frekans ile karşılaştığını belirten ve aynı zamanda PHQ-9 ölçeğinden aldığı puan 15 ve üzeri olan katılımcı yoktur.

Çizelge 3.27'de dördüncü soruya “Hayır” yanıtını veren, NAQ-TR'ye ait “Aşırı İş Yükü” faktör ögesine ait maddelerden biri ile düşük sıklıkla karşılaştığını belirten ve PHQ-9 puanı 15 ve üzeri olan toplamda 11 kişi vardır. Toplamın %5'ine denk gelmektedir.

Bu kombinasyon özelinde tablo karşılaştırılması yapılamamaktadır. Bununla beraber 11 kişinin tamamı için, dördüncü soruya cevapları ile NAQ-TR ölçeğindeki maddelere yanıtları birbirini tuttuğu gözlenmektedir. Ayrıca hepsi için başka depresif sıkıntıların söz konusu olduğu yorumu yapılabilir. Kısmen şiddetli veya şiddetli depresyon semptomu göstermelerinin aşırı iş yükü olmadığı açıktır. Tutarsızlık oranı %0'dır.

Çizelge 3.25'te bulunan, dördüncü soru için “Evet” yanıtını veren, NAQ-TR ölçeğindeki ilgili maddeleri yüksek frekanslı seçeneklerden en az biri ile yanıtlayan ve PHQ-9 ölçeğinden 15 ve üzeri puan alan 25 kişi vardır, katılımcıların %11.5'lik bir oranını temsil etmektedir. Çizelge incelendiğinde PHQ-9 puanı 16 olan 2 katılımcı, 23 olan 3 katılımcı, 24 olan 1 katılımcı ve 25 olan 1 katılımcının kesinlikle tutarlı yanıt verdiği kaydedilmektedir.

Çizelge 3.27'de dördüncü soru için “Evet” yanıtını veren, NAQ-TR ölçeğindeki ilgili maddeleri düşük frekanslı seçeneklerden en az biri ile yanıtlayan ve PHQ-9 ölçeğinden 15 ve üzeri puan alan 30 kişi vardır, %13.8'lik bir orana denk gelmektedir. Çizelge araştırmada tam tutarsız yanıt verenlerin tespit edilmesi konusunda yardımcı olur. PHQ-9 puanı 18 olan 3 kişi, 20 olan 4 kişi ve 24 olan 1 kişi kesinlikle tutarsız yanıt vermiştir.

Daha detaylı bir analiz için çizelge 3.25 ve çizelge 3.27 beraber incelenmelidir. Tutarsız cevap veren katılımcılar, PHQ-9 puanı 15 olan 2 kişi, 16 olan 1 kişi, 17 olan 6 kişi, 18 olan 3 kişi, 19 olan 1 kişi, 20 olan 4 kişi, 21 olan 2 kişi, 24 olan 1 kişi ve 27 olan 1 kişidir. Toplamda 21 kişi tutarsız cevap vermiştir, toplam katılımcıların %9.6'sına denk gelmektedir. Tutarlı yanıtlayan katılımcılar ise PHQ-9 puanı 15 olan 1 kişi, 16 olan 2 kişi, 17 olan 1 kişi, 18 olan 1 kişi, 19 olan 1 kişi, 21 olan 3 kişi, 23 olan 3 kişi, 24 olan 1 kişi, 25 olan 1 kişi ve 27 olan 1 kişi olup toplamda 15 kişidir, %6.9'luk bir oranla daha düşük yüzdeye sahiptir.

3.1.5.16 PHQ-9 puanı 14 ve altı olan deneklerin NAQ-TR'ye ait “aşırı iş yükü” maddeleri ile soru 4 bağlamında incelenmesi

Çizelge 3.26'da bulunan, dördüncü soru için “Hayır” cevabını veren, PHQ-9 puanı 14 ve altı olan ve NAQ-TR'ye ait “Aşırı iş yükü” faktör ögelerini kapsayan maddeler için “haftada bir” veya “her gün” seçeneklerinden en az birini işaretleyen 3 kişi

vardır, toplam katılımcıların %1.4'üne denk gelmektedir. 3 katılımcıdan sadece biri (PHQ-9 puanı 14 olan katılımcıdır) kesinlikle çelişkili ifadede bulunmuştur. Geriye kalan iki katılımcının verdikleri cevaplar tamamen tutarlıdır.

Çizelge 3.28 incelendiğinde, dördüncü soru için “Hayır” cevabını veren, PHQ-9 puanı 14 ve altı olan ve NAQ-TR'ye ait “Aşırı iş yükü” faktör öğelerini kapsayan maddeler için “hiç”, “ara sıra” veya “ayda bir” seçeneklerinden en az birini işaretleyen 72 kişi vardır. İlk tablodan yaptığımız çıkarımdan da anlaşılacağı üzere buradaki 72 kişinin tamamı kesinlikle tutarlı yanıt vermiştir.

Çizelge 3.26 ve çizelge 3.28'de belirtilen kriterler bağlamında katılımcıların %33'ü (toplam katılımcı sayısına oranıdır) tutarlı yanıt verirken, %0.46'sı tutarsız yanıt vermiştir.

Çizelge 3.26'da bulunan, dördüncü soruyu olumlu yanıtlayan (iş yerinde aşırı iş yüküne maruz kalmadığını öne süren) ve NAQ-TR'de ilgili faktör öğelerini kapsayan maddeleri yüksek frekanslı işaretleyen fakat PHQ-9 puanı düşük olan 24 kişi vardır. Çizelgeye göz atıldığında PHQ-9 puanı 7 olan 2 kişiden biri, 11 olan 2 kişi, 12 olan 2 kişiden biri, 13 olan 1 kişi ve 14 olan 2 kişinin dördüncü soruya verdikleri cevap ile NAQ-TR'deki ilgili maddelere verdikleri cevapların tutarlı olduğunu ve PHQ-9 ölçeğinden orta ve altı depresyon semptomlarına işaret eden sonuçlar almıştır. Bu katılımcılardan alınan sonuçlar kısmen tutarlıdır.

Çizelge 3.28'e bakıldığında ise, dördüncü soruyu olumlu yanıtlayan (iş yerinde aşırı iş yüküne maruz kalmadığını öne süren), fakat NAQ-TR'de ilgili faktör öğelerini kapsayan maddeleri düşük frekanslı işaretleyen ve PHQ-9 puanı düşük olan 93 kişi vardır. Toplam katılımcıların %42.7'sine denk gelmektedir. Dördüncü soruya verilen cevap ile NAQ-TR ölçeğindeki ilgili maddelere verilen cevaplar arasında tutarsızlık vardır. Kişiler aşırı iş yüküne maruz kaldıklarını düşünmelerine rağmen NAQ-TR ölçeğini cevaplarken aslen sıklıkla bu tip bir davranış ile karşılaşmadıkları yönünde ipucu veren seçenekleri işaretlemişlerdir. PHQ ölçeğinden aldığı puan 0 olan 1 kişi, 2 olan 3 kişi, 3 olan 4 kişi, 4 olan 7 kişi, 5 olan 10 kişi, 6 olan 8 kişi ve 11 olan 6 kişi kesinlikle çelişkili yanıt vermiştir.

Kişi sayısını daha net bir noktaya getirmek adına çizelge 3.26 ve çizelge 3.28 karşılaştırılmalıdır. PHQ-9 ölçeğinden 7 puan alan 1 kişi, 8 puan alan 2 kişi, 9 puan alan 1 kişi, 10 puan alan en az 3 kişi, 11 puan alan 2 kişi, 12 puan alan 1 kişi, 13 puan alan 1 kişi, 14 puan alan 2 kişi olmak üzere toplamda 13 kişi veya katılımcıların %6'sı tutarlı yanıt vermiştir. Yukarıda söz edilen ve çizelge 3.28'den çıkarımı yapılan kesinlikle tutarsız yanıt veren katılımcılara ilaveten, PHQ-9 puanı 7

olan 16 kişi, 8 olan 8 kişi, 9 olan 9 kişi, 10 olan en az 4 kişi, 11 olan 6 kişi, 12 olan 3 kişi, 13 olan 1 kişi ve 14 olan 3 kişi kesinlikle tutarsız yanıt vermiş olup toplamda 83 katılımcı veya toplam katılımcıların %38.1'i tutarsız yanıt vermiştir.

3.1.5.17 Aşırı iş yükü analizinde alınan sonuç

Farklı cevap gruplarına ve kategorilere ait tüm istisnaları toplandığında, "Aşırı iş yükü" faktör ögesi için verilen cevapların %48.2'sinin tutarsız olduğu bilgisi elde edilmiştir.

3.2 Tartışma ve Yorumlar

Öncelikle Kaiser-Meyer-Olkin ve faktörlere ayırma yöntemi ile katılımcıların kendilerine açıklanmayan faktör öğelerini hangi dağılımda yanıtladıklarını veya nasıl algıladıkları incelenmiştir. Genel olarak varılabilecek nokta, ana hatlarıyla soru gruplarının çok da yanlış ayrılmadığıydı. Fakat tabii ki bir takım pürüzlerle de karşılaşıldı. Özellikle 6. faktör ögesi olarak karşımıza çıkan grup anlamlandırılması güç bir gruptu. Anketin başlangıcında NAQ-TR'nin dört faktör ögesine ithafen sorulan dört sorunun ikisinin 3 ve 6. gruplar altında toplanmış olması hatalı bir sınıflandırma yapıldığına dair bir izlenim yarattı. Alınan cevapların tamamının yanıtlayan kişiler tarafından kendi içlerinde yüksek oranda tutarlı yanıtladığı varsayılmaktadır. Bunun için Cronbach Alfa ve Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testleri uygulanmıştır. Yanlış bilgilendirilmiş bir katılımcı kendi içinde tutarlı olmak üzere bir takım bilgileri yanlış algıladığını işaret eden yanıtlar verebilir. Burada yanlış bilgilendirilen katılımcıların yanlış cevaplarını yakalamak amaçlanmaktadır. Elde edilen tablo dolayısıyla katılımcıların bir takım noktaları yanlış algıladıkları yorumunu yapmak mümkündür.

İstatistik değerlerinin kadın ve erkek değişkenleri açısından incelenmesi ve anlamlandırılması üzerine çalışma yapılmıştır fakat maalesef anlamlı bir sonuç alınamamıştır.

Sonuçlar hakkında genel bir görüş sahibi olabilmek için tüm istatistiki verilerin dökümü yapılmıştır. Yapılan bu döküm ilerleyen aşamalardaki analizin veri alt yapısı açısından desteklemiştir.

5 farklı kombinasyon çapraz tablolar ile 3 değişken (ilk dört soru, NAQ-TR maddeleri ve PHQ-9 maddeleri) açısından incelendiğinde her ne kadar bir takım istatistiki verilere ulaşılmış olsa da, elde edilen sonuçların hepsi istisna olarak kaldı ve birbiri içine geçen çok fazla faktör olduğu için sağlıklı bir sonuca ulaşılmasına yardımcı

olamadı. Alınan sonuçlar sadece bulgular ile ilgili ufak fikir vermenin ötesine geçememiştir.

Daha sağlam bir yöntem olarak, anket başlangıcında sorulan soruları ve NAQ-TR’de bulunan maddeleri, daha önce NAQ-TR için belirlenen faktör öğeleri açısından sınıflandırarak PHQ-9 sonuçları bağlamında incelenmiştir. Dört faktör öğesine verilen tutarlı ve tutarsız yanıtlar orantısal olarak belirtilmiştir. “Mesleğe yönelik tehdit” faktör öğesi için verilen cevapların %17.3’ünün, “Kişisel tehdit ve izolasyon” faktör öğesi için verilen cevapların %18’inin, “Destabilizasyon” faktör öğesi için verilen cevapların %16.5’inin, “Aşırı iş yükü” faktör öğesi için verilen cevapların %48.2’sinin tutarsız olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Hazırlanan çapraz tablolarda bir takım istisnai durumlar ile karşılaşılmıştır. PHQ-9 puanı düşük olan, buna karşın NAQ-TR ölçütüne verdiği cevaplar yüksek frekanslı (“haftada bir” veya “her gün”) ve ilk dört sorudan ilgili NAQ-TR ölçeğine ait faktör öğesini temsil edenine olumlu yanıt veren katılımcılar mevcuttu. Burada sonuçları raporlarken, katılımcılardan olan beklentinin kısmen şiddetli veya şiddetli depresyon olmadığını özellikle belirtmek gerekmiştir.

Anket internet ortamında hazırlandığı için, katılımcılar tamamen gönüllüydü ve sıkılmadan yanıtlayabilecekleri uzunlukta bir anket hazırlanması gerekiyordu. Dolayısıyla üç aşamada hazırlanabilecek en kısa fakat aynı zamanda kabul edilebilir, geçerli ölçeklerden oluşan bir anket hazırlanması gerekmektedir. Burada kullanılan PHQ-9 ölçeği sadece kişilerdeki depresyon semptomlarını tespit etmek için kullanılmaktadır. Ancak Mobbing davranışının tek etkisi depresyon değildir, Mobbing maduru katılımcılarda başka semptomlar da görülüyor olabilir. Bu noktaya dikkat etmek gerekir. Kişilerin ortalama 40-45 saat (belki daha fazla ya da örneğin yarı zamanlı bir iş ise belki de daha az) iş yerinde vakit geçirdikleri mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Kaynaklarda da belirtildiği üzere, Mobbing davranışı sebebiyle en çok açığa çıkan sağlıksal bulgulardan biri depresyondur. Dolayısıyla depresyon semptomlarını ölçmek, anketi kısa ve ilgi çekici olması konusunda yardımcı olmuştur.

Depresyon semptomlarını göstermeyen fakat Mobbing davranışına maruz kalan katılımcılarda farklı sağlıksal bulguların gözlenmesi beklenir. Bir diğer beklenti ise, kişilerin duruma duyarsızlaşmış olması olabilir ki bunun da aslında sağlıklı olduğu pek söylenemez. Örneğin, çalışma ortamında maruz kaldıkları rahatsız edici davranışların normal olduğu çalışanların kendilerine empoze edilmiş olabilir. Genellikle Mobbing davranışına dair herhangi bir eğitimin olmadığı ortamlarda,

sadece iş yeri kültürüyle kişi hangi davranışın hangi hakkını ihlal ettiğini tartmakta güçlük çekecektir. Araştırmadaki beklenti kişilerden bu durum karşısında sadece depresif semptomlar göstermeleri değildir. Fakat duygusal bir tepki vermek, uğranan haksızlığa karşı çıkmanın temelini oluşturabilir.

Yapılan analizlerde en yüksek tutarsızlık oranı, kişilerin ilk dört soruya verdikleri cevap ile NAQ-TR ölçeği maddelerine verdikleri cevaplar arasındaki tezettan elde edilmiştir. Katılımcılar ilk dört sorudan en az birinde her ne kadar olumsuz bir davranışa uğradıklarını düşündüklerini belirtse de NAQ-TR testinde aslında bu davranışın kendilerine sürekli uygulanmadığını raporlayacak seçenekleri işaretlemişlerdir. Sonuç olarak toplanan ifadelerde büyük bir çelişki vardır. İlk dört soru Mobbing kelimesini içermemektedir. Soruların her biri iş yerinde karşılaşılabilecek, dört farklı rahatsız edici davranış bütünü temsil eder. Rahatsız edici davranış bütünlüğü ise NAQ-TR ölçeğindeki faktör analizi aracılığıyla tanımlanmıştır. Sorularda “Mobbing” kelimesinin geçmemesi, “Mobbing” kavramının kullanılması sebebiyle oluşabilecek bir yanlış anlaşılmanın önüne geçmektedir. Burada amaçlanan, katılımcının aklını “Mobbing” terimini kullanarak bulandırmak yerine, “Mobbing” eylemini kapsayan davranış hakkındaki tecrübesini öğrenmektir.

Araştırma öncesi beklenti, Mobbing davranışlarının katılımcılar tarafından gereğinden fazla kanıksadığına dair bir takım veriler elde etmektir. Mobbing farkındalığı ile ilgili yozlaşmanın bu yönde olacağı düşünülüyordu. Fakat bulgular analiz edildikten sonra farklı bir sonuç elde edildi. Kişiler kendi başlarına geldiklerini düşündükleri olumsuz olaylar hakkında yanlış beyanda bulunmaktadırlar. İlk dört soruda sorulan olumsuz davranışlardan birine maruz kaldıklarını belirtmelerine rağmen, aslında ilgili NAQ-TR ölçeği maddelerini düşük sıklık ile karşılaştıklarını ifade edecek şekilde cevaplandırmaktadırlar. Dolayısıyla katılımcıların Mobbing farkındalıklarının düşük olduğu gözlenmektedir. Rahatsız edici davranışa maruz kalma ile ilgili bir takım yanlış anlaşılma mevcuttur. Katılımcılar aslında uğramadıkları olumsuz davranışlara maruz kaldıklarını düşünmektedirler.

Durum iş sağlığı ve güvenliği açısından değerlendirildiğinde, öncelikle iş yerinde maruz kaldıkları olumsuz davranışa karşı yanlış izlenime sahip olan kişilerin kendilerini psikolojik açıdan yanlış etkilemelerine engel olmak gerekir. Bunun yolu, tüm çalışanlara iş yerinde sahip oldukları bireysel hakları tanıtmaktan geçer. Sonrasında kişilerin, yanlış anladıkları durumlar sebebiyle iş yeri ortamını olumsuz hakkında etkilemelerinin önüne geçilmelidir. Bu kişiler kendilerini savunma amacıyla, bir yanlış anlaşılma sonucu daha agresif tavırlar içerisinde olabilirler. Huzursuzluk sebebiyle farkında olmadan veya isteyerek diğer çalışanlara “Mobbing”

uygulayabilirler. İş yeri ortamının çalışılabilirliğini doğrudan etkileyecek bu davranış ve tutumlar olabildiğince engellenmelidir. Akla gelen ilk ve en etkili çözüm eğitimidir. Kişilere Mobbing kavramının içerdiği olumsuz davranışları öğretmek ve Mobbing davranışının uzun vadede gözlenen etkilerinden bahsetmek faydalı olacaktır ve farkındalığı arttıracaktır.

Dört faktör ögesi için ankette verilen cevaplar analiz edilmiştir. İlk dört soru, her sorunun temsil ettiği faktör ögesine ait NAQ-TR maddeleri ve PHQ-9 değerleri incelenmiştir. Burada en yüksek tutarsız cevap oranının %48.2 ile “Aşırı iş yükü” faktör ögesine ait olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla katılımcılardan en az %48.2’sinin tutarsız beyanda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların %38.1’i “Mantıksız veya imkansız hedefleri veya son teslim tarihi olan görevler”, “Hakları olan şeylerin istenmemesi için baskı” ve “üstesinden gelinemeyecek miktarda iş yükü” ile düşük sıklıkta karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu ifadelerine karşın, NAQ-TR maddelerine verdikleri cevaplar ile iş yerinde bu konuda baskı görmemediklerini bildirmektedirler.

Tüm faktörlerin ve ilk dört sorunun birden bulunduğu karşılaştırmalı çapraz analiz yapmak mümkün değildir. Bunun sebebi, katılımcıların NAQ-TR maddelerine verdikleri cevaplar ile ilk dört soruya verdikleri cevapların oranlarının analizi sırasında ayrıştırılamayacağıdır. Örneğin üçüncü soruya hayır diyen birinin, üçüncü soruyu temsil eden öğeler bağlamında hangi sorulara ne sıklıkla cevap verdiğinin sayısını genel çizelgede tespit etmek mümkün olmayacaktır. Genel bir çizelge elde edilmiş olacaktır.

Sonuç olarak, kişilerin farklı bakış açılarıyla Mobbing davranışını yanlış yorumladıkları gözlemlenmiştir. Mobbing davranışlarına dair bilgi ve yorum eksikliği mevcuttur. Mobbing farkındalığı ise zayıftır. Mobbing davranışına karşı kişileri bilgilendirmek elbette önemlidir. Çalışanların hangi tutumların Mobbing olduğunu ve hangi tutumların Mobbing olmadığını öğrenmeleri gerekmektedir. Mobbing farkındalığının gelişmesi, daha sağlıklı iş yeri ortamlarının elde edilmesine yardımcı olacaktır.

KAYNAKLAR

1. **Tınaz P**, İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing). *Çalışma ve Toplum* 2006;4:13-28.
2. **Einarsen S, Hoel H, Zapf D, Cooper CL**, *The Concept of Bullying at Work*. S Einarsen, H Hoel, CL Cooper (Eds.), *Bullying and Emotional Abuse in the Workplace. International Perspectives in Research and Practice*. London: Taylor & Francis 2003, p.3-6.
3. **Leymann H**, The Content and Development of Mobbing at Work. *European Journal of Work and Organizational Psychology* 1996;5(2):165-84.
4. **Leymann H**, *Mobbing and Psychological Terror at Workplaces*. *Violence and Victims* 1990;5(2):119-126.
5. **Zapf D**, Organisational, Work Group Related and Personal Causes of Mobbing/Bullying at Work. *International Journal of Manpower* 1999;2:70-85.
6. **Keashly L, Jagatic K**, American Perspectives on Workplace Bullying. S Einarsen, H Hoel, CL Cooper (Eds.), *Bullying and Emotional Abuse in the Workplace. International Perspectives in Research and Practice*. London: Taylor & Francis 2003, p.31-2.
7. **Shallcross L, Ramsay S, Barker M**, *Workplace Mobbing: Expulsion, Exclusion, and Transformation*. Griffith University, School of Management 2008.
8. **Shallcross L, Sheehan M, Ramsay S**, *Workplace Mobbing: Experiences in the Public Sector*. *International Journal of Organisational Behaviour* 2008;13(2):56-70.
9. **Davenport N, Distler-Schwartz R, Pursell Elliott G**, *Mobbing: Emotional abuse in the American Workplace*. AMES, IA: Civil Society Publishing 1999, p.40.
10. **Duffy M, Sperry L**, *Workplace Mobbing: Individual and Family Health Consequences*. *The Family Journal: Counseling And Therapy for Couples and Families* 2007;15(4):398-404
11. **Béjean S, Trontin C**, *Conditions de travail et coût du stress / une évaluation économique*. LEG (ex LATEC), UMR CNRS 5118, Université de Bourgogne, INRS, Institut National de Recherche et de Sécurité, 2004.
12. **Meseguer de Pedro M, Soler Sanchez IS, Saez Navarro MC, Garcia Izquierdo M**, *Workplace Mobbing and Effects on Workers' Health*. *The Spanish Journal of Psychology* 2008; 11(1): 219-27.
13. **Figueiredo-Ferraz H, Gil-Monte PR, Olivares-Faundez VE**, *Influence of mobbing (workplace bullying) on depressive symptoms: a longitudinal study among employees working with people with intellectual disabilities*. *Journal of Intellectual Disability Research* 2015;59:39-47.
14. **Pranjic N, Males-Bilic L, Beganlic A, Mustajbegovic J**, *Mobbing, Stress and Work Ability Index among Physicians in Bosnia and Herzegovina: Survey Study*. *Croat Med J*. 2006;47:750-8.
15. **İlhan Ü**, İşyerinde Psikolojik Tacizin (Mobbing) Tarihsel Arka Planı ve Türk Hukuk Sisteminde Yeri. *Ege Akademik Bakış*, 2010;10:1175-86.
16. **Einarsen S, Hoel H, Notelaers G**, *Measuring exposure to bullying and harassment at work: Validity, factor structure and psychometric properties of the Negative Acts Questionnaire-Revised*. *Work&Stress* 2009;23:24-44.
17. **Karaahmet E, Kiran S, Atik L, Atasoy N, Saraçlı Ö, Ankaralı H, Konuk N**, İş yerinde yıldırımaya maruz kalımı ölçmek için kullanılan Olumsuz Davranışlar Anketi Türkçe formunun güvenilirliği. *Anadolu Psikiyatri Derg* 2013;14:275-82.

18. **Kroenke K, Spitzer RL, Williams JBW**, The PHQ-9 Validity of a Brief Depression Severity Measure. J GEN INTERN MED, 2001;16:606-13.
19. **Sarı YE, Kökoğlu B, Balcıoğlu H, Bilge U, Çolak E, Ünlüoğlu İ**, Turkish reliability of the patient health questionnaire-9. Biomedical Research 2016;Special Issue: 460-2.
20. **Resmi Gazete**. İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/02/20170227M1-1.htm> (27.02.2017).
21. **Özden OSGB**: Tehlike sınıfları listesi, <http://www.ozdenosgb.com/is-sagligi-ve-guvenligine-iliskin-tehlike-siniflari-listesi> (27.02.2017).

EKLER

EK A: Araştırmada kullanılan anket soruları

EK B: Veri Ortalama ve Standart Sapma Değerleri Tablosu

EK C: Ankette bulunan sorular ve NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi - Türkçe) ile PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) maddeleri için frekans değerleri tablosu

EK D: Etik Kurul Onayı

EK A: Araştırmada kullanılan anket soruları

1. Çalıştığınız sektör ve nvanınız:

2. Yaşınız:

3. Cinsiyetiniz:

Soru 1: Çalışma ortamınızda, yaptığınız iş veya görev ile ilgili rahatsız edici davranışlara maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?

- Evet
- Hayır

Soru 2: Çalışma ortamınızda kişiliğinize yönelik bir sataşma olduğunu düşünüyor musunuz?

- Evet
- Hayır

Soru 3: Çalışma ortamınızda dikkate alınmıyor olabilir misiniz?

- Evet
- Hayır

Soru 4: Aşırı iş yüküne maruz kalıyor olabilir misiniz?

- Evet
- Hayır

*NAQ01: Bu bölümden itibaren iş yerinde karşılaşabileceğiniz rahatsız edici davranışların bir kısmı listelenmiştir. Lütfen ne sıklıkla karşılaştığınızı işaretleyin. **- Birinin performansınızı etkileyecek bir bilgiyi saklaması*

- Hiç
- Ara sıra
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ02: Yeterlilik düzeyinizin altındaki işlerde çalışarak küçük düşürülmek

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ03: Yeterlilik düzeyinizin altındaki işleri yapmanızın emredilmesi

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ04: Önemli alanlardaki sorumluluklarınızın kaldırılması veya daha önemsiz veya tatsız görevlerle değiştirilmesi

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ05: Hakınızda dedikodu ve söylentilerin yayılması

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ06: Görmezden gelinme, dışlanma

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ07: Kişiliğiniz (ör; alışkanlıklar ve görgü), tutumlarınız veya özel hayatınız hakkında hakaret ve aşağılayıcı sözler söylenmesi

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ08: Bağırlılmak veya anlık öfkenin (veya hırsın) hedefi olmak

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ09: Parmakla göstermek, kişisel alanına saldırı, itme, yolunu kesme gibi sindirici davranışlar

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ10: İşinizi bırakmanız yönünde işaret veya imalar

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ11: Hatalarınızın tekrar tekrar hatırlatılması

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ12: Yaklaştığınız zaman düşmanca tepkilerle karşılaşmak veya aldırılmamak

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ13: İşinizin ve çabanızın sürekli eleştirilmesi

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ14: Düşünce ve görüşlerinize aldırılmaması

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ15: İyi geçinmediğiniz insanların şaka yapması

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ16: Mantıksız veya imkansız hedefleri veya son teslim tarihleri olan görevler verilmesi

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ17: Sizin aleyhinizde iddialarda bulunulması

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ18: İşinizin aşırı izlenmesi

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ19: Hakkı olan şeyleri istememesi için baskı yapılması (ör; hastalık izni, tatil hakkı, seyahat harcırahı)

- *Hiç*
- *Ara sıra*
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ20: Aşırı sataşmalara konu olmak

- Hiç
- Ara sıra
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

NAQ21: Üstesinden gelinemeyecek miktarda iş yüküne maruz bırakılmak

- Hiç
- Ara sıra
- Ayda bir
- Haftada bir
- Her gün

PHQ1: *Bu soru dahil olmak üzere, cevaplarınızı son 2 haftaya göre veriniz.*-*

*Bir şeyleri yapmaya az ilgi veya zevk duymak

- Hiçbir zaman
- Bazı günler
- Günlerin yarısından fazlasında
- Hemen hemen her gün

PHQ2: Üzgün, depresif veya umutsuz hissetmek

- Hiçbir zaman
- Bazı günler
- Günlerin yarısından fazlasında
- Hemen hemen her gün

PHQ3: Uykuya dalmada veya uyumaya devam etmekte zorluk, veya çok fazla uyumak

- Hiçbir zaman
- Bazı günler
- Günlerin yarısından fazlasında
- Hemen hemen her gün

PHQ4: Yorgun hissetmek veya enerjinizin az olması

- Hiçbir zaman
- Bazı günler
- Günlerin yarısından fazlasında
- Hemen hemen her gün

PHQ5: İştahsızlık veya çok fazla yemek

- Hiçbir zaman
- Bazı günler
- Günlerin yarısından fazlasında
- Hemen hemen her gün

PHQ6: Kendinizi kötü hissetmeniz - veya kendinizi başarısız ya da kendinizi veya ailenizi hayal kırıklığına uğrattığınızı düşünmeniz

- Hiçbir zaman
- Bazı günler
- Günlerin yarısından fazlasında
- Hemen hemen her gün

PHQ7: Gazete okumak veya televizyon seyretmek gibi faaliyetlerde dikkatinizi toplamakta güçlük çekmeniz

- Hiçbir zaman
- Bazı günler
- Günlerin yarısından fazlasında
- Hemen hemen her gün

PHQ8: Başkalarının fark edebileceği kadar yavaş hareket etmeniz veya konuşmanız? Veya tam aksine - normalden çok daha fazla hareket edecek kadar kıpır kıpır veya huzursuz olmanız

- Hiçbir zaman
- Bazı günler
- Günlerin yarısından fazlasında
- Hemen hemen her gün

PHQ9: Ölmüş olsanız daha iyi olacağınız veya bir şekilde kendinize zarar verme düşünceleri

- Hiçbir zaman
- Bazı günler
- Günlerin yarısından fazlasında
- Hemen hemen her gün

EK B: Veri Ortalama ve Standart Sapma Değerleri Tablosu**Çizelge A.1: Veri Ortalama ve Standart Sapma Değerleri Tablosu**

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Çalışma ortamınızda, yaptığınız iş veya görev ile ilgili rahatsız edici davranışlara maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?	0.46	499	Hayır (0)	Evet (1)
Çalışma ortamınızda kişiliğinize yönelik bir sataşma olduğunu düşünüyor musunuz?	0.26	438	Hayır (0)	Evet (1)
Çalışma ortamınızda dikkate alınmıyor olabilir misiniz?	0.27	443	Hayır (0)	Evet (1)
Aşırı iş yüküne maruz kalıyor olabilir misiniz?	0.61	488	Hayır (0)	Evet (1)
NAQ01	1.1743	1.13871	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ02	1.0000	1.28443	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ03	0.9771	1.28243	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ04	0.7752	1.13995	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ05	0.8716	1.21512	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ06	0.8349	1.11969	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ07	0.5138	0.96591	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ08	0.7294	1.09256	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ09	0.2523	0.78911	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ10	0.3853	0.84142	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ11	0.7431	1.06821	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ12	0.4633	0.96531	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ13	0.8761	1.16329	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ14	0.9358	1.12594	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ15	0.6697	1.02553	Hiç (0)	Her gün (4)

Çizelge A.1 (devam): Veri Ortalama ve Standart Sapma Değerleri Tablosu

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
NAQ16	1.0367	1.15145	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ17	0.6193	0.95859	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ18	1.2752	1.39368	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ19	0.7890	1.19964	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ20	0.4817	0.98941	Hiç (0)	Her gün (4)
NAQ21	1.0596	1.28842	Hiç (0)	Her gün (4)
PHQ1	1.3211	0.89423	Hiçbir Zaman (0)	Hemen hemen her gün (3)
PHQ2	1.2798	0.83122	Hiçbir Zaman (0)	Hemen hemen her gün (3)
PHQ3	1.2477	1.00832	Hiçbir Zaman (0)	Hemen hemen her gün (3)
PHQ4	1.5459	0.89556	Hiçbir Zaman (0)	Hemen hemen her gün (3)
PHQ5	1.2064	0.97364	Hiçbir Zaman (0)	Hemen hemen her gün (3)
PHQ6	1.0413	0.98988	Hiçbir Zaman (0)	Hemen hemen her gün (3)
PHQ7	1.0367	0.93500	Hiçbir Zaman (0)	Hemen hemen her gün (3)
PHQ8	0.7110	0.83361	Hiçbir Zaman (0)	Hemen hemen her gün (3)
PHQ9	0.3670	0.67422	Hiçbir Zaman (0)	Hemen hemen her gün (3)

EK C: Ankette bulunan sorular ve NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi - Türkçe) ile PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) maddeleri için frekans değerleri tablosu

Çizelge A.2: Ankette bulunan sorular ve NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi - Türkçe) ile PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) maddeleri için frekans değerleri için çizelge

SORU 1					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hayır	118	54.1	54.1	54.1
	Evet	100	45.9	45.9	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
SORU 2					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hayır	162	74.3	74.3	74.3
	Evet	56	25.7	25.7	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
SORU 3					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hayır	160	73.4	73.4	73.4
	Evet	58	26.6	26.6	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
SORU 4					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hayır	84	38.5	38.5	38.5
	Evet	134	61.5	61.5	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	

Çizelge A.2 (devam): Ankette bulunan sorular ve NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi - Türkçe) ile PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) maddeleri için frekans değerleri için çizelge

NAQ01					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	60	27.5	27.5	27.5
	Ara sıra	110	50.5	50.5	78.0
	Ayda bir	13	6.0	6.0	83.9
	Haftada bir	20	9.2	9.2	93.1
	Her gün	15	6.9	6.9	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
NAQ02					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	104	47.7	47.7	47.7
	Ara sıra	65	29.8	29.8	77.5
	Ayda bir	14	6.4	6.4	83.9
	Haftada bir	15	6.9	6.9	90.8
	Her gün	20	9.2	9.2	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
NAQ03					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	104	47.7	47.7	47.7
	Ara sıra	71	32.6	32.6	80.3
	Ayda bir	8	3.7	3.7	83.9
	Haftada bir	14	6.4	6.4	90.4
	Her gün	21	9.6	9.6	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	

Çizelge A.2 (devam): Ankette bulunan sorular ve NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi - Türkçe) ile PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) maddeleri için frekans değerleri için çizelge

NAQ04					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	121	55.5	55.5	55.5
	Ara sıra	62	28.4	28.4	83.9
	Ayda bir	11	5.0	5.0	89.0
	Haftada bir	11	5.0	5.0	94.0
	Her gün	13	6.0	6.0	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
NAQ05					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	112	51.4	51.4	51.4
	Ara sıra	68	31.2	31.2	82.6
	Ayda bir	10	4.6	4.6	87.2
	Haftada bir	10	4.6	4.6	91.7
	Her gün	18	8.3	8.3	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
NAQ06					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	108	49.5	49.5	49.5
	Ara sıra	75	34.4	34.4	83.9
	Ayda bir	10	4.6	4.6	88.5
	Haftada bir	13	6.0	6.0	94.5
	Her gün	12	5.5	5.5	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	

Çizelge A.2 (devam): Ankette bulunan sorular ve NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi - Türkçe) ile PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) maddeleri için frekans değerleri için çizelge

NAQ07					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	152	69.7	69.7	69.7
	Ara sıra	42	19.3	19.3	89.0
	Ayda bir	8	3.7	3.7	92.7
	Haftada bir	10	4.6	4.6	97.2
	Her gün	6	2.8	2.8	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
NAQ08					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	128	58.7	58.7	58.7
	Ara sıra	51	23.4	23.4	82.1
	Ayda bir	18	8.3	8.3	90.4
	Haftada bir	12	5.5	5.5	95.9
	Her gün	9	4.1	4.1	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
NAQ09					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	192	88.1	88.1	88.1
	Ara sıra	11	5.0	5.0	93.1
	Ayda bir	5	2.3	2.3	95.4
	Haftada bir	6	2.8	2.8	98.2
	Her gün	4	1.8	1.8	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	

Çizelge A.2 (devam): Ankette bulunan sorular ve NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi - Türkçe) ile PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) maddeleri için frekans değerleri için çizelge

NAQ10					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	164	75.2	75.2	75.2
	Ara sıra	39	17.9	17.9	93.1
	Ayda bir	6	2.8	2.8	95.9
	Haftada bir	3	1.4	1.4	97.2
	Her gün	6	2.8	2.8	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
NAQ11					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	116	53.2	53.2	53.2
	Ara sıra	74	33.9	33.9	87.2
	Ayda bir	7	3.2	3.2	90.4
	Haftada bir	10	4.6	4.6	95.0
	Her gün	11	5.0	5.0	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
NAQ12					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	159	72.9	72.9	72.9
	Ara sıra	40	18.3	18.3	91.3
	Ayda bir	5	2.3	2.3	93.6
	Haftada bir	5	2.3	2.3	95.9
	Her gün	9	4.1	4.1	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	

Çizelge A.2 (devam): Ankette bulunan sorular ve NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi - Türkçe) ile PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) maddeleri için frekans değerleri için çizelge

NAQ13					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	105	48.2	48.2	48.2
	Ara sıra	77	35.3	35.3	83.5
	Ayda bir	9	4.1	4.1	87.6
	Haftada bir	12	5.5	5.5	93.1
	Her gün	15	6.9	6.9	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
NAQ14					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	92	42.2	42.2	42.2
	Ara sıra	87	39.9	39.9	82.1
	Ayda bir	14	6.4	6.4	88.5
	Haftada bir	11	5.0	5.0	93.6
	Her gün	14	6.4	6.4	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
NAQ15					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	125	57.3	57.3	57.3
	Ara sıra	68	31.2	31.2	88.5
	Ayda bir	6	2.8	2.8	91.3
	Haftada bir	10	4.6	4.6	95.9
	Her gün	9	4.1	4.1	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	

Çizelge A.2 (devam): Ankette bulunan sorular ve NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi - Türkçe) ile PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) maddeleri için frekans değerleri için çizelge

NAQ16					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	85	39.0	39.0	39.0
	Ara sıra	83	38.1	38.1	77.1
	Ayda bir	19	8.7	8.7	85.8
	Haftada bir	19	8.7	8.7	94.5
	Her gün	12	5.5	5.5	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
NAQ17					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	130	59.6	59.6	59.6
	Ara sıra	61	28.0	28.0	87.6
	Ayda bir	14	6.4	6.4	94.0
	Haftada bir	6	2.8	2.8	96.8
	Her gün	7	3.2	3.2	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
NAQ18					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	78	35.8	35.8	35.8
	Ara sıra	79	36.2	36.2	72.0
	Ayda bir	18	8.3	8.3	80.3
	Haftada bir	9	4.1	4.1	84.4
	Her gün	34	15.6	15.6	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	

Çizelge A.2 (devam): Ankette bulunan sorular ve NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi - Türkçe) ile PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) maddeleri için frekans değerleri için çizelge

NAQ19					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	129	59.2	59.2	59.2
	Ara sıra	46	21.1	21.1	80.3
	Ayda bir	18	8.3	8.3	88.5
	Haftada bir	10	4.6	4.6	93.1
	Her gün	15	6.9	6.9	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
NAQ20					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	160	73.4	73.4	73.4
	Ara sıra	35	16.1	16.1	89.4
	Ayda bir	7	3.2	3.2	92.7
	Haftada bir	8	3.7	3.7	96.3
	Her gün	8	3.7	3.7	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
NAQ21					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç	94	43.1	43.1	43.1
	Ara sıra	76	34.9	34.9	78.0
	Ayda bir	10	4.6	4.6	82.6
	Haftada bir	17	7.8	7.8	90.4
	Her gün	21	9.6	9.6	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	

Çizelge A.2 (devam): Ankette bulunan sorular ve NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi - Türkçe) ile PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) maddeleri için frekans değerleri için çizelge

PHQ1					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiçbir zaman	29	13.3	13.3	13.3
	Bazı günler	124	56.9	56.9	70.2
	Günlerin yarısından fazlasında	31	14.2	14.2	84.4
	Hemen hemen her gün	34	15.6	15.6	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
PHQ2					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiçbir zaman	27	12.4	12.4	12.4
	Bazı günler	129	59.2	59.2	71.6
	Günlerin yarısından fazlasında	36	16.5	16.5	88.1
	Hemen hemen her gün	26	11.9	11.9	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
PHQ3					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiçbir zaman	50	22.9	22.9	22.9
	Bazı günler	104	47.7	47.7	70.6
	Günlerin yarısından fazlasında	24	11.0	11.0	81.7
	Hemen hemen her gün	40	18.3	18.3	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	

Çizelge A.2 (devam): Ankette bulunan sorular ve NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi - Türkçe) ile PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) maddeleri için frekans değerleri için çizelge

PHQ4					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiçbir zaman	12	5.5	5.5	5.5
	Bazı günler	123	56.4	56.4	61.9
	Günlerin yarısından fazlasında	35	16.1	16.1	78.0
	Hemen hemen her gün	48	22.0	22.0	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
PHQ5					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiçbir zaman	54	24.8	24.8	24.8
	Bazı günler	96	44.0	44.0	68.8
	Günlerin yarısından fazlasında	37	17.0	17.0	85.8
	Hemen hemen her gün	31	14.2	14.2	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
PHQ6					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiçbir zaman	71	32.6	32.6	32.6
	Bazı günler	98	45.0	45.0	77.5
	Günlerin yarısından fazlasında	18	8.3	8.3	85.8
	Hemen hemen her gün	31	14.2	14.2	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	

Çizelge A.2 (devam): Ankette bulunan sorular ve NAQ-TR (Olumsuz Davranışlar Anketi - Türkçe) ile PHQ-9 (Hasta Sağlık Anketi 9) maddeleri için frekans değerleri için çizelge

PHQ7					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiçbir zaman	67	30.7	30.7	30.7
	Bazı günler	100	45.9	45.9	76.6
	Günlerin yarısından fazlasında	27	12.4	12.4	89.0
	Hemen hemen her gün	24	11.0	11.0	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
PHQ8					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiçbir zaman	105	48.2	48.2	48.2
	Bazı günler	82	37.6	37.6	85.8
	Günlerin yarısından fazlasında	20	9.2	9.2	95.0
	Hemen hemen her gün	11	5.0	5.0	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	
PHQ9					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiçbir zaman	156	71.6	71.6	71.6
	Bazı günler	50	22.9	22.9	94.5
	Günlerin yarısından fazlasında	6	2.8	2.8	97.2
	Hemen hemen her gün	6	2.8	2.8	100.0
	Toplam	218	100.0	100.0	

EK D: Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 04/12/2017-7592

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 78605903-010.99-7592
Konu : Etik Kurul Onay Hk.

04/12/2017

Sayın Emre KURANOĞLU

Enstitümüz Y1613.220002 numaralı İş Sağlığı ve Güvenliği Ana Bilim Dalı İş Sağlığı ve Güvenliği Tezli Yüksek Lisans programı öğrencilerinden Emre KURANOĞLU 'nun " TÜRKİYE'DEKİ ORTA VE DÜŞÜK SEVİYELİ İŞ YERLERİNDE MOBİNG FARKINDALIĞI VE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNE ETKİSİ " adlı tez çalışması gereği " NAQ-TR VE PHQ-9 " başlıklı uyguladığı anket ve ölçekler 14.11.2017 tarih ve 2017/20 İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyon Kararı ile etik olarak uygun olduğuna karar verilmiştir. Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Haydar ÖZPINAR
Müdür V.

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/en/Vision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?V=BENNF4T>

Adres:Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL
Telefon:444 1 428
Elektronik Ağ:<http://www.aydin.edu.tr/>

Bilgi için: Mesut YILMAZ
Unvanı: Enstitü Sekreteri

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Emre Kuranoğlu

Doğum Yeri Ve Tarihi: Osmangazi, 11.09.1992

Telefon: +90 (543) 397 9616

E-Posta: kuranoglu@gmail.com

Eğitim

İstanbul Aydın Üniversitesi - İş Sağlığı ve Güvenliği – YL. (2016-2019)

Yıldız Teknik Üniversitesi - Metalürji ve Malzeme Müh. - Lisans (2010 - 2014)

Galatasaray Lisesi (2006-2010)

Deneyim

Satış Mühendisi, İkiler Tekstil Mümessilik ve Ticaret A.Ş. - 2014-Bugün

Stajyer, Tefaş Kimyasal ve Seramik Kaplama - Temmuz 2013-Ağustos 2013

Stajyer, Çolakoğlu Metalurji - Ağustos 2012-Eylül 2012

Lisan

İngilizce - İleri seviye

Fransızca - İleri seviye

İtalyanca - Başlangıç seviyesi

